

Planinski vestnik 1

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1991

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1991

1

letnik XCI izhaja od leta 1895

vsebina

Silvo Karo	Previsna njiva na zasneženi gori	1
Lojze Budkovič	Črno jezero – zeleno jezero	3
Iztok Tomazin	Robson nad smaragdним jezerom	4
Marko Jarc	Himalajski laboratorij	8
Andrej Štremfelj	Prva zakonca na strehi sveta	10
Peter Markič	Tečaj in šola sta pod streho	13
Klemen Kobal	Šola je (skoraj) kot nova	15
Matija Horvat	Zdravnik pod Anapurnami	16
Bine Vengust	Dobri zemljevidi za varne ture	19
Neva Mužič	Multivizija Toma Česna	21
	Smučanje po Triglavskem parku	22
	Pri 90 letih na vrhu Matterhorna	24
Tomo Česen	Sam	25
Rudi Klinar	Z vetrom	27
Andrej Stritar	Petdeset metrov višje od Triglava	29
Marjan Bradeško	Baladno, škotsko vzdušje	31
Jordan Komac	Mirni, divji Ogradi in Stogi	32
Ivanka Korošec	Sivi očaki, kamorkoli seže pogled	34
Helena Giacomelli	Misli s triglavskih stez	35
Mojca Krže	Ljubezenski spev goram	36
Mojca Ipavec	Izlet na Blegoš	38
France Bernot	Lansko jesensko vreme na Kredarici	39
	Iz planinske literature	39
	Društvene novice	43

Slika na naslovni strani: **Bhagirathi III**

Foto: Silvo Karo

Slika na zadnji strani: **Marija Štremfelj na vrhu Mount Everesta**

Foto: Andrej Štremfelj

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p.p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za prvo trimesečje leta 1991 znaša 90 dinarjev, posamezna številka stane 30 dinarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

ŠEST DNI ZAHODNE STENE BHAGIRATHIJA III.

PREVISNA NJIVA NA ZASNEŽENI GORI

SILVO KARO

Letališče Indira Gandhi v New Delhiju 17. avgusta 1990. Tam pristanemo v zgodnjih jutranjih urah zdravnica **Mojca Zajc** ter midva z Janezom. Naš cilj je Garwalska Himalaja, ali natančneje, 6454 metrov visoki Bhagirathi III. V njegovi mogočni, 1300 metrov visoki, pretežno previsni zahodni steni nameravamo z Janezom splezati prvenstveno smer. Iz Indije naj bi po končanem vzponu odpotovala še v Nepal, kjer bi se v baznem taboru pod Everestom priključila odpravi Alpe Adria. Na voljo imava dva meseca časa.

Za nama je leto dni načrtnih intenzivnih priprav in več kot deset let izkušenj na vseh področjih alpinizma. Z osemtisočaki sva že imela opravka, tekoče obvladava deveto težavnostno stopnjo, za nama pa so tudi najtežji vzponi v patagonskih gorah; med njimi kot biser izstopa južna stena Cerro Torreja, ki naju tudi najbolj spominja na zahodno steno Bhagirathija III, le da je slednja nekaj tisoč metrov višja.

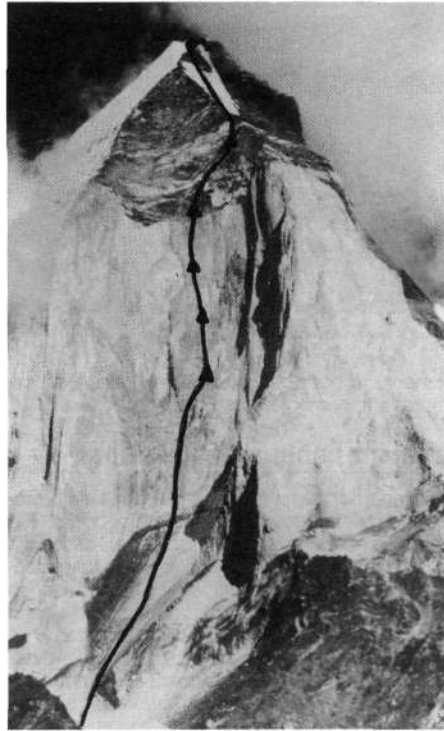
Azijska vročina in časovna stiska nas prisilita, da skupaj z zveznim oficirjem **Hemantom Bohrom** že drugi dan po prihodu v New Delhi zapustimo indijsko nižavje in se prek visokih prelazov z nešteti serpentinami odpravimo do vasi Gangotri na nadmorski višini 3300 metrov, kjer se konča cesta. Dva dni kasneje postavimo bazni tabor na planoti Nan Dan Ban na levem robu ledenika Gangotri.

PREVISNA STENA

Aklimatizacijo in ogled stene združiva s transportom opreme pod zahodno steno Bhagirathija III. Po krajšem počitku v bazi 27. avgusta vstopiva v steno, popoldne pa je za nama že približno 450 metrov in pripraviva se na bivak. Vendar nesreča nikoli ne počiva. Doleti naju, ko se spraviva v visečo posteljo. Svedrovec, na katerega je pritrjena, se odlomi, midva pa obvisiva meter nižje na klinih in opazujeva, kako se po steni kotalita hrana in plezalna oprema. Misel na nadaljevanje vzpona morava seveda opustiti, vendar lahko zaradi padajočega kamnjenja v spodnjem delu stene sestopiva šele naslednje jutro.

Po kratkem počitku v bazi sva 1. septembra spet pod steno. Ves dan poležavamo in opazujeva mogočno gmoto nad seboj. Po levem boku stene poteka španska smer, po desnem škotska; osrednji del je še nepreplezan. Tja greva in tam računava na sedem dni plezanja. Zvečer imava pripravljeno transportno vrečo in en nahrbtnik. Kot vedno pred velikimi vzponi tudi tokrat večji del noči prebediva in neprestano pogledujeva na uro.

2. septembra zgodaj zjutraj vstopiva v steno. Nevarnosti njenega spodnjega dela zdaj že dobro poznavata. Preplezati ga morava, preden

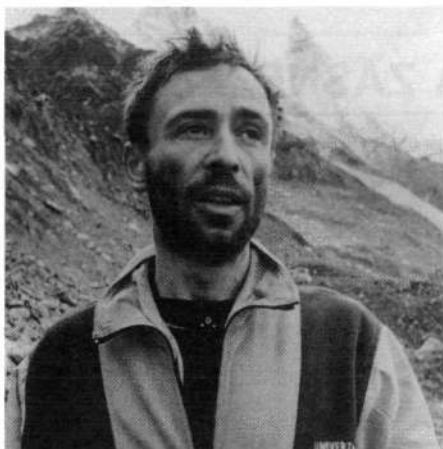

Zahodna stena Bhagirathija III z označenimi bivaki in smerjo vzpona

naju dosežejo sončni žarki, kajti tedaj se tu prične prava kanonada vode, ledu in kamenja. Začetno ledišče hitro premagava, počasneje pa gre potem v težki kombinirani steni, saj morava za seboj vsakič potegniti nerodno transportno vrečo. Po osmih raztežajih si urediva bivak v višini zadnjih jezikov ledu. Ko se spravljava v visečo posteljo, je vrh Bhagirathija še ožarjen od zahajajočega sonca. Voda, ki je še pred kratkim žuborela po steni, pod pritiskom večernega mraza onemi.

Od tu naprej je stena previsna. Naslednjega dne sva torej težja za tovor snega in ledu; stena je od tega mesta dalje suha in potrebno tekočino lahko dobiva samo iz ledu.

V prvem raztežaju je skala večji del prekrita z ledom; glavni problem so tu zaledenele razpoke, ki jih je treba očistiti, da si lahko urediš varovanje. Naslednji raztežaj plezava v plezalnikih, ki pa so še vedno zamrznjeni od prejšnjega dne. Ko splezava tretji raztežaj, se vreme opazno pokvari. Komaj si pripraviva bivak, že sneži in snežinke naju kljub previsnosti stene pridno zasipavajo. Že tako kratek dan postane še krajši, okoliške vrhove in svet okoli naju sredi tihega sneženja zajame večerni mrak. Bivak v viseči postelji je kar udoben, le pri

Silvo Karo po vrnitvi z vrha Bhagirathija III

Janez Jeglič: pogled v najtežjo steno življenja

kuhanju je potrebna precejšnja previdnost, saj morava kuhalnik vseskozi držati v roki.

STENA IZ DROBLJIVEGA PREMOGA

Vso noč neprestano sneži, zjutraj pa naju prebudi grmenje plazov po okoliških pobočjih. Zaman se ozirava v svinčeno nebo, da bi kje zagledala kakšno svetlo točko. Sneži tako močno, da je dan le malo svetlejši od noči in občutek imava, da je ves svet pozabil na naju. Nad nama pa je najbolj previsen del stene. Prvi jutranji gibi so še okorni in nerodni, raztežaj, ki se konča na zelo izpostavljenem mestu, pa naju kar lepo ogreje; ko spraviva k sebi še transportno vrečo, nama je že pošteno vroče. V naslednjem raztežaju transportna vreča ponovno zaniha daleč od vertikale. Po tretjem raztežaju se na izpostavljenem mestu priprava na bivak. Ko se pozibavava pod gladkimi previsnimi ploščami, se počutiva kot na gugalnici. Da nama ne bi bilo preveč dolgčas, se pokvari kuhalnik in kar precej spretnosti je potrebno, da ga z improviziranimi sredstvi za silo usposobiva.

»Zunaj« pa še kar naprej sneži. Ponoči se večkrat zbudiva, največkrat zato, da si namaževa popolnoma izsušene in poškodovane prste. V pričakovanju zvezd večkrat pogledava tudi v nebo, vendar so pričakovanja zaman. Vzameva si tudi čas za premišljevanje; ugibava, koliko bova še potrebovala do črnega dela in koliko do roba stene. Malo naju skrbi, da bo na snežišču, ki vodi proti samemu vrhu, zaradi nenehnega sneženja nevarnost plazov.

Vrvi, ki sva jih zvečer pustila viseti, so se ponoči zapletle v debelo kito, tako da jih naslednjega jutra s težavo razvozlava; še od prvega dne so namreč prepojene z vodo. Po desetih metrih plezanja postane še stena prekrita z ledom, pa tudi padajoči sneg naju ponovno doseže. Po zelo dolgem raztežaju doseževa majhen skalni balkon. Zdaj sva že v črni steni in skala je tu popolnoma drugačna: nekakšna zmes, podobna drobljivemu premogu. Zabijem deset klinov, ki pa komaj zaležejo za enega.

Od stojišča po zasneženi polici počasi prečiva proti desni. Ni težko, je pa zelo nevarno, saj človeku vse, kar prime, ostane v roki. Za robom doseževa precej udobno polico in se prvič po štirih dneh udobno usedeva. Tudi kuhalnika ni treba več držati v roki. Pravo razkošje! Od nekd se pojavita krokarja, ki sta na lovu za hrano. Le kako neki sta naju našla, ko se ne vidi niti deset metrov daleč! Potprežljivo naju obletavata, vendar ne bo s hrano nič: tudi midva sva že skoraj brez.

Takšna je stena v srednjem delu, tudi precej previsna

Med 2. in 7. septembrom 1990 sva člana alpinističnega odseka Domžale Janez Jeglič in Silvo Karo v čistem alpskem slogu preplezala prvenstveno smer v zahodni steni Bhagirathija III v Garvalski Himalaji. Ocena vzpona: VIII, A4, 85 stopinj v ledu. Višina smeri: 1300 m. Čas plezanja: za vzpon in sestop 6 dni, 5 bivakov.

NAJSTRAŠNEJŠI POGLED

Zjutraj petega dne je vreme še kar slabo. Na polici je vse prekrito s snegom, le previsne strehe, s katerih visijo ledene sveče, so kopne. Visečo posteljo pustiva na polici, kar pomeni, da morava tega dne splezati iz stene.

Po nekaj metrih zaplezava v previsno krušljivo skalo, ki me spominja na previsno njivo. Tega, kar sva doživela v naslednjih urah, pa z besedami že ni mogoče več opisati; to je mogoče le doživeti. Desetmetrski padci, slabo varovanje v slabi skali, tehnična ocena A4, zavest, da verjetno ne bova preživela, če do večera ne prideva do roba stene – poznavalcu to pove vse. Toda druge poti ni! Stisneva torej zobe. Proti vrhu naju ovirajo še snežni plazovi, ki se prožijo z vrhnjega pobočja in se razpršijo nad robom stene.

Noč naju ujame v strmih ledenih žlebu. V trdi temi se zavaliva na snežno poličko. Vsa mokra, potolčena in zasnežena se stlačiva v spalno vrečo, ki se hitro premoči, saj še vedno sneži, midva pa sva brez strehe nad glavo.

Peti bivak je prava preizkušnja potrpežljivosti in vztrajnosti. Dolgo pripravljava nekaj skromne pijače, vendar dalje od mlačne vode ne prideva. Ko naju že pošteno zamete, skušava zaspati, vendar naju kmalu prebudi močan veter, ki se proti jutru še stopnjuje. Še v trdi temi se vsa mokra in prezebla – vso noč naju je hladila snežna odeja, pod seboj pa sva imela le nekaj mokre opreme – izkopljeva iz snega.

Ob svitu sva pripravljena na odhod, vendar naju zaustavi orkanski veter. Od časa do časa se nama odpre pogled navzdol v steno; to je bil gotovo najstrašnejši pogled, kar sem jih kdaj doživel v gorah.

Veter še naprej pometa po gori, ko se z mislijo »bo že bolje« odpraviva naprej. Po dveh raztežajih doseževa veliko snežišče na robu stene. Po položnih pobočjih hitro napredujema proti vrhu, ovira naju le močan veter, ki nosi po zraku sneg in drobce ledu. Sva tudi precej lažja, saj je večji del opreme ostal v steni. V zadnjem težkem raztežaju sva pustila tudi eno od vrvi.

7. septembra, šesti dan plezanja, malo po deveti uri dopoldne doseževa vrh. Uspelo nama je tisto, v kar sva sama še najbolj verjela: v čistem alpskem slogu preplezati zahodno steno Bhagirathija III. Zbirki velikih prvenstvenih vzponov v Patagoniji (vzhodna stena Fitz Roya, vzhodna stena Cerro Torreja, jugovzhodna stena Torre Eggerja in južna stena Cerro Torreja) sva dodala še biser iz Garvalske Himalaje.

RANJENA IN IZMUČENA ZMAGOVALCA

Na vrhu ostaneva le malo časa; pred nama je še dolg in nepoznan sestop.

Za trenutek se megle razkadijo, tako da lahko vsaj približno ugotoviva smer sestopa. Nekaj časa se spuščava po snegu, nato naju zaustavijo skalni skoki, ki so vse pogostejši. Ponovno sneži tako močno, da ničesar ne vidiva. Snežno pobočje, ki mu ne moreva oceniti prave naklonine, je zelo nevarno; večkrat se zaplezava v preveliko strmino, groze nama tudi plazovi. Po treh spustih z vrvoj se nama še ta zatakne. Medtem ko sam iščem primerne prehode, se Janez muči z vrvoj, ki se nikakor noče sprostiti. Ker ne gre zlepa, se odloči za kaskaderski način: konec vrvi pripne na pas, spleza malo višje in se požene v globino. Uspe mu: vidim ga, kako leti po zraku s sproščeno vrvo in se kakih 15 metrov nižje kot lesena klada zabije v globok sneg.

Sestopava dalje. Zmanjkuje nama že opreme za spuste, zanašati se morava na slabo zabite kline, porabila pa sva tudi večino friendov. Veliko spustov opraviva samo na enem klinu ali friendu. Kadar je skala slaba, si sidrišče urediva z dvema klinoma ali friendoma: drugi je neobremenjen in je tam samo za vsak primer. (Šele doma mi je Janez zaupal, da je med enim od spustov obremenjeni friend izpadel, »rezervni« pa je k sreči držal; sam tega sploh nisem opazil.)

namesto komentarja

ČRNO JEZERO – ZELENO JEZERO

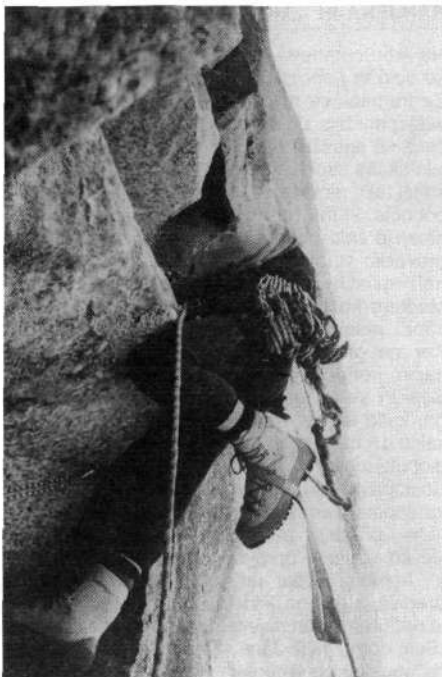
Lanskega avgusta smo pretreseni opazovali, kako se gorski biser Črno jezero nad Komarčo spreminja v navadno mlako.

Dno in gladina jezera sta bila bogato okrašena z algami (laično: žabja volna). To je očiten dokaz, da je z lepotcem nekaj narobe. Paleta možnih vzrokov je zelo široka, od trajnih pozdravov oporečnih padavin pa do stranskih produktov planinskega hotela pri Dvojnem jezeru.

Vse to dokazuje in z grozečimi primeri kliče po spremenjenem odnosu do občutljivega okolja visokogorskega sveta. Kliče po nacionalnem programu globalne zaščite visokogorskega sveta. Vse tisto, kar so nekateri počeli z različnimi blagoslovi ali brez njih, nam ne sme biti za zgled in v ponos.

Pri reševanju tega problema mora tudi PZS potrkati na svojo vest in spremeniti zablude preteklosti.

Lojze Budkovič

Sama skala, navpična skala, kjer ni police, na katero bi sedel, pod plezalcema pa je ta trenutek 800 metrov globine

Foto: Silvo Karo

Ko sestopiva prek zadnjih skokov, nama popolnoma zmanjka opreme; tudi vrh pustiva v steni. Pobočje postaja nekoliko bolj položno, tudi sneg je vse bolj moker in pomešan z dežjem.

Moj padec v ledeniško razpoko nama pove, da sva na ledeniku Vasuki. Po njem morava prehoditi še 15 kilometrov do ledenika Chaturangi in od tod do baze.

Toda baza, v katero prideva ob osmih zvečer, je prazna: zaradi časovne stiske je Mojca tega dne z nosači že odšla v dolino. Povsem premočena sediva na mestu, kjer je bila kuhinja in počasi uživava dobrote, ki so nama jih pred odhodom pripravili. Nato se zatečeva v bazo indijskega trekinga, kjer naju prijazno sprejmejo. Pošteno sva zbita, krvave in zatekle roke so tako boleče, da nama morajo prijatelji sezuti čevlje. Niti skodelice čaja ne moreva držati v rokah. Od utrujenosti celo noč ne moreva spati in ves čas samo pijeja.

POTEM PA ŠE NA EVEREST

Zgodaj zjutraj nadaljujema hojo proti Gangotriju, kamor prispeva popoldne. V tamkajšnjem lodgeu si privoščiva dal bat, ki je trikrat preveč začinjen, nato sedeva v avtobus in se odpeljeva proti Uttarkashiju. 9. septembra zvečer sva v New Delhiju, kjer se snideva z Mojco. Pade nama v objem, kajti pošteno jo je skrbelo za naju.

Tri ure kasneje se na letališču poslovimo: ona se vrača domov, midva pa naslednji dan poletiva v Katmandu. Tam ostaneva tri dni, da si malo opomoreva, saj sva shujšala za več kot deset kilogramov. 14. septembra poletiva v Luklo in 17. septembra že presenetiva prijatelje v bazi pod Everestom. Od doma smo odšli skupaj, zato nihče ni pričakoval, da bova lahko uspešno preplezala steno Bhagirathija, nato pa prispela v bazo pod Everest samo osem dni za celotno odpravo.

V DVEH DNEH TRIKRAT REŠENO ŽIVLJENJE

ROBSON NAD SMARAGDNIM JEZEROM

IZTOK TOMAZIN

Ko sem najvišji vrh kanadskega Skalnega gorovja Mount Robson prvič videl na fotografiji, me je osupljivo spominjal na Daulagiri, na himalajsko Belo goro, ki kraljuje med mojimi alpinstičnimi spomini. Po tistem je Robson postal del moje gorske prihodnosti. Vedel sem, da si bom prigaral njegov vrh ali pa da bom vsaj v živo spoznal obraze ene od najzahtevnejših in najzanimivejših gorá severnoameriške celine.

RAZPOTJE SKUŠNJAV

Razoran ledenik pridrsi izpod severnega ostena Robsona in se utaplja v motni, smaragdno zeleni vodi jezera Berg. Gorsko jezero je pravi dragulj pod Robsonom. Z njegovih zasanjanih bregov se ponujajo najmogočnejši razgledi na dva tisoč metrov visoko severno steno.

Ob čarobno lepem jezeru je razpoloženje privedlo moj načrtovani vzpon na Robson v hudo negotovost. Tako lepo in zanimivo je bilo vse,

da bi se lahko samo sprehajal in raziskoval gore, soteske, jezera, slapove in marsikaj drugega, ali pa bi se nekje utaboril in užival brez gibanja v pravilni zavesti, da sem tam. Pogosto se mi je tako dogajalo v kanadskih gorah.

Prijazen šef rangerjev nama je včeraj ob prihodu v naravni park povedal, da po zadnjem sneženju pred štirinajstimi dnevi ni še nihče preplezal severne stene Robsona. Bilo je precej poskusov, vendar so zaradi slabih razmer in plazov vsi odnehali. Kljub njegovim pomislekom sem bil ob odhodu trdno odločen, da vsaj poskusim, saj je na Robsonu že lepo vreme redka sreča.

Na skušnjavnem razpotju na južnem bregu jezera Berg sta privlačnost Robsona in vrednost željenega dejanja v njegovi severni steni končno zmagala. Martina je sestopila po dolgi, a zanimivi poti skozi Dolino tisočih slapov. Pred ločitvijo sva oba upala, da ne bo imela težav z velikim črnim medvedom, ki nama je bil med dostopom v strah in veselje. Kosmatincu je

najbrž presedlo moje zasledovanje in fotografiranje in je odhlačal v samotnejše predele.

VEČER ČAROBNEGA RAZGLEDA

Na edinem prehodnem mestu pod jezerom sem zabredel v deročo, motno sivo reko. S težkim nahrbtnikom na ramenih sem lovil ravnotežje v globoki ledeno mrzli vodi, ki samo nekaj kilometrov nižje pobesni v divjih slapovih in brzicah Doline tisočih slapov. Na nasprotnem bregu sta senca orjaške stene in prebujajoča se tišina samotnega zatrepazaznamovali mojo pot.

Po drobljivih policah sem zašel preveč desno, pod mračni zid najstrmejšega desnega dela severne stene, imenovanega Emperor. Do teme sem moral priplezati na vrh skalnega stebra tisoč metrov višje, zato ni bilo časa za vračanje in iskanje lažjega prehoda. Z nelagodnimi občutki in divjo sapo sem na konicah derez pohitel skozi ozebnik, nad katerim se preveša grozljiv zid serakov. Zadnjič so se podrli in pometli ozebnik pred vsega dvema urama.

Ko se je ponudila prva priložnost, sem se umaknil v steber. Zračna prečnica in ozke gruščnate police so mi najprej zagrenile olajšanje umika iz nevarnega ozebnika, kmalu pa sem odkril rdečo nit lahkih, lepih prehodov. Z užitek sem zaplezal vrhu stebra in večeru naproti.

Na vrhu stebra me je sprejel večer čarobnega razgleda, nepopisnega prepleta barv in senc, skrbi in veselja, obotavljanja in želje nadaljevati. Prispel sem do Ledenege slapu ledenika Berg, nad katerim se dviga skoraj tisoč metrov visok leden zid zgornje polovice severne stene. Nežna svetloba ugašajoče zarje je počasi zapuščala najvišje grebene Robsona. Obzorja so že potemnela. Vsenaokoli so bile gore, tako kot ponekod v Himalaji.

Globoko pod menoj se je iz polmraka bleščalo jezero, kot bi bilo iz živega srebra. Če bi se bil spodaj odločil drugače, bi jutri brez obžalovanja užival na njegovi obali ali pa bi se sprehajal po okoliških gozdovih. Prišel bo čas, ko se bom večkrat odločal drugače.

USODNA RAZPOKA

Zadnja svetloba me je pospremila v Ledeni slap. Z nočjo sta vstala veter in mraz, jaz pa sem vijugal med zevajočimi žreli razpok, iskal prehode prek ledenih odlomov, preizkušal trdnost snežnih mostov in telovadil po vrtoglavo ostrih ledenih grebenih. Zaustavila me je široka, izredno globoka razpoka. Ozek, trhel sneženi most se mi je ponujal kot edina možnost nadaljevanja vzpona. Dolgo sem okleval, preden sem se odločil in si upal napraviti prvi korak nanj. Hip zatem se je skozi napetost in strah prebil glas, ki mi je že tolikokrat pomagal preživeti. V trenutku sem se zaustavil.

Po napetem iskanju in dolgem, napornem obhodu sem priplezal na drugo stran razpoke. Šele takrat sem si lahko v celoti ogledal sneženi most, ki sem mu skoraj zaupal življenje, in se prepričal, da moje teže ne bi zdržal. Bil je ves

spodjeden, razpoka pa je bila tako globoka, da ji v svetlobi svetilke sploh nisem videl dna. Strah za nazaj je izpuhtel v zbranosti nadaljnje-ga iskanja poti v blodnjaku Ledenege slapu. Dozdevalo se mi je, da niti v Himalaji nisem videl tako ogromnih razpok.

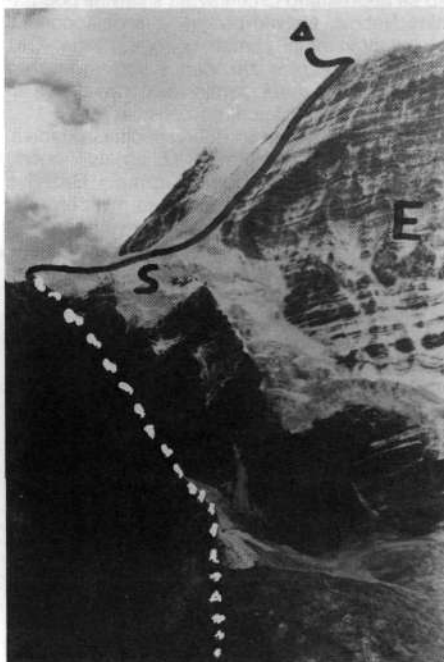
Shrljivo, veliki eksploziji podobno žarenje pod oblaki vzhodnega obzorja je za kratek čas zmotilo mojo pozornost. Kmalu mi je šibka mesečina vzhajajočega luninega krajca razkrila, da sem že blizu robne zevi. Ob desetih zvečer sem se vkopal v ledeno pobočje med dvema razpokama in se pokril z bivak vrečo.

Samota, veter, mraz in poskusi dremeža so krojili moje ure pred nadaljevanjem vzpona. Ob pol treh ponoči sem zapustil skromno zavetje. Zaradi grozečih serakov, številnih razpok in slabe vidljivosti sem opustil misel na prvenstveni vzpon v skrajno levem delu stene, nisem pa še vedel, da mi bo ta odločitev rešila življenje. Izbral sem vzpon po eni od najelegantnejših ledenih smeri v celotnem Skalnem gorovju, smeri Callis-Davis s tihim upanjem, da bom lahko kot prvi plezal še bolj desno, po robu stene Emperor.

PLAZ JE POMETEL STENO

Spokojnost noči in razburljiva negotovost dejanja sta se stopili v nepojmljivo vzdušje nasprotij, ko sem zaplezal. Pričel sem desno od originalne smeri, blizu Emperorja. Bilo je bolj strmo, težje, a tudi lepše. Prek navpičnih odlomov stopničaste robne zevi in skozi globoke, strme žlebove sem hitel iz nevarnega območja spod-

2000 metrov visoka severna stena Mount Robsona z vrisanim vzponom iztoka Tomazina: E – Emperor, S – Ledeni slap ledenika Berg

Cisto drugače, lepo in mogočno, se kaže južno ostenje najmogočnejše gore kanadskega Skalnega gorovja Mount Robson (3954 m)

Foto: Iztok Tomazin

njega seraka. Nevšečna previsna prečnica me je privedla do osrednjega ledišča. S slabotno mesečno ožarjena in s skalnimi pragovi prekinjena ledena strmina se je poganjala stotine metrov visoko v nočno, z redkimi zvezdami posuto nebo. Območja krhketa vodnega ledu so se neprestano izmenjavala s plitvimi poprhanimi žlebovi. Največ preglavic in nelagodnosti so mi povzročali zameti novega snega. Čez kolena in komolce zakopan v varljivo snežno gmoto sem v hudi strmini lovil ravnotežje in upal, da se vse skupaj ne bo splazilo.

Samo moji enakomerni udarci cepina in kladiva, spremljani s škrtanjem derez, so kalili nočno tišino. Potem je nenadoma zagrmelo. Grozljivo dogajanje je napolnilo noč in vse moje bivanje. Podrli so se seraki na vrhu severne stene! Ogromen oblak plazju je tik ob smeri mojega vzpona zlovešče sikajoč z nepopisno hitrostjo planil v globino. Od vrha do tal je pometel ves levi del severne stene. Kjerkoli bi tam plezal, bi ne imel niti najmanjše možnosti. Plaz se je nato razdijal v znožju stene in nadaljeval svojo uničevalno pot po Lednem slapu. Zasul je dobršen del poti, po kateri sem se zvečer vzpenjal, in prostor, kjer sem še pred nekaj urami bivakiral.

Zadrhtel sem skupaj z goro. Ko se je vse umirilo, je ostala le gluha noč in zavijanje vetra na grebenih.

Komaj sem spet dobro ujel ritem vzpenjanja, se mi je zlomil cepin. Sredi noči sem ostal sam s samo enim uporabnim orodjem na dobri polovici ene od najmogočnejših sten Skalnega gorovja. Od tega trenutka naprej ni bilo več povratka, nad menoj pa je grozil najtežji del vzpona.

Kalvariji bistveno oteženega plezanja so se pridružili vse močnejši sunki orkanskega vetra, ki so me resno ovirali in ogrožali. Privršali so nenadno, brez opozorila, da se je zdelo, kot bi me udarila težka roka. Moje napredovanje se je zelo upočasnilo in želja po sproščnem doživetju sončnega vzhoda na robu stene ali celo na vrhu Robsona se je razblinila v boju za obstanek v ledeni strmini.

NA ROBU DVEH STEN

Sončni vzhod je moral biti čudovit. Gledal sem vstajenje svetlobe in prebujanje barv, a zavedal sem se le zbranega gibanja, sovražnega ledenega prepada pod seboj in viharja, ki me je hotel pahnuti vanj. Ožarjeni rob stene visoko nad menoj se je takrat zdel kot rešitev, čeprav sem slutil, da ne bo tako. Tam je le kot nož oster greben med severno in zahodno steno. Posut je z zloglasnimi gargoyli – krhkimi stolpi in opastmi vseh mogočih oblik. Vsako leto so drugačni, ponavadi pa predstavljajo najtežji in najnevarnejši del večine vzponov v severni in zahodni steni.

Sonce je predramilo novo nevšečnost. Razposajena množica ledenih okruškov in oskalkov se je vsula po strmini in pogosto je zažvenketalo tudi po moji čeladi. Lečast oblak, ki se je v sicer lepem jutru razpel nad vrhom Robsona, ni obetal nič dobrega.

Pod grebenom sta se strmina in težavnost plezanja povečali, na robu stene pa se je vse slabo še stopnjevalo. Pred menoj je bilo še kakih petsto metrov zloglasnega grebena, ki je postal eno od mojih najbolj negotovih in nevarnih plezanj doslej. Sprva sem zaradi ostrine in izpodjednosti grebena moral plezati v izredni strmini severne strani brez prave opore. Kladivo

in zlomljen cepin sta slabo prijemala v vrhkem ledu in prhkem snegu, dereze so mi neprestano zdrsavale, pod nogami pa se je grezila vsa severna stena.

Težavnost in negotovost sta se stopnjevali do neslutenege. Ko sem se prvič priplazil na vrh grebena, sem hitro zdrsnil nekaj metrov nižje, saj sem videl, da sem na izpodjedeni opasti daleč onkraj navpičnice nad zahodno steno. Po centimetrih sem potem nadaljeval boj za ravnost in obstanek z viharjem. Plezanje je bilo srhljivo gibanje na meji nosilnosti in opore prkega snega; bilo je oprijemanje, objemanje in jahanje prevešajočih se in lomečih se ledenih stolpov. Zdaj je bil pod mano dvatisočmetrski prepad severne stene, iz katere sem bil priplezal, že čez nekaj metrov pa spet mračna, še višja in podobno strma zahodna stena. Nikarkršne možnosti samovarovanja ni bilo.

PRVI JUGOSLOVAN NA ROBSONU

Nenaden konec težav je bil dotlej edino prijetno presenečenje. Ko sem se ves napet prekobilal okrog koničastega vrha enega izmed nešteti stolpov, sem se znašel na skoraj ravni ploščadi. Od vrha me je ločila le še zmerna strmina in nekaj zevajočih razpok. Silovita olajšanja po težkih vzponih, zlasti če so zabeljeni z nevarnostmi in nevšečnostmi, so neprimerljiva s čemerkoli.

Odhitel sem na vrh in užival. Nikjer ni bilo nikogar, vihar je tudi zabilal sledi predhodnikov, ki so se na vrh pred dnevi vzpenjali po lažjih smereh. Pričakovana senca obžalovanja, da nimam padala, mi ni skalila veselja. Vednost, da sem prvi Jugoslovan na vrhu Robsona, mi ni pomenila ničesar. Med vzponom sem užival, trpel in preživel brez posledic, a nič od tega se ni zdelo bistveno. Na vrh sem moral priti predvsem zaradi vrednosti trenutkov tu zgoraj, zaradi doživetja, ki ga bom lahko prežil v prihodnost kjerkoli.

Robson nima normalnega pristopa ali sestopa. Sestop po najkrajši in najlažji, pa prav nič enostavni smeri v južnem ostenju so mi prepričile slabe razmere. Sonce je že zmehčalo sneg na južni strani gore, zato je bila nevarnost plazov prevelika! Vrnil sem se na vršni greben in se odločil za sestop po severovzhodni steni, po najdaljši, a objektivno razmeroma varni Kainovi smeri, ki je ocenjena s četrto stopnjo.

Zmehčan sneg mi je zagrenil in zelo upočasnil sestop. Na dnu strmega zasneženega stebra me je zaustavil previsen odlom nad zevajočo razpoko. Po dolgem oklevanju, tuhtanju in študiranju skoka sem se pognal. Srečno, samo z bolečino v kolenih sem pristal na majhni uravnavi med razpoko in robom prepada. Nadaljeval sem po izpostavljenem grebenu in po strmi ledeni steni, ki v enem zamahu pada na ledenik Robson. Plezanje navzdol v gnilem ledu je bilo morasto počasno in nevarno. Od vzpona otečeni in oguljeni členki prstov rok so še bolj zakrvaveli in kljub dvojnimi rokavicam sem na ledu pušal velike krvave sledove.

ROB SMRTI

Čez naslednjo robno zev sem doskočil na prostrano ploščad in zdelo se je, da je pod menoj le še zahtevna hoja po dolgem, kačasto zavitem ledeniku. Žal pa sem se motil. Za naslednjim grebenom, neviden z višjih predelov gore, me je čakal Ledeni slap ledenika Robson. Spet sem skakal, jahal in se plazil in tuhtal, koliko zdržijo sneženi mostovi čez razpoke. Na najtežjem mestu, v pravem čarovniškem kotlu, prepredenem s široko zevajočimi in prikrito prežečimi razpokami, obdanem s prevešajočimi se ledenimi odlomi in stolpi vseh mogočih oblik, sem srečal prve ljudi, odkar sem zapustil dolino – trojico kanadskih alpinistov, ki so se na vrh vzpenjali po smeri mojega sestopa. Drug drugemu smo pomagali prek previsnega odloma, komaj pa smo se prijazno ločili, je prvi med njimi že zgrmel v razpoko, ki sem jo tik pred srečanjem s precejšnje težavo preskočil.

Ko sem se mesec dni kasneje vrnil domov, me je čakalo njihovo pismo. Poleg čestitk za zahteven solo vzpon so mi sporočali, da se je dan po našem srečanju ves Ledeni slap podrl in postal neprehoden. Sestopiti so morali na drugo stran gore.

Pod večer sem se prebil iz objema Ledenege slapu do spodnjega dela ledenika Robson. Videti je bilo, da sem se končno rešil najhujšega, saj so bile razpoke lepo vidne in med njimi se je vila sled mojih naključnih znancev. Sproščeno sem hitel po njihovih stopinjah. Nenadoma pa se je vse zameglilo, pogreznil sem se v tla do pasu, z nogami pa nemočno zabrcal po zraku. Instinktivno sem razširil roke, a utapljale so se v mehkem snegu in le nekoliko upočasnile pogrezanje. Ob vsakem napačnem, sunkovitem gibu sem se še globlje pogreznil. Do prsi pogreznjen sem bil tik pred tem, da me posrka razpoka. Utonil sem v popolnem naporu in zbranosti, izgubil občutek za čas in za podrob-

Članarina PD in naročnina na PV

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije je na seji 15. decembra 1990 določil prispevek, ki ga morajo planinska društva odvajati od pobrane planinske članarine Zvezi za njeno delovanje in vzdrževanje nekaterih najpomembnejših kulturnih, vzgojnih in gospodarskih akcij. Od vsakega člana morajo društva leta 1991 poslati PZS prispevek 45 dinarjev, od mladince 20 in od otroka 10 dinarjev. Hkrati svetuje PZS društvom, naj bo planinska članarina za leto 1991 za člane 100, za mladino 45 in za otroke 30 dinarjev; lahko pa je seveda višja ali nižja od predlaganega.

Hkrati je upravni odbor PZS določil naročnino za Planinski vestnik, ki znaša za prvo trimesečje letošnjega leta 90 dinarjev (30 dinarjev za številko). To je približno na ravni cen podobnih revij pri nas.

nosti. Precej kasneje sem brez sape obležal na rešilnem robu razpoke. Prevzet od vseobsegajoče zavesti preživetja sem se počasi spominjal mučnih podrobnosti reševanja. Ko sem si razpoko zatem ogledal od strani, sem videl, da ob padcu vanjo ne bi imel nikakršnih možnosti. Vsaj dvajset metrov visoki previsni steni sta izginjali v temo, ki ji nisem videl dna.

DOLINA TISOČIH SLAPOV

Do mraka sem dosegel gozd na obali jezera Berg. Ujel sem zadnje trenutke živo rdeče zarje na robovih severne stene. Čudovit prizor je še lepše odseval na srebrni gladini jezera. Nepozaben pogled je bil darilo za slovo. Potem sem se potopil v noč. Prišel sem petindvajset kilometrov dolgo pot vrnitve. Sredi druge neprespane noči so se mi utrujene in ožuljene noge pričele malo zapletati. Na ovinkih sem včasih zakoračil kar naravnost in

šele bližnje srečanje s kakim drevesom ali skalo me je predramilo in opomnilo na pravo pot.

Ko sem v temi sestopal skozi Dolino tisočih slapov, je od pravljicne podobe ostalo le nepopisno vzdusje in skoraj otipljivo bobnenje pobe-snelih voda. Robson se je stopil s temo, spomini so se zllili s sedanostjo, meja med spancem in budnostjo pa je počasi izginjala. Ravno takrat se je doma, na drugi strani oceana, že budilo jutro prihodnosti.

9. in 10. septembra 1990 je Iztok Tomazin sam preplezal slovito smer Callis-Davis s prvenstvenima variantama v spodnjem in zgornjem delu v severni steni Mount Robsona (3954 m) v kanadskem Skalnem gorovju (V+/IV, 90°/50°-75°, 2000 m). Se-stopil je po Kainovi smeri v severovzhodni steni (IV, 90°/45°-70°).

ZDRAVNIŠKA ODPRAVA OB ROBU ALPE ADRIA SAGARMATHA EXPEDITION '90

HIMALAJSKI LABORATORIJ

MARKO JARC

Živimo v dobi, ko je alpinizem prerasel klasiko v Himalaji. Velike in težke odprave so del zgodovine, zato pridejo na površje le izredni podvigi in rekordi. Lov na rekorde še priteguje bralce, klasične odprave pa se danes samo omeni in kmalu tonejo v pozabo.

Kljub taki časnikarski logiki ima odprava Alpe Adria Sagarmatha '90 neko posebnost. V njej so sodelovali alpinisti italijanske in slovenske narodnosti in na vrh sveta sta priplezala **zakonca Štremfelj** kot prvi poročeni par. Tudi to je rekord, malo verjetno pa je, da bo odprava ostala zapisana v letopisih samo zaradi tega. Važnejše se je godilo ob odpravi.

Zdravnik **dr. Borut Špacial** je pripravil in organiziral znanstveno zdravniško mini odpravo, ki je prišla na obisk v bazni tabor in je na terenu opravila vrsto zelo pomembnih zdravniških pregledov. Dr. Borut Špacial je doma iz Trsta, stanuje na Poljanah pri Doberdolu in je v službi na pneumološkem oddelku trziške (Monfalcone) bolnišnice. Rodil se je v Trstu leta 1947, doktorat iz medicine je opravil na tržaški fakulteti in se od tedaj ukvarja s pneumologijo in športno medicino.

Svojo zdravniško pot med športniki je dr. Špacial začel, ko je občasno pregledoval tekmovalce slovenskih društev v zamejstvu in je bil nekaj časa zdravnik Zveze slovenskih športnih društev v Italiji. Leta 1982 se je zaposlil v trziški bolnišnici, kjer je polagoma zrasel center za športno medicino, ki je bil dodan pneumološki službi. Center se v glavnem ukvarja s preventivo in s testiranjem športnikov. Pregledi so po italijanski zakonodaji obvezni za nastopanje v uradnih prvenstvih. Tako so skozi trziško športno medicino šli profesionalni tekmovalci in tudi lepo število rekreativcev. Pregledovali so redno

tudi košarkarje bivšega italijanskega goriškega prvotligaša S. Benedetto, profesionalne nogometaše, boksarje in predvsem profesionalne potapljače.

TESTIRANJA V TRŽIČU

Dr. Borut Špacial nam je v pogovoru povedal, da se je zamisel o raziskovalnem potovanju v Himalajo porodila iz dveh vzrokov. Prvi je nedvomno zdravniško področje, s katerim se ukvarja. Špacala je namreč z zdravniškega vidika zanimala fiziološka obremenitev alpinistov v višinah. Hotel je namreč zvedeti, kako človeški organizem reagira na pomanjkanje kisika, saj so določeni pogoji v višinah podobni težavam, ki jih imajo kronični bolniki s pomanjkanjem kisika v krvi. Drugi in odločilni vzrok pa je velika ljubezen do gora. Špacial je namreč odličen planinec in se rad turno smuča. Gore so mu prišle v kri že v mladih letih in zato se je vedno živo zanimal za določeno zdravniško specifikovo v gorah. Odločilnega pomena je bila tudi organizacija odprave Alpe Adria, ki je uredničila zamišljen načrt. Dr. Špacial se je sam ponudil, da bi pregledal in testiral alpiniste, kar se je tudi zgodilo lanskega junija, preden se je skupina slovenskih, zamejskih in italijanskih alpinistov odpravila na pot. Zdravniškega pregleda so se udeležili vsi alpinisti razen Mazzolenija in Jegliča, ki sta bila zadržana.

Pregledi so služili predvsem za ugotovitev zdravstvenega stanja vseh alpinistov, saj je dobro stanje odločujoče v divjini in v višini. Pregledi so bili tudi usmerjeni v natančnost in je bil v laboratoriju ustvarjen višinski ambient s pomanjkanjem kisika. Na tej podlagi je bilo testirano moštvo. Rezultati v laboratoriju so pokazali splošno dobro pripravljenost vseh, izstopala sta **Andrej in Mica Štremfelj** in **Marco**

Dr. Borut Špacal (na levi) med delom v baznem taboru pod Everestom

Sterni. Vsi so bili po mnenju dr. Špacala tako dobri, da bi redkokateri maratonec dosegel boljše rezultate. Tudi v primerjavi s športniki drugih panog so alpinisti odprave Alpe Adria prednjačili.

Odskočna deska za znanstveno mini odpravo je bila tudi velika količina specializiranega gradiva, ki ga je dr. Špacal prebral. Tu velja omeniti, da imajo Italijani veliko tradicijo glede raziskav višinske medicine, na drugi strani pa imajo Američani na razpolago velika denarna sredstva.

PREISKAVE POD EVERESTOM

Ker je ta del pnevmologije, ki raziskuje višinsko medicino, še poln vrzeli, se je dr. Špacalu zdela enkratna priložnost študija in pregled alpinistov med samo odpravo. Hotel je tudi primerjati, kolikšna razlika je med laboratorijskimi rezultati in rezultati na terenu. Prošnjo za znanstveni dopust je goriška krajevna zdravstvena enota odobrila in zdravniško ekipo so poleg Boruta Špacala sestavljali še bolničar **Franco Marzano** in elektronski tehnik **KZE Paolo Visintin**. S seboj so vzeli vrsto aparatov, med njimi spirometer, holter (za merjenje elektrokardije s stalno registracijo predvsem za merjenje med spanjem alpinistov), ki srčni utrip registrira na kasete, dva oksimetra (za merjenje zasičenosti hemoglobina s kisikom) in dva aparata za merjenje srčnih utripov, ki meritve ohranjata v spominu do 34 ur. Odpadlo je testiranje specialne naprave, ki se imenuje K2 in jo izdeluje tvrdka Kosmet iz Rima. Naprava služi za merjenje kisika na telemetrično razdaljo (do kilometer daljave ali višine). Vendar je nova aparaturna še v fazi poskusov; izredno delikatna in precizna aparaturna (stane 50 milijonov lir, tehta štiri kilograme in je skoraj žepnega formata 20 x 30 cm) bi po vsej verjetnosti odpovedala v mrazu.

Znanstveno medicinska odprava je imela s seboj le tri kilograme aparatov, kar je bilo za

prvo silo dovolj. V bazo je prišla 3. oktobra in so jo alpinisti zelo lepo sprejeli. Na »sprejemu« sta manjkala le **Lenard Vidali** in **De Infanti**, ki sta bila v taboru 2.

Dr. Špacal je v treh dneh v bazi vsem pregledal pljučne funkcije v višinskih razmerah in opravil poenostavljen test navora (tek v hrib) za ugotavljanje maksimalne možnosti srčnega utripa. Skupaj z zdravnikom odprave **Zaretom Guzejem** sta pregledala koncentracijo kisika v krvi, nekaterim alpinistom pa so registrirali delovanje srca med spanjem.

NEVARNI OSEMTISOČAKI

Rezultati so bili spodbudni in zadovoljivi, vendar mora Špacal vse podatke še natančno pregledati in primerjati. Povedal nam je, da se v višinah zmogljivost pljuč močno zmanjša, tako da sprejemo tudi do tretjine manj zraka. Isto se zgodi s srčnim utripom.

Koncentracija kisika v krvi je bila v bazi za približno 10 do 15 odstotkov manjša, to pa se pri naporu še kako pozna. Pri Šerpah pa so bile vse funkcije normalne, zato tudi bolje prenašajo napore. Vse podatke bo še naknadno pregledal in jih primerjal s tistimi, opravljenimi v laboratoriju.

S temi raziskavami bi rad dr. Špacal še bolj usmeril svoje raziskovalno delo v pnevmologijo športa, kjer je »gorsko poglavje« med najpomembnejšimi, Himalaja pa je seveda še najboljši in realen laboratorij. – Dr. Špacala sicer zanima fiziologija in zato sta se z zdravnikom odprave, ki mora biti kirurg, lepo dopolnjevala.

Zanimiv je bil tudi naš pogovor o etiki v alpinizmu, posebno v himalajistiki. Kritična višina je nad 8000 metri. Alpinisti se premalo zavedajo, s kakšnimi okvarami morajo računati, če preveč časa vztrajajo v višinah nad 8000 metri. Celice mišic in predvsem možganov začnejo odmirati in lahko ostanejo resne posledice. Prav gotovo je treba mnogim nesrečam v Himalaji pripisati dejstvo, da so alpinisti klonili izrednemu naporu v višinah, kjer je zrak redkejši. Napor in izčrpanost sta kriva za človeške napa-ke, ki so za alpiniste življenjsko usodne.

PRVA ZAKONCA NA STREHI SVETA

ANDREJ ŠTREMFE LJ

Še danes ne vem, kdo je »zakrivil« moje sodelovanje na odpravi Alpe-Jadran, Marija ali Mišo. Konec koncev to sploh ni tako pomembno. Vem samo, da se mi je obetala odprava, kjer poleg skrbi, kako bova z Marijo plezala po tem velikanu, ne bo nobenih drugih – ali vsaj ne večjih. Presenečenje pa mi je pripravil Mišo že v Katmanduju, še preden se je odprava odpravila v gore.

– Andrej, Mišo hudo krvavi iz rane na želodcu ali dvanajstniku! Verjetno ga bo treba ponoči odpeljati v bolnišnico.

Kadar Žare govori tako resno, je stvar že malo več kot samo resna. Izraz na njegovem obrazu pa sploh ni dopuščal nobenih dvomov.

Po nekaj dneh je bilo vse jasno: namesto da bi poskrbel za nakupe hrane in kuhinjske opreme, za kar me je Mišo zadolžil, sem postal tisti, ki drugim odreja zadolžitve – vodja odprave.

DOLGA POT DO BAZE

Postati vodja tako velike odprave sploh ni bil mačji kašelj. Prvič je bila to odprava na Mt. Everest, te pa imajo v Nepalju poseben status, drugič sem sprejel posle od Miška praktično čez noč, tretjič pa smo bili mednarodna odprava, kjer je bilo tudi nekaj jezikovnih pregrad. Da smo jih uspešno prebrodili, mi je ogromno pomagal Davor. Člani smo se med seboj odlično razumeli in imeli smo enkratno ekipo desetih višinskih nosačev z neprekosljivim sirdarjem **Pembo** na čelu.

Vodstvo sem prevzel popolnoma neobremenjen z vsem, kar se je dogajalo med pripravami na odpravo. Vedel sem le, da nas je trinajst in da naj bi dali vse od sebe za dosego vrha. Vsi člani so bili zame enakovredni, še posebno kot alpinisti, saj sem iz izkušenj vedel, da gora hitro sama naredi selekcijo. Večine članov sploh nisem poznal niti po tehnično alpinistični, niti po človeški plati.

Še preden je Mišo odpotoval domov na zdravljenje, so se že začele težave. V obilici lepih dni sta bila ravno za nas rezervirana poleta v Luklo odpovedana zaradi slabega vremena. Namesto v Lukli smo pristali v avtobusu, ki je peljal proti Jiriju. Po celodnevem hropenju skozi monsunske nalive nas je pripeljal v pravo gorsko vas: zadnja postaja je bila tam, kjer se cesta naenkrat konča in se začenja znameniti Everest trek.

Deset dni smo hodili po zelenem Solo Kumbuju, skozi monsunske nalive in gozdove, polne pi-javk. Čeprav je bil to že moj četrti obisk dežeje Šerp, pa sem prvič vso pot prehodil peš. Bilo je enkratno. Izkazalo se je, da je dostop koristil vsem. Predvsem je bila to priložnost, da smo se spoznali med seboj, saj se nas je nekaj prvič srečalo šele na letališču v Zagrebu. Poleg tega

so imeli nekateri priložnost, da izboljšajo svojo fizično pripravljenost, ki so jo zaradi obilice dela pred odhodom zanemarjali.

Osmega septembra 1990 smo se vsi zbrali v bazi. Manjkali so seveda Mišo, pa Silvo in Janez, ki sta se v Indiji ločila od odprave in se najprej lotila Bagiratija III. Na ledenik Kumbu smo prišli kot sedma odprava na Everest. Nale-teli smo na pravo majhno vas: morena je bila posejana z raznobarnimi šotori; kot piščanci okrog koklje so se stiskali v skupinah okrog jamborov z molilnimi zastavicami. V naslednjih dneh sta prišli še dve odpravi. Tako nas je bilo devet odprav za en sam vrh – Everest.

Pemba je postavil naš tabor kar se da pametno, na rob tega Babilona, najbližje golemu delu ledenika in čisti vodi. Dodatna prednost naše baze je bila ta, da smo si stranišče lahko izbirali za visokimi ledenimi stolpi, proč od številnih oči in proč od vodnih virov, ki so napajali sosednje baze. Niso pa imeli vsi tako srečne roke. Francoska odprava nad nami je imela stranišče tako nesrečno, da smo morali vsakič, kadar smo šli na hrib, naravnost skozenj. Mučnih prizorov za obe strani ni manjkalo.

Že v Katmanduju me je bilo strah, kako se bomo razumeli med sabo. Na koncu odprave sem bil več kot zadovoljen: prav nobenih težav nismo imeli s sosedi. Res je, da tudi stikov nismo imeli veliko; največ smo se družili z Baski in s francosko žensko odpravo, katere edini članici sta bili Veronika in Ana.

LEDENI SLAP

Od nekdanj je v meni zbujal strah. Leta devetin-sedemdeset sem bil vesel, da mi ni bilo treba skozenj. Ko sva se z Marijo odločala za Everest, sem imel največ pomislekov prav zaradi te ledene podrtije. Od novic, ki so prihajale do nas v času dostopa, sem se najbolj razveselil tiste iz baze, da so v Lednem slapu zelo dobre razmere. Drugič sem se oddahnil, ko so to potrdili višinski nosači, ki so šli na hrib pred mano.

Vsem dobrim novicam navkljub moram priznati, da sem imel pred prvim prehodom kar malo treme. Z Marijo sva se že doma dogovorila, da skozi Ledeni slap ne bova hodila skupaj. Pogosto sem potem, ko sem prišel mimo posebno zoprnih mest, »na varnem« s tesnobnimi občutki čakal, kdaj se bo prikazala Marija. Šele ko sem jo zagledal, sem šel pomirjen naprej.

Prvi prehod skozi labirint razpok in serakov se mi je zdel otročje lahek in povsem varen. To se je dogajalo vsem, ki so šli prvič iz baze do tabora ena. Po drugem prehodu sem mnenje že malo spremenil: lahek ja, povsem varen pa ne več. Kdor je šel prvič, pač ni poznal prejšnje-ga stanja. Póti skozi slap pa si nista bili nikdar enaki: vedno se je kaj spremenilo, vedno je bil kak nov podor čez uhojeno stezo, kaka nova

razpoka ali pa stara razširjena, tako da se je lestev še sama težko držala povprek.

PEMBA

Prvič sva se srečala na Šiša Pangmi. Mare, ki je bil z njim na Čo Oju, ga je zelo pohvalil. Toda takratna odprava je bila zelo kratka in zasnovana tako, da smo plezali po navezah na alpski način. Tako ni bilo ne časa in ne priložnosti, da bi ga bolje spoznal. Vsega tega je bilo zdaj na Everestu dovolj.

To je človek, ki sem mu lahko ves čas brezpogojno zaupal, človek z velikimi izkušnjami. Izbral si je ekipo devetih višinskih nosačev: šest Šerp, dva Tamanga in en Magar. Bili so kot družina, on pa njihov oče: usklajeni, nesebični, pridni in izredno vzdržljivi. Sem in tja so se dobesečno šalili z goro in razdaljami na njej. Postalni smo prijatelji.

Pemba, ki je bil leta 1986 v naši šoli za gorske vodnike najboljši tečajnik, je star 38 let. Pravi, da je prestar, da bi se silil v ospredje na gori, v organizaciji pa je neprekosljiv mojster. Posebno se je izkazal kot dober psiholog in je absolutno obvladoval situacijo. Govori angleško, japonsko in tibetansko. Tudi po svetu je že bil, na Japonskem, v Koreji in Ameriki.

Daljnjega leta 1977 je bil na vrhu Everesta s prvim alpinistom iz Koreje, nekaj let zatem pa tudi na Lotseju. Je iz gorniške družine. Oče je leta 1953 na znameniti odpravi, ki je prva dosegla vrh, prišel do Južnega sedla. Stric, ki ga je v bistvu vpeljal v nosaški poklic, je bil na Everestu in Daulagiriju, starejši brat pa tudi na Everestu. Ko sem ga vprašal, kolikokrat je že šel prek Ledenege slapa, se je samo nasmehnil:

– Ne vem, morda je to moja štirinajsta odprava na Everest!

Pogosto sem ga prosil za nasvet pri odločitvah na hribu in nikdar mi ni bilo žal, če sem ga upošteval. Resnično zaskrbljen je bil samo na koncu odprave, ko sta se mu iz Ledenege slapu po radiu oglasila dva nosača. V gosti megli sta se izgubila in ga prosila za pomoč. Vidno mu je odleglo, ko sta kmalu našla pot in mu to sporočila v bazo.

V bazo je prišel prvi in jo zapustil zadnji. Ni mu bilo odveč prijeti za kakršnokoli delo, od kopanja ploščadi za šotore do nošnje tovorov prek Slapu ali pa pomoči v kuhinji. Po njegovih zaslugi se menda samo v našem taboru nikdar niso pripravili nosači ali kuharji med seboj, še manj pa člani odprave s svojimi pomočniki v bazi ali na gori.

NOČ NA JUŽNEM SEDLU

Zdi se mi, kot bi mi bilo še pravkar toplo v prste na nogah, sedaj pa me že peklensko zebe. Neverjetno, kako ostra je ta meja. Z vsakim metrom, ki ga pridobim, je z mojimi prsti slabše. Dogaja se mi isto kot pred nekaj dnevi prav na teh pobočjih proti taboru tri; zahodna pobočja so in zato še globoko v senci. Oster mrz potirira pod obleko in se zajeda prav do kosti. Tudi Mica in Johan tožita nad hudim mrazom in neobčutiljivimi prsti.

Slabe volje sem. Načrtoval sem vzpon brez kisika, sedaj pa se mi zdi bolj oddaljen kot sem od Katarine in Anžeta, ki sta doma na toplem. Če me že tu zebe, da dobivam črne nohte, kaj bo šele zgoraj. Zadnjič sem občutiljivost na mrz pripisoval slabi aklimatiziranosti in sem prevleke za čevlje pustil kar zgoraj v taboru. Danes bi mi še kako prišle prav. Očitno sem podcenjeval višino nad sedem tisoč metri.

Vsi trije smo v taboru tri trdo delali pol ure: drgnili in gnetli smo vsak svoje prste, tulili in jokali, moški del pa je tudi krepko preklinjal.

Že zvečer je na sedlu veter okreplil svojo moč. Vedno bolj ihtavo se je zaganjal v gručo šotorov, ki so se mu postavljali v bran. Spali smo brez dodatnega kisika iz jeklenk. V šotoru je moralo biti precej pod ničlo. Nikakor si nisem mogel ogreti premrlih prstov na rokah. Sneg v majhni posodi nad drobnim plamenom kuhalnika se je le počasi topil. Veter je vedno močneje butal ob šotor. Sosednji se je že raztrgal in je frfotal v vetru.

Ena po polnoči. Zazeham in se obrnem na bok. Nihče od obeh sosedov se ne gane. Veter še vedno razgraja po taboru. Ali bomo sploh odri-nili proti vrhu v takem vetru? Toda vredno je poskusiti, saj nisi vsak dan na Južnem sedlu! Morda ne bomo nikdar več. Vrnemo se še vedno lahko.

Saj sem vedel! Že zvečer sem vedel, da bom moral za zgodnji odhod in še bolj zgodnjo kuho poskrbeti sam! Medtem ko lužica v posodi počasi postaja vse večja, premišljujem: če poskusim brez kisika, tvegam, da bom moral zaradi mraza odnehati. Prstov nočem in ne smem žrtvovati. Pred dnevi sem Mici omenil to možnost. Niti slišati ni hotela. »Boš pa pri meni srknil malo kisika!« Že res, toda potem ga lahko zmanjka obema. Mica pa mora čim manj tvegati. Priložnost je enkratna. Sam sem že bil na vrhu in bi brez skrbi tvegaj neuspeh, toda misel, da bi skupaj dosegla vrh, je res mikavna.

Med premišljevanjem tonem v spanec, se prebujam, dodajam sneg v posodo in zopet dremam.

Zame ta vzpon v nobenem primeru ne bo velik dosežek, za Marijo pa v vsakem. Veliko sva že doma žrtvovala za to odpravo. Mnogi naju obsojajo. Otroka naju prav gotovo pogrešata. Marija si ne more vsako leto privoščiti odhoda v Himalajo. Nespametno bi bilo torej tvegati in vrh postavljati na kocko zaradi mene.

Ob treh se že pripravljamo na odhod. Preizkušam kisik. V šotoru je nepopisen nered. Kakšna gneča! **Lhakpa** odpre šotor: ne more odviti zaščitnega pokrovčka na jeklenki. Poskusim s sprednjimi zobmi derez, pa ne gre. Nekdo je v bazi pozabil s ključem odviti vijak. Lhakpa me nekaj časa potrpežljivo opazuje, potem pa izgine. Kmalu je nazaj: pri prijateljih iz sosednje odprave si je sposodil klešče.

OGLAŠANJE VESTI

Ob štirih stopimo v orkanski veter, ki se kot deroča reka vali prek sedla. Toda zdi se mi, kot da se počasi umirja. Ne vem, ali je res ali pa si tega samo tako močno želim.

Mariji pomagam naložiti nahrbtnik. Teža dveh jeklenk jo spravi v obup.

– Ne bom mogla!

– Moraš, še vsak je, pa boš tudi ti!

Napravi nekaj korakov in zopet obstane. Trdno je odločena, da gre naprej samo z eno jeklenko – ali pa sploh ne gre.

– Jaz bom nesel vse tri! – prav Lhapka in že odvezuje nahrbtnik.

S prvim svitom dohitimo francoska znanca, moža in ženo. Ona poskuša brez kisika. Pošteno se mi zasmili. Počiva na skali. Samo sedi sama, vse drugo ji postorijo spremljevalci. Popravljajo očala in rokavice, mažejo ustnice, drgnejo noge, še cepin ji porinejo v roke, preden odide naprej. Eden pred njo, dva za njo. Ali ima to sploh še smisel?

Oglasi se mi vest: ženska brez kisika, ti, veliki alpinist, pa z masko! Reva! Vsaj poskusil bi lahko! – To mi govori drugi jaz, tisti pravi, ki ga kljub kisikovi maski zebe v noge, da komaj čuti prste, pa mu oporeka. Kot bi v nahrbtnik naložil še težo razmišljanj drugega jaza! Pritiska me s podvojeno težo. Noge postanejo svinčene, snežna strmina pa brez konca.

Začenjam se smiliti sam sebi, potem pa naenkrat ne vidim nobenega smisla v svojem početju. Pozabim na to, da sta za mano Mica pa Johan. Izoliral sem sebe in svoje početje. Zdi se mi, kot bi hodil proti lastni volji. Vsak korak mi je muka. Čisto na dnu sem. Opazim, da počivam skoraj vsake dva, tri korake. Začutim, da grem Mariji na živce, da jo spravljam ob ritem in jo zadržujem. Na koncu sem z močmi, predvsem pa z voljo. Vse me boli. Pred enajstimi leti sem s takim bremenom in slabšo opremo nenavezan plezal po pragovih rumenega pasu. Kaj pa sedaj? Ali se res že staram ali pa imam le neznanško slab dan?

Dohitevajo nas tisti, ki so sedlo zapustili za nami. Vsaj razgled občudujem: kakšen nebeški razgled! Pred nami se je odprl že skoraj ves Tibet. Skušam ubežati zasledovalcem, toda zaman. Mica se zopet skoraj zaletava vame, tako tesno mi sledi.

– Pojdi naprej!

Noče. Nekdo me prehitil, kmalu za njim še dva Šerpi. Ali bom zmoget do vrha? Marija bo, to pa je glavno.

Ali se sploh veselim? S kisikom po normalni smeri na Everest!

Končno smo na Južnem vrhu. Odpre se pogled proti glavnemu vrhu, ki sem si ga tako želel doživeti v živo. Odložimo po eno jeklenko, Lhapka pa kar dve. Nasmejan je: to bo njegov prvi pomembnejši vrh in verjetno najpomembnejši. Nekaj njegove vedrine se preseli tudi vame. Kako sem si želel, da bi bila z Marijo na vrhu! Sedaj nama skoraj nič ne more več vzeti uresničitve teh sanj. Škoda bi se bilo sedaj trapiti z moralnimi razglabljanji, ko pa je vsepovsod tako lepo.

NA VRHU SMO!

Greben proti Hillaryjevi stopnji je oster kot nož, ves okrašen z mogočnimi opastmi. Še bolj bohotno se nad strmino severnih pobočij vesi

vršni greben. Prave ledene gobe. Marijo spustim naprej, da bom lahko slikal na obe strani. Utrujenost je nekam izhlapela. Zdi se mi, kot da je nikdar ni bilo. Kljub temu moram dati vse od sebe, da mi Marija ne uide. Tako kot sem jaz na dnu, je ona na višku. Kar plava na valovih bližine vrha, pričakovanja in moči. Občutek imam, da sploh ni utrujena in da počiva bolj iz obzirnosti do mene kot iz potrebe.

Izza roba se pokažejo postave z nepalskimi zastavami v rokah. Saj res, tam je vrh! Kar ne morem si jih nagledati, ko se tako ponosno postavljajo pred objektiv. Imam občutek, da niso splezali na vrh zaradi denarja. Resnično se veselijo prostranosti neba in sveta pod nogami, bivanja sedaj, tu, na tem mestu.

Nobene utrujenosti ne čutim več, samo še veselje in navdušenje nad fantastično okoličico. Južna stena v enem samem zamahu pada v Zahodno globel, nad katero je dolg greben Nuptseja pohlevno rizek. Ama Dablam za njim je majhna konica, ena od mnogih, ki tonejo v oblakih proti jugu. Namče Bazar lahko samo slutim. Kljub vsemu se je splašalo priti sem gor!

Razburjenje v prsih narašča. To je razburjenje, ki ga doživljam vedno na zadnjih metrih vzpona pred vrhom, ko ni sile, ki bi mi lahko preprečila slast vrha. Kot gomazenje po vsem telesu, sproščanje napetosti, ki so se kopičile ves čas odprave, uresničitev želje in sanj s pomočjo odrekanj in jeklene volje.

Z roko v roki stopiva na vrh. Lhapka je navdušen. Uspelo nama je! Solze mi silijo v oči. Objemamo se, vsi trije. Še pred letom dni nisem niti pomislil na to. Počutim se kot na drugem planetu, na meji med sanjami in resničnostjo. Severni greben se kot ogrlica samih opasti v dolgem loku izgublja proti Tibetu. Dolgi progasti ledeniki, pravi veletoki, ovijajo okoliške vrhove. Zahodni greben je tako strm, da kar pade do tja, kjer sva bila pred desetimi dnevi.

Že ves čas sem brez maske. Odlično se počutim. Fotografiram vseprek. Janez se je prikazal izza Hillaryjeve stopnje. Kakšen užitek je biti na vrhu popolnoma brez skrbi in gledati okrog sebe!

Pogled seže od Manasluja na zahodu do Kanča na vzhodu. Vmes so kar po vrsti Šiša Pangma, Čo Oju, Makalu, Jannu, najbližji tik pred pragom pa Lotse. Sestop nas niti malo ne skrbi. Moči imamo dovolj, tehnično pa ni zahteven. Nekdo nas slika vse štiri.

Škoda, ker te sanje ne morejo trajati večno. Pa saj vrh niso le sanje! Resničen je, vendar tako lep, kot pogosto mislimo, da so lahko le sanje. Pred enajstimi leti sem šele po nekaj dneh dojel, da sem bil na vrhu: slabo vreme, skrb za sestop, izmučenost. Danes pa se vrha zavedam in veselim kar tu, na vrhu.

LORENZO

Srečamo ga v zadnji strmini pod Južnim sedlom. Dolgo je čakal Davorja na trojki, sedaj pa hiti, da ga ne bi ujela noč. **Arjun Tamang** je nekoliko pred njim. Poslovimo se in iskreno mu

želim uspeh. Stiskam pesti, da bi vreme vzdržalo: če bo vreme, bo dosegel vrh, v to ne dvomim.

Prvič sem ga videl v Trstu. Dolgi svetli lasje, uhan s turkizom v ušesu, cigareta med prsti; vse to me ni navdušilo. Le njegov glas, kako se je navduševal nad Everestom, nad smerjo, ton v njegovem glasu mi je govoril, da zna biti pravi. Bolj ko sem ga spoznaval, bolj mi je bil všeč. Morda je žel moje simpatije zato, ker je bil pri svojih štiriindvajsetih letih navdušen nad vzponi v Himalaji in hkrati sposoben zanje. Razen dni, ko je imel težave z želodcem, sem

mu lahko zaupal. Pred odhodom je bil zame čista neznanka. Tudi zato me je toliko bolj presenetil.

Pred tremi leti je bil na vrhu Čo Oja, lani je poskušal na Everestu, letos bo poskusil še enkrat. Tistega osmega oktobra mu bogovi res niso bili naklonjeni. Kljub močnemu vetru je edini vztrajal do Južnega vrha, na ostrem grebenu pa je ocenil, da bi bil izid boja s to himalajsko nadlogo preveč negotov. Odnehal je tam, kjer je vrh tako blizu, da bi ga lahko prijel z roko. Pri popolnoma jasnem vremenu mu je moral obrniti hrbet. Veliko dejanje!

DESETI TEČAJ ZA NEPALSKE GORSKE VODNIKE

TEČAJ IN ŠOLA STA POD STREHO

PETER MARKIČ

Na lanskoletnem tečaju za nepalske gorske vodnike v Manangu so sodelovali **dr. Matija Horvat** kot zdravnik, inštruktorji **Jani Bele**, **Luka Karničar** in **Dado Mesarič** in vodja tečaja **Peter Markič**. Arhitekt **Klemen Kobal** je skrbel za popravilo strehe na šoli, **Matjaž** in **Iča Fistravec** pa sta v šoli snemala film, ki bo to naše sodelovanje predstavil tudi po svetu.

Osmega avgusta smo iz Zagreba prek Amsterdama in New Delhija poleteli v Katmandu, že dan po prihodu pa začeli spopad z nepalsko birokracijo, proti kateri je celo naša prav pohlevna. Kupiti moramo ves material, ki ga rabimo za popravilo šolske strehe. To ob veliki izbiri in iznajdljivih trgovcih ni težko, vzame pa veliko časa. Česar nimajo v trgovini, naročijo ali pa naredijo. Tako je bilo s »klamfami«, ki jih tam ne poznajo. Klemen je narisal skico, bližnji kovač je v desetih minutah izdelal vzorec in naslednji dan smo jih imeli že vseh dvesto. Zataknilo se je le pri najdaljših žeblikih in vijakih, pa tudi to so nam pripravili čez dva dni. Poslovnosti in iznajdljivosti bi se tam lahko učili tudi naši trgovci.

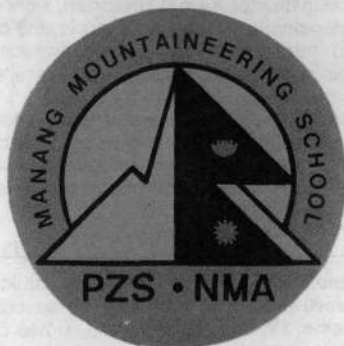
Teže pa je bilo z denarjem. NMA (Nepalska planinska zveza) je odločila, da bodo oni plačali material, mi pa transport v Manang in domače delavce. Za denar pa smo moledovali, kot da bi prosili zase in ne za njihovo streho. Material naj bi plačali čez nekaj dni, mi pa smo vedeli, da ga v tem primeru ne bomo dobili pravi čas. Končno so popustili pred gorenjsko trmo in smo vse dobili pravočasno. Vmes pa je bilo seveda še neskončno mnogo dogovorov in dokazovanj, da gre pravzaprav za njihovo korist in mi od tega nimamo nič – razen nekaj sivih las.

SILAŠKI MOJSTER KLEMEN

Vmes je bilo treba urediti še vse potrebno za tečaj. Na srečo so inštruktorji zelo izkušeni in smo si delo lahko razdelili. Pri pregledu tečajniške opreme smo ugotovili, da je zelo slaba in kar nekaj tečajnikov je moralo po novo v bližnje trgovine in agencije. Slaba oprema je bila tudi znak tečajnikove neizkušenosti, saj so stari

odpravarski mački točno vedeli, kakšno opremo potrebujejo. Takih pa je bilo lani le slaba tretjina, medtem ko so bili drugi prvič v hribih.

Končno je bilo vse nared in inštruktorji so lahko odšli s tečajniki. Ostala sva le midva s Klemenom, ki sva hotela biti povsem prepričana o pravilni izbiri materiala in pravilni količini, saj Nepalcem, predvsem ko gre za vodilne može iz NMA, pač ne gre preveč verjeti na besedo. Čez dva dni sva uredila vse potrebno in sva lahko odrinila skupaj z nosači.

Imamo vse, kar potrebujemo: valovito pločevino, polivinil, žeblje, vijake in celó dve samokolnici, ki sta pravo tehnično čudo za domačine. Vanje naložijo dve vreči cementa, po dva primeča za vsak ročaj, samokolnica pa noče nikamor. Pa pristopi Klemen in ročno odpelje naloženi material kar sam. S tem dobi v očeh nosačev velik ugled, kar nam močno koristi kasneje pri delu na šoli. Z mojstrom, ki zlahka opravi delo, ki ga niso mogli štirje, se pač ne gre šaliti.

Z nosači imamo kar precej težav, saj demokracija, ki prodira tudi v Nepal, oni razumejo tako, da lahko svobodno navijajo ceno za svoje delo. Zdaj tudi razumemo, zakaj so Nepalci predlagali, naj mi plačujemo nosače, oni pa material.

Fotografija za spomin: to so vsi, ki so leta 1990 sodelovali na tečaju za nepalske gorske vodnike in pomagali pokriti šolo v Manangu

Cena tega je fiksna, plačilo nosačev pa znaša od tri do šest dolarjev dnevno, odvisno od iznajdljivosti sirdarja. Tudi tu imamo srečo, saj nepalski inštruktor **Kamal Bhandari**, sicer policijski inšpektor iz Katmanduja, prevzame organizacijo transporta in najemanje delavcev in nas tako reši velikega dela, prihrani precej skrbi in denarja.

Spet se izkaže, da so glavni problemi vedno v Katmanduju, kjer smo nemočni pred brezbriznostjo uslužbenecv NMA, na terenu, kjer je večina stvari v naših rokah, pa je precej laže.

KOZE V INŠTRUKTORJEVI SOBI

Po tednu hoje ujameva tečajnike in inštruktorje. Kar veseli smo drug drugega, saj se odlično razumemo. Pri tako velikem delu, ki nas čaka, je to nujno potrebno.

Naslednji dan skupaj pridemo v šolo, kjer nas čaka nov šok: zgradba je v obupnem stanju, vse je zanemarjeno in zasvinjano. Hišnik, ki vse leto živi tukaj, skrbi le zase in za svoje koze, ki prenočujejo kar v inštruktorski sobi.

Dva dni čistimo šolo in okolico. Že na tem primeru se vidi, kako nujno bi bilo šolo izkoriščati vse leto, saj bo sicer kmalu popolnoma propadla. Razen z našim tečajem šola živi sedaj le še en mesec, ko imajo tukaj tečaj Francozi. Ti pa tudi nimajo nobenega pravega odnosa do šole, saj so jo dobili brez vsakega truda – preprosto zato, ker so Francozi.

Medtem počasi prihajajo nosači z materialom, ki je kar dobro preстал transport. Tudi stroški niso preveliki, čeprav nas stane transport celo več, kot je bil material vreden v Katmanduju. Delo se lahko začne.

Tečaj poteka po ustaljenem programu, ki je kombinacija alpinistične šole, tečaja iz tehnične reševanja in vodenja. Teoretična predavanja popestrimo s praktičnimi vajami po skupinah, ki jih sestavimo tako, da je v vsaki nekaj izkušenih tečajnikov. Zdravnik vadi prvo pomoč, ostali inštruktorji pa jih navajamo na skalno plezanje, ki je za večino prava novost.

Hkrati poteka tudi delo na strehi. Pri tem nam tečajniki precej pomagajo, pa tudi inštruktorji ves svoj prosti čas preživimo na gradbišču.

DRUGAČNA ŠOLSKA STREHA

Delo si razdelimo tako, da vsak prevzame področje, ki ga najbolj obvlada. Tako Luka opravi vse, kar je potrebno za pripravo ostrešja, saj je pravi mojster za delo z motorno žago. Ima tudi največ občudovalcev, saj je žaga za domačine pravo čudo. Sploh imamo srečo, da smo pripeljali od doma dovolj orodja, ki nam močno olajša delo. Za vse, kar diši po elektriki, skrbi Dado, tako da naše električno orodje deluje neprekinjeno. Pri tem moramo uporabljati generator, saj Nepalcem ni uspelo napisati prošnje za elektrifikacijo šole, čeprav poteka napeljava mimo zgradbe.

Klemen ima največ dela, saj vodi vse operacije na strehi in poleg nje. Pomaga mu Kamal, ki skrbi za najete delavce, Jani poprime, kjer je najbolj potrebno, Matija ima veliko dela z domačimi bolniki, ki jim je to edinstvena prilika, da pridejo do zdravniške oskrbe. Fištra vse skupaj dokumentira na filmski trak, mene pa najbolj zaposluje usklajevanje tečaja in dela na strehi.

Po štirih dneh predavanj odidem na ledenik pod Gangapurno, kjer vadimo hojo z derezami, uporabo cepina, zabijanje lednih klinov, reševanje iz razpok in plezanje strmih ledenih odstavkov. Vadbo moti slabo vreme, saj nas ves dan

popale namaka. Drugače imamo srečo z vremenom, saj delo na strehi nemoteno napreduje. Deževalo je le dve noči, sicer pa je bilo lepo. Nagajal nam je le močan veter, ki je običajen v tem času.

Streha že dobiva svojo novo obliko. Do letos je bila ravna, tako kot večina domačih. Razpon pa je na šoli prevelik, zato je že kmalu začelo zamakati. Dvajset centimetrov blata čez stropne deske pač ni moglo zadržati velikih padavin. Odločili smo se za klasično ostrešje z majhnim naklonom, izolacijo in valovito pločevino kot kritino. Tak način kritja je že povsem običajen za novogradnje tu okoli.

Vse delo smo opravili v enajstih dneh. To je za 200 kvadratnih metrov strehe soliden čas celo za naše razmere, kaj šele za Nepal, kjer se vse odvija precej počasneje.

ČAKA ŠE VELIKO DELA

Tečaj zaključimo s pohodom pod Čulu Far East, 6400 metrov visoko piramido dva dni hoje od šole. Na ledeniku obdelamo še ustavljanje s cepinom, ki je za višinske nosače življenjske-

ga pomena. Ponoči pa spet sneži in zbudimo se pod dvajsetcentimetrosko snežno odejo. Tako se je na zamrznjeni podlagi nabralo že precej novega snega, saj je snežilo že tretjo noč zapored. Zaradi nevarnosti klozastih plazov vzpon na vrh prekinemo. Tečajnike pač moramo naučiti tudi to, kdaj se je treba vzponu zaradi nevarnosti odpovedati.

Po vrnitvi v šolo imamo še izpite. Od 25 tečajnikov jih 5 dobi zlati znak, 12 srebrnega in 8 bronasti znak nepalskega gorskega vodnika. Večina tečajnikov naslednji dan odide po najbližnji poti v Katmandu, kjer jih že čaka delo, ki ga bodo sedaj lahko opravljali varneje kot prej.

Tečaj je uspel, streha je popravljena – kako pa naprej? Dela je še veliko: nadzidava učilnice, kjer bi dobili primerne prostore za inštruktorje in zdravnika, popravilo polomljenih oken, ureditev zajetja za vodo, predsem pa elektrifikacija šole, za katero je že vse pripravljeno; to so le najnujnejša opravila.

Toda kje dobiti denar? Tako kot doslej ne bo šlo več, saj državne podpore že dolgo ni več, vsakoletna prosjačenja pa so tudi vse naporejša. Prizadevamo si za ponovni prodor šole v

Šola je (skoraj) kot nova

Objekt, zgrajen v letu 1980, oblikovan v smislu avtohtone arhitekture okoliških vasi (terasasti način gradnje z ravnimi strehami), je po več letih zaradi velikih površin ravne strehe, zaradi uporabe sicer tam edino dosegljivih, vendar neprimernih materialov in zaradi nevezdrževanja pričel puščati in propadati. Leseni deli konstrukcije stropov so pričeli gniti in nevarnost, da se poruši, je bila vsako leto večja.

Zaradi tega je bila v letu 1989 izdelana skica sanacije strehe in stropov s popisom osnovnega materiala z namenom, da bi dela izvedli v letu 1990. Težko, vendar zaradi omenjenih vzrokov smo se morali odločiti za valovito pločevino, ki na žalost počasi, a vztrajno nadomešča obstoječo kritino v vsej dolini reke Marsyangdi. Zaradi močnih dolinskih vetrov smo morali posebno pozornost posvetiti sidranju konstrukcije s skobami v osnovno konstrukcijo, pritrjevanju špirovcev s posebnimi žebliji in dodatnemu pritrjevanju pločevine ob robovih, kapeh in slemenju.

Z izvedbenimi načrti in popisom materiala smo v Katmandu prispeli 10. avgusta lani, po štirih dneh iskanja in dogovarjanja za material in denar pa sva s Petrom končno kupljen material s tovarnjaki prepeljala na dvorišče Adventure Nepal Trekking Agency, kjer sva jim dala natančna navodila glede transporta. Varianta je bila tudi helikopter, vendar je bila cena enega poleta previsoka.

23. avgusta smo prispeli v šolo in takoj naslednji dan pričeli meriti objekt in že prej nabavljen les. Ugotovimo, da je desk dovolj, konstrukcijskega lesa pa le tretjino naročenega. Ker pa je medtem prišlo do spremem-

be (južni trakt naj bi v prihodnjem letu nadzidali), smo zdaj potrebovali lesa le za večji trakt. Tega pa bo v kratkem času lahko dokupiti.

25. avgusta prično prihajati nosači in ob pogledu na zvito pločevino se zgrozim. Takoj organiziram sprejem, ravnanje, zlaganje in evidentiranje materiala.

27. avgusta pričnemo pripravljati les, pri čemer si ne moremo zamisliti dela brez motorne žage, nabavo katere je omogočil Merkur iz Kranja.

Od 28. do 30. avgusta smo postavili in sidrali osnovno konstrukcijo, od 30. avgusta do 2. septembra pa postavili špirovce, ročice in klešče in pričeli zamenjevati stropne, pri čemer je bilo potrebno odstraniti večje količine nasutega materiala. Obenem smo pričeli pozidavati čelne stene in dimnik.

2. septembra smo pričeli letvati, nameščati PVC folijo in polagati pločevino. Vseskozi je delalo na strehi 10 do 12 delavcev, občasno pa so priskočili na pomoč tudi inštruktorji in tečajniki. Vreme je bilo vetrovno, vendar v glavnem suho. Delavci razen nekaterih izjem nimajo delovnih navad, zato sem moral nekatere odsloviti in zamenjati.

4. septembra je bil večji trakt dimenzij 10 × 21 metrov v celoti pokrit, večina stropov pod streho pa v celoti zamenjana.

V noči od 4. na 5. september je lilo kot iz škafa...

Do 10. septembra, ko je bil predviden odhod v dolino, so delavci očistili objekt, tečajniki in inštruktorji okolico, sam pa sem organiziral vskladiščenje in popis materiala.

Pred odhodom smo še zavarovali in zaščitili objekt in zunaj vskladiščeni material.

Klemen Kobal, dipl. ing. arh.

državni proračun, predvsem pa za celoletno obratovanje šole, ki bi jo najele turistične agencije in v njej prirejale tečaje. Amaterska organizacija tečajev ne ustreza več. Zasebne agencije pri nas se zanimajo za tak način dela. Ponudimo lahko nekaj, česar tujci nimajo – stavbo na 3300 metrov višine, med šesttisočaki. Ti tečaji bi potem dali tudi finančno podlago za adaptacijo zgradbe in organizacijo

tečajev za Nepalce. Le tako bomo lahko nadaljevali humano poslanstvo v deželi, ki ima dovolj gora, nima pa dovolj vodnikov, ki bi lahko varno vodili turiste nanje in tudi enakovredno sodelovali na alpinističnih odpravah. To smo dolžni če ne drugim vsaj tistim trem odstotkom višinskih nosačev, ki vsako leto izgubijo življenje na odpravah in trekingih, precej tudi zaradi neznanja.

ZDRAVNIŠKO POROČILO O ŠOLI ZA GORSKE VODNIKE MANANG 1990

ZDRAVNIK POD ANAPURNAMI

MATIJA HORVAT

Za zdravnika sta potovanje in delo v zvezi s šolo za gorske vodnike v Manangu za Anapurnami velik strokovni izziv in pomembna življenjska izkušnja. Šola je oddaljena okoli 7 dni hoje od najbližje ceste, po kateri lahko vozijo avtomobili. Tri dni hoje je na drugo stran do najbližjega letališča v Yomosomu. Da prideš tja, je treba prekorčiti 5400 metrov visok prelaz. Še nekoliko ur stran pa je tisto medicinsko zaledje, ki ga je današnji zdravnik tako navajen, da se mu zdi pri vsakodnevnem delu samo po sebi umevno. Tukaj so rentgeni, laboratoriji, ultrazvoki, elektrokardiogrami, operacijske dvorane, specialisti raznih strok tako oddaljeni, da na njih lahko pomisliš samo izjemoma.

Med našim tečajem si edini zdravnik za številne prebivalce mananškega okrožja, seveda pa tudi in predvsem za tečajnike in inštruktorje. Ker v teh krajih ni lekarne in je v šoli le majhna zaloga zdravil od prejšnje odprave, moraš vse potrebno preskrbeti v domovini in prinesiti s seboj.

Zato se prične zdravniško delo na tečaju z zbiranjem zdravil in sanitetnega materiala že nekaj mesecev pred odhodom. Na srečo sem še od prejšnjih odprav poznal prave ustanove in prave ljudi, ki so mi bili vedno pripravljene pomagati. Tovarni Krka in Lek sta nam podarili dovolj veliko količino zdravil, Krka je celo dodatno pomagala z denarjem. Do vseh potrebnih zdravil in sanitetnega materiala smo potem prišli z zamenjavami v lekarni Univerzitetnega kliničnega centra, inštrumente za ruvanje zob sem si sposodil na kliniki za maksilofacialno kirurgijo, mali kirurški komplet v Centru za intenzivno interno medicino. Univerzitetni zavod za zdravstveno in socialno varstvo nas je vse zastoj cepil proti koleri in nas opremil s tabletami, ki smo jih potem jemali preventivno proti malariji – in še zdravila so nam dali za primer, če bi do malarije vseeno prišlo. Vse inštruktorje sem pregledal v kardioloških ambulantah na Polikliniki, tam so prijazno vsem posneli ekg. Končno sem vse potolažil, da si pred odhodom ni treba popravljati zob, saj vendar potrebujem prakso v ruvanju, ker sem zadnji zob nekemu bolniku izdrl že pred 30 leti. Kaže, da je ta prošnja zalegla – očitno so vsi oddrveli k svojim zobozdravnikom in v šoli z zobmi nisem imel prav nobenega dela.

SAMARITANSKI EKSPEDICIJSKI ZDRAVNIK

Bolj ko se je bližal dan odhoda, bolj sem bil prepričan, da sem še kaj pozabil. Končno sem nabasal 80-litrski sod z zdravili, kar pa za šefa šole in transporta ni bil prav razveseljiv pogled. Kar odleglo nam je, ko smo leteli proti Katmanduju, to pa je zadnji trenutek, ko moraš vse strogo opozoriti, da ja ne bodo jedli solate, neumitega sadja in sladoledov in pili vode, ki ni prekuhana. Verjetno pa se bo že našel kakšen bolj samostojen mislec in za take je dobro imeti kar v žepu baktrim, kupiti nekaj prekuhane vode in rezervirati stranišče.

Zadnjič sem bil v Katmanduju pred devetimi leti in navduši te mešan vonj po gnilem, zatohlem, začimbah in preprosti umazaniji, ki z leti ostaja nespremenjen. To te pomladi, ker imaš občutek, da si imel ta vonj še včeraj v nosu. Poleg ostalih zanimivosti pa je za zdravnika le dobro vedeti, da je tukaj kar kronično žarišče kolere.

Ker ima nosač s tovorom zdravil svoj tempo hoje, ki se niti približno ne ujema s tempom inštruktorjev, moraš imeti nekaj pomembnih zdravil v nahrbtniku, v primeru potrebe pa moraš nosača čakati več ur ali pa celo ves dan. Med pohodom je zato bolje, da prebivalstvo ne zve, da po dolini hodi zdravnik. Brez skrbi: če se bo zgodilo kaj hujšega, te bodo hitro odkrili!

Pri nas še vedno živi predstava o samaritanškem ekspedicijskem zdravniku, ki s pomočjo civilizacijskih dosežkov vsestransko pomaga neukemu in zaostalemu prebivalstvu. Taka miselnost pa ni samo hudo naduta, pač pa tudi medicinsko škodljiva. Na to opozarjajo že nepalska priporočila, ki so natisnjena na zemljevidu dežele okrog Anapur. Tam namreč odsvetujejo dajanje zdravil domačinom in svetujejo, da naj turist raje usmeri ljudi, ki so potrebni pomoči, k domačim zdravstvenim ustanovam. V resnici je spoznava boleznih zelo težka in predpisovanje zdravil tudi za največjega strokovnjaka zelo odgovorna naloga, ki ji večkrat sploh ne more biti kos. Površno, pa če še tako dobronamerno dajanje zdravil domačinom je zato dvorezen meč, ki bo neogibno pripeljal v kar velikem odstotku do večje škode kot koristi. Mnogokrat bo zdravilo sploh napačno, ker je diagnoza boleznih zgrešena. Tudi pri pravilno postavljeni diagnozi in pravilno izbranem zdra-

Šola za gorske vodnike v Manangu: takšna je zdaj streha, nekoliko nagnjena in pokrita z valovito pločevino

vilu je polno nevarnih pasti, ki se jim le stežka izogneš v še tako medicinsko »razvitem« okolju. Nevarnostim, ki pretijo zaradi preobčutljivostnih reakcij, zaradi pomanjkljivega izločanja zdravila, zaradi premalo učinkovite doze, zaradi škodljivega medsebojnega učinkovanja dveh predpisanih zdravil se pri nas do neke mere še lahko izogneš, če bolnika pogosto kontroliraš s kliničnimi in laboratorijskimi pregledi (npr. določanje količine zdravila v krvi). Te kontrole pa so med odpravo nemogoče, ker zdravnik odide naprej, bolnik pa ostane v svoji vasi. Zato je pri zdravniškem delu na odpravah in tudi v primeru šole v Manangu treba imeti predvsem pred očmi prastaro medicinsko vodilo »primum nil nocere« – predvsem ne škodovati.

POLIKLINIKA Z ENIM ZAPOSLENIM

S tečajniki in inštruktorji je bilo razmeroma malo zdravniškega dela. Med nami se je pojavil primer preobčutljivostne kožne reakcije na zdravilo, ki smo ga jemali za preprečevanje malarije. Na srečo smo v šoli odkrili drugo antimalarično zdravilo. Zidarju na strehi, ki je bil hkrati nosač, je škripec zmečkal palec in odleglo nam je, ko sta naša pomoč in njegova trdna narava lepo rešili problem. Tečajnik je prišel v šolo s precej razvito pljučnico, ki se je vlekla dolgo časa in ga spravljala v obup, ker ni mogel opraviti vseh praktičnih vaj na ledeniku, končno pa mu je pomagala zamenjava antibiotika. Veliko je bilo angin in virusnih infekcij, predvsem prve dni, ko se je bilo treba privaditi na višino.

V ambulantni je bilo zelo veliko dela z domačini; dostikrat sem imel tudi po 20 bolnikov dnevno. Celu na hišne obiske so me klicali; do najhuje prizadetega bolnika so me peljali s konjem več

Brez njih tečaja in nove strehe ne bi bilo

Lanskoletni tečaj so z denarjem in izdelki podprla naslednja podjetja in zasebniki: JUB Dol je prispeval sredstva za popravilo strehe. Tečaj so omogočili Zavod za mednarodno znanstveno, tehnično, prosvetno in kulturno sodelovanje republike Slovenije, Komite za raziskovalno dejavnost, Elektrarna Medvode, Sašo Slavec iz Kranja, Krka in Lek, ki sta prispevala tudi zdravila, KLM iz Zagreba, SFK Hrvatske, ZAMTES Zagreb, Tehnoimpex, Iskra Telekom, IBI Kranj, Lufthansa, Trim Univit, Pliva kozmetika. Sončne celice je podarilo podjetje Konča Chromos Split, orodje, ki je bilo nepogrešljivo pri delu na strehi, pa so prispevali Black & Decker Grosuplje, Merkur Kranj in Iskra Ero Kranj. Letos smo bili inštruktorji prvič enotno oblečeni; za to pa je poskrbela Oprema Kočevje s porotexom, iz katerega je Štefka Švabič (AASS) izdelala vetrne komplete, pohodne hlače pa je izdelala Vera Drašak iz Kranja. V Etiketi Žiri so nam po osnutku Klemena Kobala izdelali ličen znak. Organizacijsko in finančno pomoč sta prispevali tudi Planinska zveza Slovenije in Planinarski savez Hrvatske. Odsotnost inštruktorjev z delovnih mest so z razumevanjem sprejeli Klinični center Ljubljana, Semesadike Mengeš, OŠ Matija Valjavec Preddvor in Srednja šola ekonomska družboslovne usmeritve Kranj ter Gradbeni finalist Maribor. Film o šoli bo koprodukcija Studijev ALP in MI.

Vsem se zahvaljujemo za pomoč.

kot dve uri daleč. Ta bolnik je imel hudo onemoglost srca, tekočino v prsni votlini in pljučnico. Pri nas bi ga nedvomno takoj sprejel na oddelek za intenzivno terapijo. Predpisal sem mu zdravila. Če se stanje ne bi izboljšalo, bi mu moral s punkcijo izprazniti prsno votlino, ker ga je hudo dušilo. Vendar so mi čez nekaj dni sporočili, da se je stanje že precej popravilo in poseg ni bil potreben.

Drugi bolniki so imeli precej številne bolezni, od nedolžnih do nevarnih. Več jih je verjetno imelo amebno dizenterijo; nekoga moškega sem napotil v Katmandu zaradi raka podjezične žleze; ženska je imela verjetno odpoved ledvic po ginekološki operaciji, druga se je dušila zaradi okvare aortne zaklopke. Nekatere starejše kardičke so prišle zaradi angine pectoris, fantek je imel vnetje srčnih zaklop, doječa mati izredno hudo vnetje dojke. Prišli so zaradi hudega kožnega vnetja po obrazu, zaradi kroničnega bronhitisa, zaradi hudega pomanjkanja železa po ginekoloških krvavitvah. Nekaterim sem moral svetovati odhod v bolnišnico, za nekatere nisem imel zdravil in sem jih napotil v nekaj dni oddaljeno lekarno.

Več kot polovica bolnikov pa ni imela posebno hudih bolezni. Bilo je precej bolečin v mišicah in sklepah, tako da sem porabil vsa zdravila, ki se uporabljajo za te reči. Nekaj bolnikov je imelo tudi duševne težave, ki so se kazale kot organske. Zato sem precejkrat ostal pri nasvetih, brez zdravil.

Bolniki so bili prijetni, preprosti in zaupljivi ljudje. Na žalost mi je neznanje jezika onemogočalo pristnejši kontakt; navezan sem bil na prevajalca, ki je bil največkrat nepalski inštruktor Kamal. V deželi pod Anapurnami živi kar sedem narodov, ki govorijo različne jezike. Včasih mi je morala pomagati veriga prevajalcev; prvi je iz domačega jezika prevajal v nepalščino, drugi pa iz te v angleščino.

PROSTODUŠNI NEPALSKI DOMAČINI

Na začetku te nekoliko presenetli umazanija; večina ljudi se po mojem mnenju nikoli v življenju ne umije. Biološko so zelo dobro ohranjeni, vsi so polni energije in veselja do življenja. Do petdesetega leta starosti in še čez imajo brezhibne bele zobe v polnem številu, brez sledu zobne gnilobe. Posebno zanimivo je gledati otroke, ki se zdravnika prav nič ne bojijo; majhni otroci pod petim letom starosti takoj odprejo usta, se pustijo tipati po trebuhu in te pri tem zvedavo opazujejo. Debeluhov je zelo malo. Prepričan sem, da na zdravje ljudi pozitivno vpliva vegetarijanska prehrana.

Višina nam ni delala večjih težav, gotovo zato, ker smo bili zelo dobro prilagojeni. Tritedensko bivanje na višini 3400 metrov je dalo svoje rezultate, tako da nas vzpon na 5500 metrov ni zelo utrudil. Povedali so nam, da vsako leto kakšen turist umre zaradi višinske bolezni, ko skuša prekoračiti prelaz Torung, ki je visok 5400 metrov.

Med dolžnostmi zdravnika v šoli je tudi učenje prve pomoči. To ni tako enostavno. Vsi tečajniki

ne razumejo dobro angleščine in njihova predizobrazba je precej šibka. Med teoretičnimi predavanji se očitno dolgočasijo in jim kljub vsem naporom le površno sledijo. Po drugi strani pa jih privlačijo praktične vaje, ki jih moraš napraviti zabavne, potem pa so vsi navdušeni pri delu. Kakorkoli že: če pričakuješ, da boš pri učenju prve pomoči v gorah dosegel podoben uspeh kot pri naših gorskih reševalcih, boš hudo razočaran. Kljub temu tečaj ni tako hudo breme, ker so tečajniki sicer dobrodušni in veseli ljudje.

Zdravniško delo v šoli v Manangu, pot tja in nazaj je velika osvežitev in spodbuda za možgane nekoga, ki se ukvarja z rutino in spremilja življenjsko raznolikost le po televiziji. Ne smeš biti obremenjen z nekakšnim prepričanjem o svoji dobrotelosti, ker boš sicer hudo razočaran: Nepalci imajo tvojo enomesečno skrb za njihovo zdravje za samo po sebi umevno in se na koncu ne utrujajo s kakšnimi posebnimi zahvalami.

Zelo dobra stran naše šole je bila inštruktorska ekipa. Vsi so taki ljudje, da bi bil vesel, če bi s podobnimi lahko sodeloval tudi med vsakdanjim delom pri nas. Gotovo je bil pri izbiri ekipe pomemben vodjev poklic; očitno Pero ni zastoj študiral psihologije.

Iz starega, dobrega PV

Govori se, da je neki turist, ki si je vsled večje renomaže vtepel v glavo, da mora na vsak način priti z Okrešlja na vrh Kamniškega sedla, delal sredi stene ves obupan svoj testament.

PV 1906, str. 7

* * *

Znani hribolazec gospod Alojzij Knafelc se je minolo leto zelo trudil, da bi posrkal kolikor mogoče veliko čistega planinskega zraka. Ker ima mnogo prijateljev in znancev med planinci, naj torej zvedo, da je dosegel v lanskem letu na svojih 83 turah skupno višino 115 092 metrov. Štel je višine le nad 800 metrov.

PV 1906, stran 38

* * *

Že danes poudarjamo, da se ne bomo več ozirali pri prireditvah izletov na razne veselice in druge ugovore. Vsled takih ozirov nismo lani napravili nobenega skupnega izleta. Ako se udeleži izleta pet oseb ali 50, to je vseeno, ker se ne ravnamo po natančno določenem programu, ampak se hočemo v prosti naravi tudi prosto gibati.

PV 1906, stran 67

KAKŠNE SO IN KOLIKO VELJAJO NAŠE PLANINSKE KARTE*

DOBRI ZEMLJEVIDI ZA VARNE TURE

BINE VENGUST

Vprašanja iz naslova si v planinski organizaciji najbrž še nihče ni resno zastavil. Pred petdesetimi in več leti sem začel samostojno utirati svoja pota po slovenskih gorah. Zgledoval sem se po prekaljenih gornikih in se ravnal po planinski karti; v njej so bili vrisani grebeni gora in vrhovi, kočice, studenci in potoki, selišča, cerkve in ceste; posebno skrbno so bila zrisana planinska pota. Ponosen sem bil na to preprosto planinsko karto Kamniških planin, ki jo je zrisal samouk, ponarejevalec denarja, ki je po odsluženju nekajletnega zapora postal odličen kartograf.

Za tedanjó razširjenost planinstva so take preproste karte prav odlično služile. Planinska statistika ve povedati, da so leta 1937 vsi planinski domovi na Slovenskem gostili 33 000 v spominske knjige vpisanih gornikov.

Pred nekaj desetletji je osrednja slovenska planinska organizacija založila prvo našo pravo planinsko karto v merilu 1 : 50 000, Julijske Alpe, vzhodni in zahodni del. To je bil praznik za planinsko kartografijo. Nekaj let zatem smo dobili planinsko karto Triglava in Bohinjskih gora v merilu 1 : 20 000. S takimi kartama so se gornikom odprla tako rekoč vsa brezpotja v tem delu slovenskega gorskega sveta.

S KARTAMI JE MARSIKAJ NAROBE

O planinskih kartah najbrž ne bi nikdar kritično razmišljal, če ne bi predlanskim moral pred temeljnim sodiščem v enoti Tolmin kot planinski delavec nastopiti v dolžnosti izvedenca in med drugim odgovoriti na vprašanje: »Kaj je planinska organizacija storila za večjo varnost v gorah?« Kako preprosto vprašanje! Pogovor je nanese tudi na planinske karte in vzdrževanje planinskih poti. Javna tožilka je bila kar precej kritična, da ne rečem sitna. Dokazovala je, da planinska pota le niso tako vzdrževana, kot je to lepo vrisano v karti in še podčrtano z debelo rdečo črto. S karto sem prepričeval njo in druge, da je sporna pot z Mangarta v Koritnico označena s črno, črtkano linijo, ki je ponekod prekinjena z daljšim razmikom. Toda glej ga vraga, na sodišču so imeli peto izdajo planinske karte Julijske Alpe zahodni del, jaz pa prvo! Napol sem se izvlekel, ko sem pokazal na desni spodnji kot karte, kjer piše: »Planinska založba pravno ne odgovarja za stanje in kvaliteto zavarovanja in markiranja planinskih poti.« In da »je pot v Koritnico lahko za marsikaterega gornika rešitev, če sta poti z Mangarta nazaj na Mangartsko sedlo prenevarni,« sem še prepričljivo ugovarjal, pa sebi ne preveč verjel.

Preveč rdečih črt po cestah, da bi bila planinska karta dobro pregledna

Tako sem spoznal, da je z našimi planinskimi kartami marsikaj narobe. Že samo primerjava dveh planinskih kart Julijske Alpe zahodni del, 1 : 50 000, prve in sedme izdaje za isto območje okoli Mangarta kaže na popoln nered. V prvi izdaji so tale pota na Mangart označena z rdečo črto: prva pot vodi čez Mangartsko planino na Mangartsko sedlo in od tam po Italijanski poti na vrh, druga pot vodi čez Koritniško planino – Mežavo – Mali vrh na Mangartsko sedlo in od tam na vrh, nato pa sta še poti, ki vodita od Mangartskih (Belopeških) jezer na Mangartsko sedlo. Sedma izdaja iste karte je opustila pot iz Koritnice čez Mežavo in dodala novo Slovensko pot na vrh Mangarta, ki je zelo lepo speljana, vendarle jo kaže odsvetovati manj večšim gornikom. Brez kakršnihkoli razlogov je avtor vrisal oziroma je opuščeni poti čez Húdo Škrbino v Konec in od tam v Koritnico dodal rdečo črto, znak, da je to dobra planinska pot. V Koncu pa je kartograf naredil še to neumnost, da je iz Konca speljal rdeče pobarvano pot na Kotovo sedlo in od tam nazaj v Konec in v Koritnico.

Naše planinske karte imajo še to posebnost, da ima vsaka naslednja in novejša karta vse več in več rdeče podčrtanih poti in cest. Zanimivo je tudi to, da so na jugoslovanskem ozemlju tudi vse ceste, po katerih vodi planinska pot, rdeče podčrtane, medtem ko na isti karti na italijanskem ozemlju kartograf tega ni počel. Najbolj so z rdečo barvo prebarvane ceste na planinski karti Kamniške in Savinjske Alpe 1 : 50 000 v okolici Ljubnega. Tu se živ krst več

* Ta prispevek je referat z lanskega posvetovanja GRS Slovenije »Gore in varnost« v Poljčah.

ne spozna, kaj je kartograf pravzaprav hotel sporočiti uporabnikom karte. Zaradi rdečih črt, ki so prekrile večino osnovnih kartografskih znakov, je postala karta manj berljiva, ponekod celo nečitljiva in je s tem zgrešila svoj osnovni namen: biti vodič v pokrajini.

Nekaj podobnega se je zgodilo tudi s karto Grintovci v merilu 1 : 25 000. Vendar je na karti uvedena koristna novost: planinska pota so označena po težavnostnih stopnjah; lahka so označena z neprekinjeno rdečo črto, zahtevna s črtkano in zelo zahtevna s pikčasto črto. Kartografu bi priporočil, naj bodo na bodočih kartah zahtevne in zelo zahtevne poti označene v vsej svoji dolžini in ne samo na onih odsekih, kjer je pot zahtevna ali zelo zahtevna. In to novost naj bi uvedel tudi na kartah v merilu 1 : 50 000, razen če se dogovorimo, da bomo dobili za zahtevnejši gorski svet izključno karte v merilu 1 : 25 000.

PRIMERJAVA S TUJINO

Tako smo se sprehodili po naših planinskih kartah. Za primerjavo, koliko veljajo, pojdemo na podoben pregled po planinskih kartah Avstrije, Nemčije in Švice.

Za Avstrijo imam na voljo dve karti v merilu 1 : 25 000. Izdajatelj, Alpenverein, jih izdaja za zahteven gorski svet samo v tem merilu. Karte so kvalitetne, s pravo mero kartografskih znakov; označena je tudi vrsta gozdov, pa vse planinske in druge postojanke, kjer gornik lahko dobi zatočišče. S tenkimi rdečimi črtami so označene štiri vrste gorskih poti: z velikimi številkami so označene transverzale, z malimi številkami markirane poti Alpenvereina, brez številk so druge planinske poti, s črtkano črto pa so označene slabše markirane poti. Vse ceste in poti so označene s črnimi črtami, s črtkami ali s pikicami. Doselej so izdali 37 kart za zahteven gorski svet, dodali so še eno za območje Ortlerja na Južnem Tirolskem.

Nemški Alpenverein ima planinske karte s podobnimi karakteristikami, kot jih imajo avstrijske; tudi merilo je enako. Vsa markirana gorska pota so označena z neprekinjeno rdečo črto, pota transverzalnega značaja imajo številke, planinske postojanke so v rdečem krogu, poleg katerega je ime planinske ali druge gostoljubne postojanke. Tiskajo jih na vodoodbojnem papirju.

Italijanske planinske karte za zahteven planinski svet so v merilu 1 : 35 000. Pred seboj imam karto Monte Rose in Macugnage; po moji presoji je karta po kvaliteti zelo sorodna našim kartam. Nobena vrsta gorskih poti, vključno traktor-ske (mulatiere), ne pozna rdečih črt. Rdeče so podčrtane samo važne ceste in ceste, ki so pomembne za turistično gospodarstvo. Z rdečo barvo so označene tudi vse vrste žičnic.

Ostane nam še možnost, da si ogledamo, kaj je na voljo švicarskim gornikom. Izberejo si lahko švicarske deželne karte v merilu 1 : 50 000. Za popolno pokritje Švice je Eidgenössische Landestopographie Bern izdala 92 kart, ki so izjemen izdelek, rdeča barva pa jih ni prav nikjer ponečedila. Uporabljene karte

dajo izjemno plastičnost: branje kart pod lupami raznih povečav ustvarja karte različnih meril. Najbrž je užitek hoditi s pomočjo take karte. Preseneča množica kartografskih znakov, na voljo pa je še fino vrisana kilometrska mreža. Natančno izrisane 20-metrске plastnice celo v zelo strmem svetu omogočajo natančno višinsko orientacijo. Velike številke opozarjajo na 100-metrске plastnice; zdi se, da je vsaka pomota izključena. Karte so tiskane na vodoodbojnem papirju, ki prenese najmanj 4000 pre-gibov, preden se začne kazati natrganina. Karta nima nobene legende za pojasnjevanje kartografskih znakov; menda se samo po sebi razume, da je tisti, ki vzame v roke karto, pismen v čitanju kart in kartografskih znakov. Pač pa je napisano opozorilo, da je v karti vključen zahodni zamik magnetne igle na kilometrski mreži, ki upošteva meritve v letu 1960. Pove tudi, za koliko stopinj in minut. To je karta, kakršno si želim imeti za slovenski svet.

ZALOŽNIK NE ODGOVARJA?

Nobena planinska karta iz zamejstva nima opozorila, da izdajatelj ne odgovarja za stanje in kvaliteto zavarovanja in markiranja planinskih poti.

In zakaj se Planinska založba zateka v tako pravno formulacijo? Najbrž zato, ker:

- karte ne dajejo točnih napotkov za kakovostno orientacijo na terenu, kjer gorniki iščejo doživetja;
- je vrisano premalo orientacijskih točk v obliki naravnih posebnosti in znamenitosti;
- so naše karte preplavile rdeče črte in z njimi prevzemamo odgovornost za vse napake, ki jih na planinskih poteh počenjajo bodisi planinska organizacija, bodisi gorniki.

Podoben primer napačnega odnosa do gorskih poti so vsekakor tudi sklepi Komisije za pota pri PZS, ki jih je ta sprejela na posvetovanju 19. in 20. maja 1990. Povzemam jih dobesedno: »Komisija je sprejela sklep o opustitvi poti. Postopek za opustitev poti začne društvo ali PZS. Predlog je treba utemeljiti. Pobudnik Poskrbi za objavo v sredstvih javnega obveščanja. Na celi poti je treba odstraniti vse markacije in varovala, razen morda varoval, ki so ostala po predlogu vodnika. Med odstranjevanjem markacij in varoval je treba na oba konca poti postaviti table. Po možnosti je treba fizično preprečiti dostop na opuščeno pot. Pobudnik poskrbi, da se sprememba vnese v kataster poti.«

Vsi ti stavki so problematični. Komisija za pota se obnaša tako, kot da je slovenski gorski svet njena lastnina. V njenih besedah je obilica grobega nasilja nad ljudmi, ki v gorah iščejo zlahna notranja doživetja. Izvršitev teh sklepov je lahko povod za nesrečo za gornike, ki bi zašli v zahtevnem terenu in slabih vremenskih in orientacijskih razmerah, kajti tudi opuščena pot je zanesljiva orientacija in rešitev. Na poti, ki jo nameravamo opustiti, odstranimo samo začetne smerne znake na obeh koncih, če pa se opuščena pot vmes križa s kako drugo potjo pa tudi v tem križišču. Vse drugo pustimo pri miru. Čas bo v naravi vse sam poravnal.

PLEZANJE JE OPRAVLJENO, TREBA GA JE PREDSTAVITI LJUDEM

MULTIVIZIJA TOMA ČESNA

NEVA MUŽIČ

Alpinist številka ena, **Tomo Česen**, se odloči, da se vizualno predstavi. Ko postaneš slaven, to nekako sodi zraven, pravi razsodno. Pa tudi – saj gre predvsem in zlasti za plezanje kot takšno, za dvojno popularizacijo torej, ki je dočakala veliko dvorano Cankarjevega doma (in tudi širšo javnost).

Če govorimo v simbolih, je kaj večjega v tem trenutku težko najti. Vizualizacija se dogaja na več nivojih. Najprej se ob besedah slavnostnega govornika (**Andrej Brvar**) pojavi v sistemu naših predstav, kajti pripoveduje se zgodovina alpinizma in človeka, ki je že del te zgodovine. Tako je treba razumeti tudi poudarek, da je Tomov uspeh tudi naš, slovenski uspeh. Nato se pojavi označenec (Tomo Česen) v živi podobi in tudi on pove nekaj kratkih označevalcev, ki sodijo v preteklost. Nato oživi še pojavnost treh svojih prijateljev, brez katerih vizualizacije ne bi bilo: fotografov **Janeza Skoka** in **Janija Kokalja** in filmskega režiserja **Tomaža Ravniharja**.

Tomo Česen je kratkih besed (a jedrnatih) in

Bazni tabor pod Lotsejem in celotna slovenska odprava v južno steno: dr. Jani Kokalj, Tomo Česen in Tomaz Ravnihar (od leve proti desni)

Foto: Tomaž Ravnihar

velikih dejanj, zato ponovno izgine v temo predstav in na platnu se pojavi »multivizija«. Traja 25 minut in fotografije se s pomočjo montaže, prelivov in animacije ob primerni glasbeni spremljavi sprehodijo po poti od Tomovih začetkov do danes, se pravi prek Julijcev, Dolomitov, Centralnih Alp, Andov in Himalaje. Kaj pravzaprav vidimo? Včasih prijazno, največkrat grozljivo pokrajino in manjše, večje in največje gore v njej, stene, še večje stene in največje stene, ki predstavljajo kuliso Tomovega alpinizma. Tu in tam je v tej scenografiji ujet v hipnem gibu tudi plezalec sam, še večkrat si lahko le mislimo, kje bi utegnil biti.

In kje je Tomovo plezanje? V njegovem spominu, ki ga oživlja njegov glas in na novo sestavlja pred našimi očmi in ušesi. Gledamo torej tisto, kar je posnel fotografski aparat in poslušamo tisto, česar se Tomo spominja kot svojega plezanja. Kaj se je v resnici ves čas plezanja dogajalo, ve morda le gora sama.

Vprašanje, zakaj plezam, tako vendarle ni čisto brez pomena. Pravzaprav je ključno za razumevanje nadaljnjega početja. Že res, da gre za zasvojenost, hrepenenje, užitek, ki je namenjen le plezalcu, a temeljna skrivnost še vedno ostaja: kaj je tisto, kar dela plezanje več kot le način gibanja? Tu končnega odgovora ni (morda ga sploh ne more biti), zato tudi možnost

neskončnega ponavljanja »multivizij«, ko postavljajo le znova in znova isto vprašanje in sprožajo znova in znova nove (podobne) debate.

Nato sledi vrhunec – 22. april 1990 in centralni del južne stene Lotseja. Vse je zajeto v filmski »Katedrali Lotse«: plezalec sredi nepalske množice, na stopnicah katmandujskega svetišča, nekaj metrov poti, jak, zvezni oficir, reke, prtljaga, most, bazni tabor, majhni šotori – vse sami simboli. Berejo se lahko tudi takole: majhna odprava, nujna in nevarna pot do cilja, pokrajinska scenografija in Lotse kot mejnik na poti (katerikoli). Gora in Tomove oči se gledajo. Tomo gleda goro in (verjetno) sebe na njej, a tega se ne da videti. Vidi se kratka priprava in slovo. Nato začetek vzpona. Nato samo še gora, gore, višje, nižje, stena, velikanska stena, nebo in ponovno tla, vznožje – vrnitev. Objemi, pogledi, skrbni pogledi zdravnika Janjka Kokalja, pogledi Toma, ki ve.

In mi, ki gledamo in vemo, da on in samo on (in morda gora) vesta. Dolg pogled – tu morda lahko edinkrat zaslutimo istočasno preteklost in sedanost.

Poslušamo tudi spomin na plezanje, ki ga bere bralec, in glasbo, ki daje primerno vzdušje in ritem. A to je že tisto več, umetniška interpretacija.

To, da plezanja v resnici ne vidimo, je največji domet tega filma. Tu sta si plezalec in režiser najbližja. Toma se kot solista ne da snemati. Lahko pokažeš le kje je, ne moreš pa pokazati, kaj dela. In tu ostaja Tomo »čisti plezalec«, zvest samemu sebi in tistemu, kar pravi, da je: pleza le za sebe. Kar bi rad delil, so občutki. In

te nam ponudi v besedi. In seveda njegov dosežek, ki z udejanjenjem postane del svetovne dediščine.

Multiviziji sledi še knjiga, izjemen vizualni dosežek, ponovno s Tomovim spominom na plezanje. Če imaš srečo, njegov podpis. Vizualni znak za človeka in hkrati simbolni znak za njegovo početje – plezanje.

Tako se Tomova zgodba njegovih sanj za sedaj konča.

P. S.: Imamo vse, kar rabimo, je rekel Tomo Česen, ko je videl filmski material na montažni mizi. Tako se je v celoti uresničil scenarij, ki sta ga z režiserjem Tomažem Ravniharjem pripravljala leto dni. Režiser si je ves čas želel posneti kakšno himalajsko odpravo; nato je dočakal čas, ko je posnel naš največji himalajski solo vzpon, vrhunski dosežek. V pogojih, ki si jih ne more nihče predstavljati, če ni bil tam (mrz, veter, prah, višina, možnost enkratnega snemanja, in kar se tiče plezanja, le obdobje štirih ur, je nastal film, v katerem imajo slika, glasba in beseda enakovredno vlogo in so v celoti gledano nekaj, kar v alpinističnem filmu ni običajno. Vendar, film je tisto, kar je želel biti, in kar se je v danih okoliščinah sploh moglo narediti, ne da bi bilo onemogočeno plezanje (ali celo povzročen neuspeh; plezalec mora biti maksimalno zbran in ne filmski igralec). Kogar zanima, koliko pogledov je možnih na tokratno plezanje v Lotsjevi steni, si mora sam ogledati »multivizijo«, film, poslušati Toma in prebrati njegovo knjigo »Sam«. Lahko pa kdaj za »vtise« povpraša še vse, ki so bili tam.

Pa še to: kot vemo, je Tomo Česen smer posvetil Alešu Kunaverju – »v spomin«.

DVA PRIJETNA TURNOSMUČARSKA TEDNA V NAŠIH ALPAH

SMUČANJE PO TRIGLAVSKEM PARKU

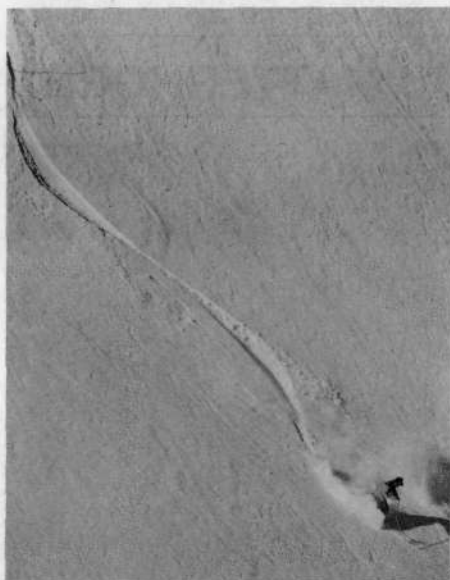
Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije bo med 30. januarjem in 6. februarjem organizirala teden turne smuke – potovanje na smučeh po triglavski turnosmučarski magistrali od Vogla prek Komne, Doline Sedmerih jezer, Kanjavca, Velega polja in Kredarice v Krmo.

Udeleženci bodo prvi dan startali na Voglu in se smučali na Komno, kjer se bodo za naslednja dva dni naselili v Koči na Kraju. Glede na želje udeležencev bodo ta dva dni priredili daljše turne smuke na Krn in na Čelo ali pa krajše po bližnji okolici Komne. Četrty dan potovanja bo obvezen turni smuk s Komne do Koče pri sedmerih jezerih oziroma do Koče na Prehodavcih, vmes pa bodo možne turnosmučarske variante. Zvečer bodo smučarji prenočevali v zimski sobi ene od obeh koč. Naslednji dan bo obvezen turni smuk izpred koč, v kateri bodo prenočevali, prek Hribaric in nemara prek Kanjavca na Velo polje, vmes pa bodo možni dodatni turni smuki, pač po željah in sposobnostih udeležencev. Na Velem polju bodo smučarji stanovali v lovski koči. Šesti dan potovanja se bodo udeleženci turno smučali v okolici Velega

polja, sedmi, zadnji dan smučarskega potovanja po Triglavskem narodnem parku pa se bodo povzpeli na Kredarico (ali morebiti nekateri celo na Triglav), se nato smučali v Krmo ter skupaj odšli v Mojstrano; če se bodo tako dogovorili, bodo skupaj odšli z Velega polja prek Bohinjskih vratc v Krmo in dalje v Mojstrano.

Poleg turnih smukov bo ta teden mogoče opravljati še druge zimske ture, na Komni pa bo pripravljen tudi dodatni program z začetno šolo uporabe derez in cepina, s hojo s hoduljami, z balinanjem in sankanjem. Udeleženci bodo imeli sedemdnevno oskrbo, primerno namestitvi in turam in ustrezno strokovno vodstvo. Izbirali bodo lahko med programskimi možnostmi, program pa se bo prilagajal željam udeležencev ter vremenskim in snežnim razmeram. Vodja potovanja si pridruže pravico odsvetovati kakšnemu od udeležencev udeležbo na katerem od neobveznih turnih smukov, medtem ko se udeleženci obvezujejo, da bodo na turnih smukih natančno izpolnjevali navodila vodstva. V Mladinski komisiji posebej poudarjajo, da

Bela strmina, kamorkoli seže pogled, in na njej ena sama sled – smučina za samotnim turnim smučarjem

potovanje po Triglavski turnosmučarski magistrali ni namenjeno le vrhunskim turnim smučarjem, pač pa vsem, ki jih ta oblika planinstva zanima in ki bi radi spoznali najlepše predele Julijskih Alp pozimi. Obvezni turni smuki, se pravi prehodi iz koč v koč, niso pretirano zahtevni in trajajo v normalnih razmerah le do pol dneva, dolžina drugih smukov pa je seveda različna, vendar udeleženci lahko izbirajo med njimi.

Za udeležbo na potovanju po Triglavski turnosmučarski magistrali je treba biti primerno telesno pripravljen in je treba imeti nekaj ustrežne opreme, med drugim nahrbtnik, čevlje, sončna očala, kremo za sončenje, čutaro, turnosmučarske vezi in pse, udeleženci, ki bodo hoteli iti na vrhove, pa naj imajo s seboj tudi dereze in cepin. Sicer pa si bo mogoče pri organizatorju sposoditi pse in cepine. Kot pravijo organizatorji, so dobrodošli tudi udeleženci z malo manj opreme, kajti potrebna sta predvsem dobra volja ter veselje za hojo in smučanje po gorah.

Cena celotnega programa je 1500 dinarjev (ali 215 mark v dinarski protivrednosti na dan vplačila).

Mladinska komisija prireja to zimo še en teden turnega smučanja, in sicer med 9. in 16. februarjem na Planini na Kraju na Komni, ki so ga imenovali »smučanje malo drugače«. Ta program vsebuje organizirane lažje in težje turne smuke, organizirane visokogorske ture, učenje osnov turnega smučanja, seznanitev z osnovami zimske alpinistike, od dodatnega programa pa še hojo s hoduljami, sankanje, balinanje in seveda sedem dni prijetnega bivanja v domači planinski koči, ki bo rezervirana le za udeležence tedna turnega smučanja.

Udeleženci bodo lahko vsak dan izbirali med

programskimi možnostmi. Po želji bodo organizirali tudi dvodnevne turne smuke, ko bodo udeleženci spali v zimskih sobah planinskih koč (Koča pri Krnskih jezerih, Koča pri sedmerih jezerih). Turnosmučarskih možnosti je v okolici Komne ogromno, med najzanimivejšimi pa so Krn, Bagotnica, Vrh nad Peski, Plaski Vogel, Čelo, Kal, Tičarica, Lanževica, Bogatin, Mahavšček, Podrta gora, Tolminski Kuk, Kanjavec, Sedmera jezera in Planina Govnjač.

Oprema naj bo takšna, kot smo jo že navedli za turno smučanje po turnosmučarski magistrali.

Cena celotnega programa je enaka kot za smučanje po triglavski magistrali, za katero se je treba v PZS prijavit do 15. januarja, medtem ko se je treba za drugo smučanje prijavit do 25. januarja.

Nagradi za Manfredo in Čizmeka

Na lanskoletnem Mednarodnem festivalu športnih in turističnih filmov, ki je bil sredi decembra v Novi Gorici, so poleg filmskih nagrad podelili tudi dve nagradi za pisano besedo s področja gornišva. Nejčvevo nagrado, imenovano po pokojnem odličnem slovenskem alpinistu Nejc Zaplotniku, je dobil za svojo knjigo »Ledeno sonce« Marjan Manfreda (knjiga je izšla leta 1990 v Prešernovi družbi), za svoja prispevka »Črno beli gorski spomini« in »Dvesto metrov zamaknenosti« (objavljena sta bila v Planinskem vestniku) pa Peter Čizmek. Obema nagrajencema čestitamo, o tem festivalu in o teh nagradah pa bomo obširneje pisali v naslednji številki PV.

Poziv ljubiteljem, obiskovalcem in prebivalcem gorskega sveta

Če na svojih izletih, popotovanjih, ob svojem delu ali razvedrilu opazite nepravilnosti ali naletite na probleme, za katere menite, da so posledica pretiranega poseganja človeka v naše okolje, vas prosimo, da svoja opažanja sporočite Komisiji za varstvo gorske narave, Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova 9, p. p. 214, 61001 Ljubljana. Sporočite nam tudi, če boste zvedeli za načrte, za katere menite, da niso najbolje prilagojeni zahtevam varstva okolja. Veliko lažje je namreč ukrepati v fazi načrtovanja kot pa tedaj, ko so načrti že izpeljani. Skupaj in organizirano bomo lažje ukrepali, posredovali in iskali ustrezne rešitve ter tako poskušali čim bolj očuvati naš ranljivi gorski svet.

Že vnaprej vsem najlepša hvala za sodelovanje!

Komisija za varstvo gorske narave
Igor Maher

ULRICH INDERBINEN – NAJSTAREJŠI GORSKI VODNIK NA SVETU

PRI 90 LETIH NA VRHU MATTERHORNA

Dejanje, vredno občudovanja, je storil **Ulrich Inderbinen** iz Zermatta, najstarejši še aktivni gorski vodnik na svetu, ki je lansko poletje ob Matterhornovem jubileju že spet prišel na 4477,8 metra visok vrh te gore, čeprav je star že 90 let. Rodil se je leta 1900, leta 1921 je prvič stal na Matterhornu, leta 1925 pa je opravil tečaj za gorskega vodnika in postal izprašan vodnik. Od takrat je popolnoma predan goram in gre še zdaj pogosto na kakšen štiritisočak; gore kot so Breithorn, Pollux, Castor, Weissmies ali Allalinhorn so njegov svet. Vsa-kokrat, ko se zdaj povzpne na »svoj« 4165 metrov visoki Breithorn, se zahvali Bogu, da mu je to uspelo. Ko pa ga je po lanskem vzponu 14. julija na Matterhorn neki novinar vprašal, kolikokrat je že bil na tej gori, je odgovoril, da tega ne ve natančno, da pa čisto natančno ve, da je bil tokrat zadnjič na tem vrhu.

Tudi še zdaj, pri teh letih, se Inderbinen smuča, opravlja smučarske ture po gorah in s svojim tempom dá marsikatero mnogo mlajšega v koš.

ŽIVLJENJE V GORAH

»S tem starcem že ne grem na Dufourspitze; na koncu koncev ga bom moral še nesti,« se je pritoževal neki nemški gornik, ko so mu v zermattski vodniški pisarni pred nekaj leti dodelili priletnega Inderbinena za gorskega vodnika. V koči Monte Rosa je menda Inderbinen zvedel za žaljive besede svojega klienta, naslednje zgodnje jutro pa sta se odpravila dalje. V začetku se je gostu zdelo, da gre njegov vodnik mnogo prepočasi. Po nekaj urah hoje proti najvišjemu vrhu Švice pa je mlajši dirkač počasi začel čutili višino. Postajal je kratkega daha in nahrbtnik ga je vedno bolj tiščal k tlom. Inderbinen pa je kot stroj počasi stopal navkreber. Držal je svoj ritem ure dolgo in najraje sploh ne bi počival med potjo. »Ubijajoč tempo,« pravijo njegovi kolegi iz vrst gorskih vodnikov.

Popolnoma izčrpan je klient prišel na Ulrichovi vrvi po komaj šesturnem vzponu na 4634 metrov visok vrh v masivu Monte Rosa. Ko je isti gost pozneje prijavil svojo naslednjo turo, je dejal: »Dajte mi kateregakoli vodnika, samo Inderbinena ne, kajti ta je zame premočan.« Stari zermattski gorski in smučarski vodnik še zdaj vodi marsikatero visokogorsko turo. Še čisto pred kratkim, pred nekaj leti, je bil v enem tednu na štirih štiritisočakah in je bil prav slabe volje, če je bilo vreme dalj časa tako slabo, da ni mogel iti v hribe. Liskamm, Dom, Jungfrau in Bernina so bili prav tako v njegovih programih kot smučarske ture na več kot 4000 metrov visoki Gran Paradiso ali klasične turnosmučarske ture po Švici. Še pred nekaj leti je bil s 84-letnim klientom, svojim gostom, kot gorski vodnik na 4165 metrov visokem Breithornu. Le težavnih skalnih tur že nekaj let ne vodi več –

Ulrich Inderbinen, 90-letni še vedno aktivni švicarski gorski vodnik

in lani je bil, kot pravi, zadnjič na Matterhornu, tokrat na vrvi svojega mlajšega kolega gorskega vodnika. Po zapiskih v svoji knjižici gorskega vodnika je bil na tej gori več kot 370-krat, večinoma seveda kot vodnik. Lani so mu na vrhu te gore potisnili v roke kozarec s šampanjcem, ki so ga odprli na vrhu. Vendar je vanj samo pomočil jezik, kajti alkohol v gorah je v popolnem nasprotju z njegovimi načeli. Pivo namreč nikoli ni stalo na njegovi mizi, rdeče vino le prav redko, najhujše od vsega pa mu je bila med lanskoletnim slavljem mnogo prekratka noč v koči Hörnli. Tam je že ob normalnih dneh težko zaspati ob osmih zvečer, ob tej uri pa Inderbinen redno leže k počitku.

RECEPT ZA DOLGO ŽIVLJENJE

Sicer pa v njegovem načinu življenja ni mogoče iskati recepta za dolgo življenje. Ulrich je vse, kar pride na mizo in doslej še ni pripravil zadovoljstva nobeni od farmacevtskih tvrdk, da bi goital njene tablete za vitalnost. Tudi zdravnikov ne obremenjuje s svojimi obiski, kajti potreboval jih bo, kot pravi, »takrat, ko bom v resnici star«. Prav tako pa ne sega po vodniški pipi, ki je sicer inventar skoraj vseh njegovih kolegov vodnikov.

Pozimi je še zdaj pogosto s turnimi smučmi na nogah na snegu, opreme za smučanje po urejenih smučiščih pa sploh nima. Ko so ga kolegi pri njegovih 82 letih naposled le prepričali, naj bi sodeloval na mednarodnem tekmovanju gorskih vodnikov, je že med treningom pobeignil. Ni mu bila vseh natančno določena slalomsko vožnja – pa še nekaj mu je manjkalo, le da

sprva ni vedel kaj. Ponoči se je spomnil: na tem treningu je bilo prvič v njegovem življenju, da je stal na smučeh brez nahrbtnika na ramah. Kaj takega se očitno lahko zgodi le turnemu smučarju starega kova.

Na takšno misel, na kakršno prihajajo pustolovci sednjega časa, da bi smučal po osrednjem delu Matterhornove Severne stene ali s surfom po Vzhodni steni, ne bi Inderbinen prišel niti v svojih najbolj divjih mladeniških letih. Za samomorilske podvige ni imel nikoli nikakršnega razumevanja: da bi alpinist postal star, potrebuje med drugim tudi veliko mero previdne preudarnosti. Inderbinen pravi o sebi, da ga za samega sebe še nikoli ni bilo strah, niti ob njegovi edini resni gorski nesreči v življenju, ko je padel osem metrov globoko v ledeniško razpoko. Za takšno bilanco mora človek seveda imeti tudi srečo, »vendar tega ne bi smel nihče izkoriščati«, ko pravi Ulrich Inderbinen.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

SAM

TOMO ČESEN

V založništvu Didakte iz Radovljice je izšla izredno lepo in razkošno oblikovana knjiga **Toma Česna** »Sam«, v kateri avtor opisuje nekatere odločilne in prelomne trenutke iz svojega bogatega alpinističnega življenja. Ob uvodnem poglavju »Stene – moje iskre hrepenenja« je v knjigi opisanih le pet takih dejanj, ki jih je Česen smatral za vredne tako velike knjige: vzpon na Jalung Kang, Ledena trilogija, plezanje na K-2, Jannu in Lotse. Knjiga velikega formata je bogato ilustrirana z velikimi barvnimi fotografijami, ki jim je ustrezno veliko pozornost posvetil oblikovalec in tehnični urednik knjige **Peter Kobal**. – Oceno knjige objavljamo na drugem mestu, tukaj pa z dovoljenjem avtorja objavljamo iz knjige odlomek za pokušino: leta 1986 je bil Tomo Česen z našo odpravo, ki je splezala na Broad Peak (8047 m) in Gašerbrum II (8035 m) – odpravo je vodil **Viki Grošelj** –, tam pa se je tako zagledal v drugo najvišjo goro svetla, v K-2, da se je kar odločil po svoji smeri splezati nanjo... (Op. ur.)

***

Naslednjih pet dni je bilo sila žalostnih in slabega vremena ni hotelo biti konec. Megla, dež ali pa sneg, le kakšen dan se je proti večeru iz puste sivine prikazala vršna glava naše gore. A le za toliko, da se je ponosno pokazala v barvah sončnih žarkov. Toda le za trenutek, potem pa se je spet skrila za tančico sive koprene. Imeli smo občutek, da se iz dneva v dan bolj odmika in vse bolj je kazalo, da sploh ne bomo splezali nanjo. Fantje so postajali nestrpni in so drug za drugim kljub slabemu vremenu odhajali na hrib. Sam sem odhod še

vedno zavlačeval; hotel sem dobiti dobro vreme in s tem večje možnosti za vrh. In tako je naneslo, da sem iz baze odšel šele enajsti dan, sam. Res, da sem bil soliranja navajen, toda v takšnih gorah je bilo to prvič. Res pa je tudi, da kasneje sam pri sebi plezanja na Broad Peak nikdar nisem priznal za solo vzpon. Na hribu je bilo preveč ljudi in na vsake toliko časa sem koga srečal. To pa je precej drugače kot takrat, ko si povsem sam. Najprej sta bila to Viki in Bogdan, ki sta se prva vračala z vrha. In njun uspeh je dal polet celotni ekipi. Pri zadnjem šotoru, tam, kjer smo prvič tako klavarno končali, so mi nasproti prišli še Andrej, Mica, Mišo in Rado. Tudi oni z vrhom. Potem, potem pa sem res ostal sam.

HREPENENJE PO K-2

Na hitro sem pogrel nekaj hrane, jo zmetal vase, zadrnil vrata šotoru in odšel. Bila je lepa noč, tiha, mirna. Lahko sem poslušal svoje misli. Toda hrepenenja in vznemirjenosti, ki te obletavata pred koncem velikega cilja, ni bilo od nikoder.

Sam na vrhu osemtisočaka!

Kljub temu Broad Peaka nikdar nisem globoko doživljal. Premalo je bilo treba dati zanj. Mogoče sem bil preveč zahteven do samega sebe, a tako je pač bilo. Ko sem sedel na vrhu, mi je bilo v resnici vseeno, kjer sem. Nasproti mene se je dvigala piramida K2 in v moji razburkani glavi se je pričelo napletati nekaj novega. Vedno bolj sem se zastrupljal z občutkom, ko veš, da boš nekaj naredil, ne veš pa točno kaj.

Andrej, Bogdan, Pavle in Viki so se pripravljali na Gašerbrum II. Meni pa K2 ni dal miru. Z vseh strani sem ogledoval ledene strmine, ogromne skalnate stebre, nevarne serake, skrite razpoke. K2 je res ogromna gora in ko je še ne poznaš čisto natančno, se ti njene stene in grebeni zdijo med seboj zelo podobni. Nikdar nisi prepričan, katera stran je pred teboj. Ta gora je prava veličina in ko se jo vso belo dotaknejo prvi snopi rojevajoče svetlobe, se spremeni v lepoticco. Ko sonce segreje njena pobočja, se počasi otreša novega snega, ki se v hrupu belega prahu spet zbere v njenem vznožju. Podobno lepa je tudi takrat, ko se ji okoli vratu začnejo ovijati sive megle in se toliko časa skriva za njimi, dokler se na koncu čisto ne pokrije. Tedaj je skrivnostna, nevarna.

Tudi sam sem bil skrivnosten. Za vzpon nisem imel uradnega dovoljenja, vendar me to ni prav nič motilo. Kako bi mi papirnata administracija lahko ubranila, da bi okusil sanje neke noči? Nemogoče. Samo Mišo je vedel za podroben načrt. Razumel je. Dolgo časa se odločaš, toda ko se odločiš, potem greš.

Tisto dopoldne, predno sem odšel na K2, je bilo zelo podobno ostalim pred takšnimi vzponi. Počasi sem pripravljaval opremo. Mišo je sedel in me nemo opazoval. Na koncu mi je dal še radijski oddajnik. »Da se bova malo slišala,« je rekel smeje. Hotel je narediti brezskrben obraz. Vendar sem dobro vedel, da ga bo skrbelo zame, vse dokler se ne bova spet videla.

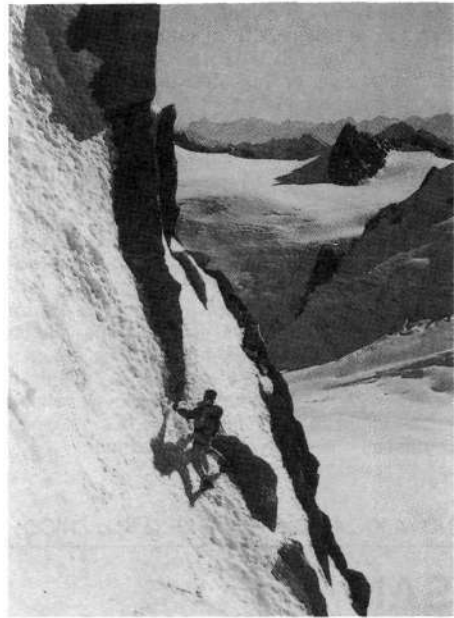
Potem me bo spet lopnil čez ramo. »Zdravo, stari,« bo rekel.

KORAK DO VRHA

Pred seboj sem imel 2700 metrov neznane, večji del zaledenele stene. Tudi želel sem si, da bi v glavnem lahko plezal po ledu. Tako gre hitreje. Po Broad Peaku privajenost na višino ni bila več problem. Hitrost pa mi je tam veliko pomenila. V spodnjem delu sem se raje bolj umikal v žlebove med skale, kajti sneg na levi strani gladke strmine se je čez dan toliko stalil, da so se ponekod pod njim pokazale plošče gladkega in trdega ledu.

Z večerom so prišle največje težave. Stena je postala zelo strma, med ledom pa so se pokazale previsne skalne zapore. Ko sem iz doline skozi daljnogled opazoval steno, sem v glavnem lahko dokaj dobro predvidel potek smeri. Toda tu v srednjem delu mi je zmanjkalo dobrih idej. Poševna rampa, ki je vodila do ozebnička, ki je presekala skalne skoke na sredi in mi ponujal še največ upanja, da splezam preko, je bila zalita z ledom. In ker je vodila poševno levo navzgor, mi to nekako ni šlo na roke. Pod ozebnikom sem nekaj časa strmel v zeleni led in strme skale. Srčno sem upal, da se ne izgubi v gladkih skalah.

Čez kakšni dve uri ni bilo več skrivnosti. Miško-

Sam v himalajski steni, sam s skalo, ledom, snegom in viharji: Tomo Česen

Južna stena Lotseja – Slovenska smer

O južni steni Lotseja ni mogoče govoriti kot o katerikoli steni na katerikoli osemtisočak. Čeprav že dolgo mnogim na očeh – pogled nanjo se odpre vsem, ki gredo proti Everestu – je postala medijska zvezda pred pol-drugim desetletjem. Takrat jo je slavni **Reinhold Messner** – le zvezde lahko imenujejo zvezde – predstavil kot »problem leta 2000«. Bil je član **Cassinove** odprave, ki se zaradi padajočega kamenja steni pošteno niti približati ni mogla. V tem je še ena njenih posebnosti: v lepem vremenu je preveč suha in krušljivo skalovje nevarno in zamudno za plezanje. Drugo posebnost je okusila **Kunaverjeva** odprava spomladi 1981: zaradi vsakodnevnega sneženja so se nenehno trgali plazovi, ki so podirali šotore, trgali vrvi in ogrožali plezalce. Kljub številčno močni odpravi je gora delo ljudi sprti uničevala. Že takrat so nekateri rekli, da bo uspela le majhna ekipa na alpski način. In razmere bi morale biti nekaj srednjega: ne preveč sonca, čimmanj padavin, a stena bi morala biti zasnežena že od prej. Od takratnih 8100 metrov se je z leti dosežena višina povečala za kakih sto do dvesto metrov, a vsakokrat je tisti, ki je prišel najvišje, izgubil življenje. Ne čas in ne človek še nista bila prava.

Tomo Česen je v 3300 metrov visoko steno vstopil 22. aprila 1990, tri dni kasneje je bil vrhu in še dan zatem spet v vzočju. Vzpon je opravil idealno: sam in v enem samem zamahu, torej človeško na najbolj prepričljiv način. Takšni zvezdni trenutki alpinizma so bili le redki: 1865 prvi vzpon na Matterhorn, 1938 preplezanje »treh zadnjih problemov Alp«, 1953 vzpon na najvišjo goro sveta – Mount Everest, in zdaj – 1990 – prvi vzpon čez steno sten – južno steno Lotseja.

Kaj še ostane? Četrtrič se je v zgodovini alpinizma pojavilo to neusmiljeno vprašanje. Matterhorn je simboliziral neprepeljive vrhove, »trije zadnji problemi« najtežje alpske stene, Everest sploh absolutno višino, a za Lotsejem je vsaj simbolno težko še kaj novega osvojiti. Vprašanje torej meri že na popolno absolutnost. Morda meri sploh že nekoliko čez – na konec osvajanja, morda bolj na samo bivanje. Kot tista kitajska zgodba o najboljšem plezalcu na svetu. – Kam naprej, je težko vprašanje za alpinizem – in za Toma Česna samega tudi. Ob njegovem vzponu čez steno je najbrž tudi nesmiselno. Dejstvo je, da je z njim postavil enega od mejnikov zgodovine alpinizma, morda sploh povsem zadnjega. Slovensko smer je posvetil spomenu **Aleša Kunaverja**, ki si jo je zamislil.

Naša ideja, naš človek, naš vzpon.

Tone Skarja
(ob izidu Česnove knjige)

tu, ki je vso noč čakal na moj glas, sem zadovoljen sporočil dobro novico. S položnega grebena z zbitim snegom sem lahko čisto mirno opazoval gigantske serake ledu pod seboj.

Plezanje v drugi polovici stene je bila ena sama tekma s časom. Kljub temu, da je bila noč jasna in je tudi jutro pokazalo vse znake lepega vremena, sem plezal brez počitka. Po 17 urah je stene zmanjkalo...

Kako hitro se človek lahko zmoti in to celo takrat, ko to najmanj pričakuje! Bil sem prepričan, da ni nobene ovire več do vrha. Nebo je bilo čisto, rama pod vršno strmino precej položna, skoraj enostavna. Zdelo se mi je skoraj preveč preprosto. Ko sem se s počasnimi koraki – nad 8000 metri je o hitrem plezanju smešno govoriti – toliko dvignil, da sem videl daleč na Kitajsko, sem začutil vedno močnejši veter. Potem so se kar neke iz nič pridrsali oblaki. Težko je vse skupaj opisati, tudi sam sem težko verjel, toda v dobre pol ure sem se znašel sredi viharja. Snežinke so švigale naokrog s tako hitrostjo, da nisem bil več prepričan, ali sneži ali pa jih le veter goni naokrog. Niti svojih glasnih kletvic nisem več slišal.

Prišel je trenutek, ko se je bilo treba odločiti, ko si se v podzavesti že odločil, vendar še vedno malo oklevaš.

BEG V ŽIVLJENJE

Veste, zelo težko se je obrniti slabih 500 metrov pod vrhom, še posebno, če se ta vrh imenuje K2, še posebno, če si že splezal novo smer v eni od njegovih sten. Ko danes gledam nazaj, sem na tistem mestu, kjer je bilo jasno, kaj je treba storiti, pustil veliko svojega hrepenenja. Toda takrat sem se samo obrnil in bežal. Stopinje je sneg že skoraj prekril in meglo sem uspel prehiteti vsaj za toliko, da sem spodaj na grebenu zagledal na normalni smeri šotore tabora 3 in potem dobesedno tekkel v tisto smer. Bila je to borba za kožo. Vendar takrat še nisem vedel, da sedem ljudi čisto pod vrhom druge najvišje gore na svetu bije še mnogo hujšo bitko. Na žalost sta jo na koncu izbojevala samo dva. Ustavil sem se šele spodaj na ledeniku, zdelan, dotolčen, prazen. A vseeno zelo zadovoljen, da sem ušel. Tako zadovoljen, da sem od tega dobival kurjo polt in so mi lasje stali pokonci.

Ko smo se vračali domov, sem si rekel, da se bom vrnil. Zato, da splezam na vrh. Takrat sem si to zelo želel. Mogoče zato, ker sem bil tako blizu. Kasneje, doma, pa se mi je zdelo vedno bolj nepomembno, da bi še enkrat poskusil samo zato, da pridem na vrh. Bil bi nekakšen popravni izpit. Teh pa nikoli nisem preveč maral. Čez dve leti sem imel priložnost. Bilo mi je jasno, da sem svoje na K2 opravil. Poleg tega nisem hotel več ponoviti napake iz prvega Karakorumu. Po prihodu domov so me dva tedna trepljali po ramenih, medtem ko sem sam z družino doživljal finančni polom. Ostal sem sam z njimi, skoraj na dnu. Na koncu namreč vedno ostaneš sam. Zato sem si takrat obljubil, da ne bo nikdar več tako. Tudi zato drugič nisem šel. In prav sem storil.

ŠE ENA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

Z VETROM

RUDI KLINAR

Gorniške pesniške zbirke so redke, takšne zbirke v samozaložbi še bistveno redkejše. Rudi Klinar, Korošec iz Mežice po rojstvu, Štajerec po študiju in Ljubljančan po sedanjem stalnem bivališču, športni pedagog, se je v začetku lanskega decembra odločil izdati takšno zbirko in ji dati naslov »Z vetrom«. Natisnili so 250 izvodov te knjige, ki je v knjigarnah ne bo mogoče kupiti, večji del pa se jih je odločil prek Planinske založbe pri PZS prodati ljubiteljem planinskega leposlovja in prepustiti celoten izkupiček Gorski reševalni službi, kajti poleg razmišljanja o gorski naravi je kar precej pesmi iz zbirke posvečenih alpinističnemu udejstvovanju. Vendar so kljub temu to pesmi, ki jih bodo enako razumeli izletniški planinci kot vrhunski alpinisti in vmes vsi, ki imajo radi gorsko naravo in izbrane, pa poleg tega še v rime oblikovane misli o njej. – Dodatna privlačnost te knjižice na dobrih 50 straneh so ilustracije slikarja Danila Cedilnika-Dena, čigar viharniki s prispodobno označujejo to naše življenje, tudi tisto v gorah. – Z dovoljenjem avtorja ponatiskujemo nekaj pesmi iz zbirke Rudija Klinarja »Z vetrom« v upanju, da bodo bralcem všeč. Če bo za zbirko dovolj veliko zanimanje, jo bo avtor dal ponatisniti, kar mu seveda iskreno želimo. (Op. ur.)

BALADA

*S prastarih brun je z leti čas oglodal sled
žebljeve, nožev in sekir
in znamenja, ki sta jih z dleti
vrezala v stoletno gred
popotni in pastir
so tiho legla v sivi prah.
Veter ga podil je v kroge
in grizel z njim je trhel rob,
in trmasti zapah
je mah zavil v preproge
in vztrajno srkal žilav drob.
Božji kričji s starih vrat
zdaj skupaj z njim trohnijo.
Nad njimi uganja bajeslovni škrat
brezbožno, črno čarovnijo.
Kjer bil je prag,
zdaj črni gad
koti in oprezuje
v poletni, topli mrak,
in preko pustih trat
se mračni gozd steguje.
Nekoč je zadnji mož
odtod odšel
in reven trop je z njim drobil.
Iz čudodelnih rož
je črn šopek spel
in bridkost je v pesem skril.*

STENA

*Veter se je skrtil za grebene
onkraj skalnatih znamenj.
V tišini, v govoricu stene,
neslišno odmeva kamen.*

CREDO

*Včasih moram poiskati te strme poti,
moram položiti nanje svoje roké
in stkati tiste čudno lepe vezi,
moram priti tja, kjer se zdi
da besede drugače zvené
in se drugače pogleda v oči.*

OB KUGYJU

*Nad dolino stari mož sedi,
za večno zazrt v daljave.
Kot bi utrujen bil od mnogih poti,
od hrepenenja in slave.*

*Z nikomer samotnosti ne deli
tu nad svojo ljubljeno Trento.
Otožna straža iz minulih dni
je ta osamljeni, bronasti memento.*

*Le kdove zakaj je korak zastal
njegovim zvestim vodnikom?
Če bi mogel, bi ga obdal
z Ojcingerjem, Komaci in starim Šipkom.*

Z VETROM

*Tja daleč, za obzorja mest,
kjer so vrhovi gorá
kot smerokazi nevsakdanjih cest,
kjer se resničnost v sanje podá,
tja daleč, čez zelene širjave,
začarani veter hiti
in riše v mehke trave
k mojim svoje sledi.*

KLIN II

*Od kdove kdaj
je v sivi zid
železen klin zabit.
Čas mu je vzel sijaj
in z rjo ga obdal,
da barva v skalo temno sled,
vse tanjši in vse bolj majav.
Od kamnov, let
in od kladiv
se je izmučen zvil
v zveržen kažipot,
v dokaz in za spomin,
da šel nekdo je tod
in da JE pot iz teh globin.*

VZPON

*Jutro. Seme dneva.
Po zadnjih travah tih hod.
Dan, ki se rojeva,
počasi pleza na temačni svod.
Spokojnost, molk vsenaokrog.
Le klini včasih zazvenijo,
ko se zadenejo ob bok.
Kot pripevi mislim, ki hitijo
visoko nad kamniti lok.*

Plakete za življenjske jubileje

V banketnih dvoranah ljubljanskega Magistrata, častitljive Mestne hiše, je Planinska zveza Slovenije 15. decembra lani na slavnosti podelila plakete Planinske zveze Slovenije in priznanja najprijetnejšim planinskim postojankam v letu 1990.

PZS že več let ob okroglih življenjskih jubilejih podeli ob koncu vsakega leta plakete tistim najbolj delavnim, prizadevnim in uspešnim gornikom, ki so do takrat za svoje delo že prejeli zlati znak PZS, na slovesnost pa povabi tudi planince, ki so plaketo že prejeli in imajo tisto leto nov okrogel življenjski jubilej.

Leta 1990 so plaketo ob 50-letnici življenja prejeli **Stane Belak-Šrauf** (PD Ljubljana Matiča), **Tonček Benda** (PD Mengeš) in **Danilo Škerbinek** (načelnik GRS). Plaketo ob 60-letnici so prejeli **Jože Januš** (PD Tržič), **Tilka Oblak** (PD Škofja Loka), **Franc Primožič** (PD Tržič), **Marjana Stergar** (PD Lisca Sevnica), **Julka Škorjanec** (PD Velenje), **Daniel Škornik** (PD Rimske Toplice) in **Ludvik Zalokar** (PD Jesenice). Ob 70-letnem življenjskem jubileju sta prejela plaketi **Filip Keršbaumer** (PD Mežica) in **Ignac Štebe** (PD Solčava), ob 75-letnem pa **Marija Cvek** (PD Litija), **Franko Gašparut** (PD Dol pri Hrastniku) in **Peter Vovk** (PD Kočevje).

Na slovesnost so bili povabljeni tudi jubilarci, ki so spominske plakete dobili že prej, lani pa so spet slavili okrogel jubilej in jim je slovenska krovna planinska organizacija s šopkom rož želela čestitati za ta praznik. Slavja so se udeležili **Marjan Keršič-Belač**, **Lojze Motore** in **Mirko Šoštarič**, ki so bili lani stari 70 let, povabljeni pa so bili še **Jože Gasparič** in **Miha Finžgar** (70 let) ter **Marijan Lipovšek** (80 let).

Slavljenecem je čestital predsednik PZS **Andrej Brvar** in poudaril njihov velik prispevek za slovensko planinstvo, hkrati pa omenil nekatere najpomembnejše usmeritve slovenskega planinstva v prihajajočem letu in bližnjem obdobju. Prisotne je v imenu ljubljanske mestne skupščine pozdravil **Peter Jamnikar**, ki je dejal, da je slovensko glavno mesto ponosno na tako številno in delavno, pa poleg tega naravovarstveno usmerjeno organizacijo, kakršna je PZS s svojimi društvi.

Predsednik in tajnik PZS **Andrej Brvar** in **Janko Pribošič** sta nato opravila še eno prijetno dolžnost: lastnikom najprijetnejših planinskih domovanj v letu 1990, planinskim društvom ali njihovim oskrbnikom, sta izročila posebna priznanja, ki so bila lani podeljena prvič, postala pa bodo tradicionalna. Podelila sta velika unikatna priznanja za prvo, drugo in tretje mesto v kategorijah lahko dostopnih, sredogorskih in visokogorskih planinskih postojank.

Zbranim slavljenecem in gostom, med katerimi je bil tudi častni predsednik PZS **Vlasto Kopač**, je pel **kvartet Spev** iz Škofje Loke, po uradnem delu pa so se prisotni še dolgo zadržali v prijetnih pogovorih ob zakuski, na katero jih je povabila Skupščina mesta Ljubljane.

STE ŽE SLIŠALI ZA GRAN SASSO D'ITALIA?

PETDESET METROV VIŠJE OD TRIGLAVA

ANDREJ STRITAR

Gran Sasso d'Italia je najvišje pogorje na Apeninskem polotoku. Najvišji vrh Corno Grande je 2914 metrov visok, torej 50 metrov več kot Triglav. Pravzaprav še danes, potem ko sem se povzpел nanj, vem o njem prav malo. O njem nisem še skoraj nič prebral, tudi zemljevida nisem videl. Tole pisanje je zato samo opis mojih doživetij med našim poletnim obiskom na njem. Morda pa bo komu, ki se bo kdaj podajal tja, koristilo.

Poleti 1989 smo se v družinskem krogu odločili, da si gremo ogledat nekaj italijanskih znamenitosti. Končni cilj so bili Pompeji, vmes pa seveda San Marino in Vatikan. Gorniška žilica pa nam ni dala miru, zato smo skušali najti tudi kako hribovsko popestritev popotovanja. Pa sem se spomnil imena Gran Sasso. Vedel sem, da je tam narodni park, da je to najvišje gorstvo na Apeninskem polotoku in da je nekje na sredini škornja. Na zemljevidu sem kmalu ugotovil, da je položaj ravno pravi za naše popotovanje.

Kot ponavadi smo se za potovanje odločili komaj kakšen teden pred odhodom. Začel sem mrzlično iskati karkoli napisanega o Gran Sasso. V starih Planinskih vestnikih nisem našel ničesar, planinska knjižnica je poleti zaprta, v turističnih vodnikih ne piše nič. Šli smo torej »za nosom«. Odpravili smo se v pogorje, za katero smo vedeli samo to, da obstaja in kje približno je. Računali smo, da bomo pod njim dobili kakšen zemljevid ali vodnik, ki nam bo pomagal nanj.

V avgustovski vročini je bila pot do tja kar dolga; iz Ljubljane je do tja dobrih 800 kilome-

trov. Če se ne odločiš za hitre, vendar drage avtoceste, sta potrebna vsaj dva dneva vožnje. Najhitreje bi prišli do tja ob jadranski obali, vendar smo si raje izbrali hribovito sredino škornja. Nisem si predstavljal, da je notranjost Italije tako razgibana. Prav zanimiva je bila vožnja iz ene doline v drugo – kot kje po alpskem predgorju.

CAMPO IMPERATORE

Izhodišče za Gran Sasso je večje mesto L'Aquila. Mesto leži na zahodni strani kakih 20 kilometrov pred hribi, vendar ni prav nič »gorsko«.

Že precej izdelani po celodnevni vožnji smo pod večer zaman iskali cestne oznake k pogorju. Rešil nas je smerokaz »Funivia«. Ker je na zemljevidu Italije vrisana žičnica na Gran Sasso, smo pravilno sklepali, da bo to prava smer. Kažipot nas je pripeljal do spodnje postaje žičnice, ki je speljana 2200 metrov visoko na Campo Imperatore. Pri spodnji postaji je tudi kamp.

Žal pa ni bilo naprodaj nobenega zemljevida, kaj šele gorskega vodnika. Tudi na stenah bližnjih gostiln in hotela ne visi nikakršen zemljevid. Le v hotelu sem na steni končno našel panoramsko risbo pogorja, iz katere sem razbral, kaj je zanimivo in kam je vredno iti. Ugotovil sem, da se najvišji vrh imenuje Corno Grande. Za pomoč med vzponom smo si namesto zemljevida kupili razglednico. Ta turistična zanikrnost naših zahodnih sosedov nas je močno presenetila – geografska širina nedvomno vpliva na urejenost dežeje. Bili smo namreč južneje od našega Dubrovnika.

Na Campo Imperatore je speljana tudi 30 kilometrov dolga asfaltirana cesta – začuda brezplačna. Čeprav utrujeni smo se še isti večer z

Corno Piccolo z vrha Corno Grande

našo stoenko pognali po njej. Vleče se čez ogromna zaobljena pobočja, pokrita s travo, ki so verjetno pozimi pravilčen smučarski svet. Postavljenih pa imajo le nekaj žičnic. Vrhovi so višji od 2000 metrov, vendar na tem koncu večinoma porasli s travo. Le centralna skupina, kjer je tudi Corno Grande, je bolj skalnata. Gorovje je apnenčasto.

Skušali smo najti kakšen primeren prostor za divje kampiranje, tak, ki bi bil bolj skrit očem, saj smo vedeli, kako strogi so tam do zastojkarjev. Žal se zaradi golih pobočij s šotorom ni bilo kam skriti. Nekje tik pod sedlom Campo Imperatore pa smo zagledali pastirsko kočjo, ki je bila videti zapuščena. Po kolovozu sem zapeljal proti njej, toda ko smo se bližali, je sin zavpil: »Poglej, ovce so okoli nje!« Nenadoma pa so ovce vstale in se spremenile v velike ovčarske pse, ki so besno lajali na nenapovedane goste. Hitro sem seveda obrnil in odpeljal nazaj. Vrnili smo se pod žičnico, kjer smo varno prespali v lepo urejenem kampu.

TRI POTI NA VRH

Sedlo Campo Imperatore, 2200 metrov visoko, je zgornja postaja žičnice in hkrati konec ceste. Domnevam, da so tu med zadnjo vojno imeli nekaj časa zaprtega Mussolinija. Domnevam tudi, da od tod ime. Mussolinija so leta 1943 zaprli v hotel na Gran Sassu, od tam pa so ga rešili nemški padalci. Če je to res bilo tam gori

Prečenje Karakoruma s smučmi

Šestim francoskim članom Univerzitetne skupine za gornišvo in smučanje je lanskega aprila kot prvim uspelo prečenje dela pakistanskega Karakoruma. Nova visokogorska smer jih je peljala z ledenika Biafo na ledenik Baltoro, in sicer prek ledenikov Sim-Gang, Nobande-Sobande, Patmah, Chiring, Sarpo-Lago, Karfogang in Muztagh. Nosače so najeli samo do vnožja ledenika Biafo, nato pa je bila odprava 25 dni popolnoma samostojna, kajti člani so opremo in hrano sami vlekli s seboj na saneh. Prvič v zgodovini so ob tej priložnosti s sanmi prestopili tri prelaze, in sicer Skam-La ter oba prelaza Muztagh, zahodnega in vzhodnega.

Ta nova pot je ob prečenju Hispar-Biafo, kar je bilo marca leta 1987 delo deloma istih ljudi, ena od najzahtevnejših in najtežavnejših visokogorskih poti, ki so se je lotili ljudje, saj pelje vseskozi po višini nad 4200 metrov.

71 ljudi na K-2

Štiri leta po nesrečnem poletju leta 1986 je lanskega avgusta uspelo japonskim, ameriškim in avstralskim alpinistom, da so po dolgem času spet priplezali na vrh K-2, druge najvišje gore na svetu. Na vrh so prišli s kitajske strani. Število alpinistov, ki so doslej priplezali na vrh te gore, se je tako povečalo od 66 na 71.

na Campo Imperatore, gotovo piše v tistem vodniku, ki ga jaz nisem bral.

Tu je izhodišče za markirane poti na bližnje vrhove. Do 2914 metrov visokega najvišjega vrha Corno Grande je kake 3 do 4 ure hoje. Južno od njega je še Corno Piccolo, kamor je tudi speljana markirana pot. Ta dva vrha sta najbolj impozantna, saj imata skalnat vršni del. Kamenina je apnenec, podoben tistemu v Julijskih Alpah. Drugi vrhovi, kar jih je bilo v poletnem soparnem ozračju videti, so manj skalnati in zato bolj vabljivi za smučarjijo kot pa za poletne potepe.

Dobre pol ure hoje nad parkiriščem na izpostavljenem travnatem hrbtu stoji manjša planinska kočja, kjer se da tudi prenočiti.

Na Corno Grande se je možno vzpeti po več poteh: Via normale je speljana po lažjem svetu okoli gore na njeno vzhodno stran. Campo Imperatore leži zahodno pod njo. Pot ni zahtevna. Grebenska varianta te poti se drži severnega grebena in je nekoliko zahtevnejša. Čez zahodno steno pa je speljana diretissima, ki pripelje naravnost na vrh.

Mi smo si (seveda) izbrali slednjo. Že pri odcepu se nam je zdelo nenavadno, da je markirana drugače kot ostale poti. Med vzponom se je izkazalo, da je to markirana plezalna smer I.-II. stopnje, brez klinov ali jeklenic. Prav zato nam je bila toliko bolj všeč. Desetletna Močja in osemletni Rok, ki sta že prekaljena po naših gorah, sta jo, varno navezana, z lahkoto in užitek zmoгла. Neizmeren pa je bil njun ponos na vrhu, ko sta stala celih petdeset metrov višje od Triglava.

LASTNIK LAJAJOČIH OVC

Na vrhu se nas je nabralo kar precej. Razgled je bil kljub jasnemu poletnemu vremenu zelo omejen. Verjetno je ob lepih dnevih čudovit na razmeroma bližnje Jadransko morje in na gorato notranost Apeninskega polotoka.

Ogledali smo si lahko zanimivega soseda, Corno Piccolo. Greben z glavnega vrha nanj bi mirno lahko prestavili v Martuljek. Plezarija čezenj je gotovo lepo doživetje. Na Corno Piccolo pa je možno priti tudi po drugi, navidez zelo razgibani markirani poti. Pod vršnim grebenom je postavljen tudi standardni italijanski bivak.

Med sestopom se je nič hudega obetajoče vreme sprevrglo v kar močno poletno nevihto. Za las smo jo odnesli suhi do avta. Toda preden smo se odpeljali, je srečanje prejšnjega večera z »lajajočimi ovcmi« doživelo zanimiv epilog.

Med tlačenjem hribovske krame v prtlačnik me je ogledoval eden od delavcev, ki so obnavljali zgornjo postajo žičnice. Pristopil je in vprašal, od kod da smo; če se mu prav zdi, da je tablica jugoslovanska. Možakar je bil iz Makedonije in si je tukaj služil kruh. Vprašal je še, če smo mi bili tisti, ki smo jo sinoči tako jadrno odkurili izpred njihove kočje. Prav zanimiv je bil kratek klepet z njim.

Za nas pa tisti dan še zdaleč ni bil končan. Ura

je bila šele štiri popoldne. Sklenili smo, da se bomo vozili še kaki dve uri in si poiskali kamp. Po dveh urah ni bilo nikjer nobenega, zato smo seveda vozili naprej. Izkazalo se je, da je južna Italija turistično zelo slabo razvita in da so kampi zelo redki. Ni nam preostalo drugega, kot da smo se dokopali do avtoceste Rim-Neapelj in se po njej pognali do končnega cilja, Pompejev, več kot 300 kilometrov od Campo

Imperatore. Šele ob enajstih zvečer, po sedmih urah vožnje, smo končno našli odrešilni kamp. Kljub naporom nas je Gran Sasso d'Italia prijetno presenetil. Priporočam vsakemu gorniku, ki se podaja na turistični potep po Italiji, da si prihrani dan ali dva za vzpon nanj. Še bolj zanimiv pa bi bil turnosmučarski pohod nanj v spomladanskih mesecih. Tiste kilometre dolge travnate vesine so kot ustvarjene za to.

OBLAČNA DEŽELA NA SEVERU BRITANSKEGA OTOKA

BALADNO, ŠKOTSKO VZDUŠJE

MARJAN BRADEŠKO

Škotsko višavje: razpotegnjene planote, lepa jezera po dolinah, ovce, ki se pasejo med rumeno travo, baladno vzdušje, ki ga ustvarjajo oblaki nad pokrajino. Prav tako sva doživela z Mojco v nekaj bežnih dneh, ki sva jih preživela tam gori. Le malo bolj baladno oblačna in deževna je bila kot ponavadi.

Poldrugo uro vožnje z avtobusom iz Glasgowa proti severu leži vasica Aberfoyle. Domačini te ob srečanju na ulici še vedno pozdravljajo. Po dolini leno vijuga reka Forth, ki je zaradi temnih kamnin v strugi videti malo umazana. Ko pa se v ranem jutru na mirni gladini ujamejo sončni žarki, ki pokukajo skozi mogočne hraste ob reki, vztrepeta na gladini tisočero biserov. Čisto tiho je, kakšna ptica se zapelje med krošnjami in kakšen potoček se pretoči ob poti in steče v reko.

S POBOČIJ SE JE VSULA MEGLA

Nad vasico se dviga hrib Craigmor, ki ni posebno visok, je pa plečat in se v dolgi, valujoči verigi planot in vzpetin vleče proti severozahodu do precej višjih vrhov nad enim od mnogih škotskih jezer, na Ben Venue nad Loch Katrine. Krasna pot bi bila tja čez, vendar sva midva za ogrevanje izbrala le Craigmor. Hodila sva med bujno, gosto zeleno praproto, s katero je poraščena večina pobočij. Med to zelenje so tam, kjer je nekoliko bolj kamnito, položene velikanske, kot polja velike blazine čudovitega, živo rdečega resja, ki daje značilno barvo pokrajini. Od daleč zlasti še nerazcveteno daje vtis nenavadnih, rjastih lis, ki so razlite po vršnih planotah. Med vse to pa se meša rumena trava, marsikje posuta s tropi ovac. Še nekaj raste med to travo, vsaj na Craigmoru je bilo tako – nizko borovničevje, s katerega se redkim popotnikom ponujajo neznanske količine slastnih, sivo modrih borovnic. Tisti dan sva bila vsa črna od njih.

Z vsakim metrom višine se razgled silno poveča, odpirajo se nova in nova valujoča prostranstva, planote se širijo dlje in dlje, se vzpenjajo in omahujejo v vmesne doline, zalite s temnimi jezери. Pod nama proti zahodu leži Loch Ard, nekaj temno modrih očesc, ki se prelivajo druga v drugo v jezero, obdano s smrekovimi gozdovi gozdnega rezervata Queen Elizabeth.

Prek vršne planote je ves čas pošteno vleklo, temni oblaki so se nabrali zadaj, okrog Ben Lomonda, s pobočij se je vsula megla. Deževna zavesa naju je tisto popoldne usmiljeno obšla. Zvečer so bile ob reki mušice še bolj nadležne kot prejšnji večer – poln šotor jih je bilo.

Prostranstva te vlečejo naprej, po dolini, ob lepih jezerih proti zahodu. Poštni avtobus, majhen kombi, s katerim razvažajo pošto, vzame s seboj tudi kakšnega popotnika. V tistem popoldnevu smo s poštarjem obšli vse hiše Aberfoyle in Kinlocharda, ki so prejele pošto. Pa tudi k tisti smo šli, kjer ima poštarjeva psička Suzy svojega prijatelja; malo sta se poigrala, ovohala in polizala vsak svoj bonbonček. – Od Anglije do Škotske – sami psi. In ovce po prostranstvih. Avtobus naju je odložil na privzdignjeni planoti med jezeroma Loch Katrin in Loch Arklet, v bližini Stronachlacharja.

BEG IZ SONČNIH SANJ

Milje so neka čudna merska enota, ugotovi Mojca, ko korakava in korakava po ravni cesti ob Loch Arkletu. Prav od tod Glasgow dobiva vodo. Iz mehkih, rumeno zelenih pobočij priteče po v pobočja urezanih grapah v jezero, ki ga škotske kamnine delajo umazano temnega. Cesta je v glavnem prazna in prav samotno je – kot v kakšni preriji. Le veliko ovac in tudi krav se pase naokoli. Počasi se iztečejo najine milje, spustiva se malo navzdol in pred nama se odpre največje škotsko jezero, Loch Lomond. Tu, pri Inversnaidu, je prav ozko; zarezuje se med vse bolj strma in visoka pobočja proti severu. Proti jugu, kamor sva namenjena, se rahlo razpira, zares pa se razširi šele pri Rowardenanu sedem milj odse.

Po odseku Zahodne poti (West Highland Way) se odpraviva ob neokrnjeni, poraščeni obali proti Rowardenanu. Na sedmih miljah poti se izmenjajo najrazličnejše pokrajine – od samotnih peščenih in prodnatih plažic preko strmih, skalnih planinskih prehodov do močvirne gozdne ravnice in hrastovih gozdov, kjer med praproto raste obilo lisičk in brezovih gobanov. Temačni oblaki, skozi katere včasih žarki pobožajo valujočo jezersko gladino, se proti večeru malo bolj strnejo in rahlo ožamejo. Nekaj kapljic, nič hudega. Pošteno utrujena sva, ko na travnati ravnici ob mogočnem hrastu pri prijetno žuborečem potoku zvečer postavljava šotor. Skozi

gozdiček na obali odseva jezerska gladina, vse bolj siva v prihajajoči noči in težkih oblakih, ki so še vedno na nebu. Pogovarjava se o čudovitih fotografijah, ki jih bova posnela naslednje jutro: sonce bo iznad Ben Lomonda razlilo svetlobo, ki bo predrila zeleno streho nad nama, v tolmunu se bodo zableščali biseri, jezero bo vzvalovalo v čistem, svežem jutru.

Ob petih zjutraj na hitro pospraviva šotor in v naraščajočem nalivu zbeživa do Rowardenana, kjer vedriva pod streho stranišča, ki je poleg mladinskega in navadnega hotela edina stavba. Ravno pravi čas sva pobegnili, kajti krepko je lilo celo jutro. Jezero je z obale v takem vremenu videti prav mračno in lahko si je predstavljati, da bo zdaj-zdaj divje vzvalovala voda in da bo iz nje pogledala kakšna škotska pošast – morda prijateljica bolj slavne Nessie, ki se kopa dobrih sto kilometrov severneje. Prizori res vzbujajo domišljijo: oblaki se raztrgajo, sonce poboža nasprotna pobočja in zelena praprot je videti čisto blizu. Iz megle se pokaže preproga resja, nato pa se spet stemni. Nemirno vzvalovi jezero, sivi curki se zlivajo z neba in razpenjeni oblaki se spustijo čisto nizko nad jezero.

MNOGE ŠE NEPREHOJENE POTI

Z ladjico za pešce (passenger ferry) se dopoldne zapeljeva čez, na obljudeno zahodno obalo. Potem je aprilsko vreme še naslednje dni.

Iz Ballocha na skrajnem južnem koncu jezera se ozirava v meglo zaviti Ben Lomond, enega od najvišjih škotskih vrhov, ki kraljuje nad jezerom. Včerašnji dež nama ga je dobesedno odplaknil. Le divje, razpenjene vode so hrumele nekje visoko pod oblaki in v lepih slapovih drvele v dolino. Na obeh straneh jezera se dvigajo prvi vrhovi Škotskega višavja in izginjajo v oblakih, ki se valijo z zahoda.

Prek nižine se vračava v Glasgow in iz vlaka vidiva Atlantik, ki je kriv za baladno, škotsko vzdušje. Vlažne gmote se zaletavajo v vrhove, se razbijajo v oblake in škropijo svojo vlago na zemljo. Škotske mamice imajo od tega strašno mlade in nežne obraze – ali pa imajo tako zgodaj otroke.

Glasgow sva zapustila v dežju, nato pa so se skozi Yorkshire navzdol proti Angliji vse bolj trgali oblaki, vse bolj ravne in v daljavo izginjajoče planote so se pojavljale ob progih. Vseposod polno ovac na rumenih pašnikih (od suše je trava čisto rumena), po žitnih poljih pa debeli otepi slame. Na severu je ostala Škotska, taka, kot sem si jo tolikokrat predstavljal. Ostale pa so še mnoge neprehojene poti, ostalo je višavje južno od Glasgowa, prav tako vabljivo in lepo, nekje vmes tudi slovito območje jezer – Lake District. In hrepenenju se spet hoče v daljave, med rumene trave širnih planot, pod temačne oboke škotskega neba.

VZNEMIRLJIVA DOPOLDANSKA TURA PO FUŽINSKIH PLANINAH

MIRNI, DIVJI OGRADI IN STOGI

JORDAN KOMAC

V soboto popoldne je dež ponehal in proti večeru so se bližnji vrhovi že otesali sivega plašča megle. Za nedeljo so vrli vremenarji prerokovali izboljšanje in vse bolj je kazalo, da bo moja tura izvedljiva. Bila je sredina lanskega septembra in v tem času zna biti vreme že muhasto, še posebno, ko pridejo oblaki nad Bohinj. Treba se je bilo torej hitro odločiti, to pot pa sem nameraval v svojo malho spraviti vrhove nad planino Krstenico-Ograde in celoten greben Stogov.

Ko se je zvečer vse poglelo in je naraščaj zaspal, sem hitro napolnil majhen Toprov nahrbtnik z najnujnejšimi stvarmi in na vrh stisnil še svojo yashico, ki me spremlja na vseh turah in skrbi, da se zbirka diapozitivov veča.

NAJPREJ NA OGRADE

V nedeljo sem krenil ob šestih. Megla se je ponoči spet priplazila v dolino, vendar sem upal, da je to le tanjša plast in da bo višje že bolje. Ko sem hitel ob Mostnici navzgor, je megla res kmalu ostala le še bežen utrinek tega porajajočega se dneva. Visoko nad mano je sonce že pordecilo debeli Tosc in njegovega vitkejšega soseda Veliki Draški vrh. Pred Domom na Vohaj sem pri spomeniku zavil v gozd,

kjer dan še ni povsem razgaln teme. Vendar se je z višino vse bolj danilo tudi v gozdu in tudi ogreval sem se vedno volj. Po uri in pol hoje se je strmina poglela in skozi macesnov gozd sem zaslitil planino Krstenico. Tudi vse pogostejše krvje markacije na tleh so to potrdile. Nedolgo zatem sem že teptal popaseno travo na planini in preštel kakšnih dvajset krav, ki so hitele polniti želodec in se zame sploh niso zmenile. Ob glavnem stanu sem opazil tudi pastirico, ki je že nesla vedro z mlekom, drugih obiskovalcev pa ni bilo videti. Kako drugače je vse, ko stopaš po planini in poslušas zvončklijanje živine ter opazuješ dim iz stanov, ker veš, da je tu še življenje in ne hitiš mimo razpadlih kupov lesa in kamenja!

Tik nad Krstenico se proti severu dviguje Mali ali Krsteniški Stog, ki je s 1877 metri najnižji v grebenu Stogov. Prihranil sem ga za povratek.

Po nekajminutnem počitku in okrepcilu sem odšel proti prvemu cilju, proti Ogradom. Ležijo zahodno od planine in se kot travnato sleme vlečejo nad kotlino, ki se razteza pod Stogovi. Proti Krstenici in na drugo stran, proti Planini v Lazu, mečejo strmi, odsekani steni. Običajen pristop je po travnatem slemenu z juga, na katerem so tudi ostanki nekdanje planine. S svojimi 2087 metri so Ogradi skromen dvatisočak.

Sam sem zavil pod Stogove in jo ubral po poti,

ki pelje na Jezerski preval, vendar sem od tod kmalu krenil navzgor in poiskal prehode med skalovjem, ki so bili čim bližje vrhu. Obiti sem moral krušljivo pečevje in zaviti v žleb, ki se proti vrhu slemena zoži v pravi kamin. Na vrhu slemena sem prikukal levo od vrha, naredil še nekaj korakov in že ogledoval lesen križ, postnjen v kamnit stožec.

KRIŽI NA VRHOVIH

Izreden pogled se ponuja z Ogradov in vsi najpomembnejši vrhovi so prav lepo vidni. Levo se tik nad Lazovskim prevalom dviguje mogočni Debeli vrh, naprej je med njim in Mišelj vrhom ugnezden eden od najtežje dostopnih vrhov v tem predelu, Skednjovec, na desni se vleče greben Stogov, ki v ozadju zakrivajo Tosc, Vernar in Veliki Draški vrh. Le Triglava seveda ni mogoče zakriti: kar nekako zviška gleda na svoje južne sosede.

Ko sem si napesel oči in pospravil yashico, sem se spustil po krušljivem in z rušjem obraščnem grebenu na Lazovski preval. Mimogrede sem s pogledom objel še planino Laz, na kateri je veselo zvončkalo: tudi tu je bilo življenje.

Po razgibanem in divjem svetu sem pod Skednjovcem brusil pete na naslednji preval, od koder se proti Krstenici že vleče greben Stogov. Mišeljski preval je izhodišče za Prevalski Stog, ki je z 2075 metri najvišji v grebenu. Pod prevalom spet leži razpadla Planina pod Mišelj vrhom, višje gori pa je že videti Vodnikov dom. Po četrturnem vzponu po skalnatem in z bujno travo poraščanem grebenu sem drugič ta dan stal pri razmajanem lesenem križu, ki stoji tudi na vrhu Prevalskega Stoga. Tudi s tega vrha je razgled odličen, še posebno pa sem si z zanimanjem zopet ogledoval ostri in nazobčani Skednjovec. Tokrat sem ga moral pustiti v njegovi samoti, ostala pa je želja za prihodnje.

Ob spustu z vrha proti naslednjemu, Velikemu ali Jezerskemu Stogu, sem naletel na celo preprogo cvetočih planik; prekrasen pogled je bil to. Rasle so tik ob robu stene in nekaj med njimi je bilo pravih velikank. V naših gorah sem samo še na Luknji pod Triglavom naletel na tako gosto nasejane planike. Naj mi bo oproščeno, ker sem si največjo med njimi drznil vzeti za spomin na to lepo turo.

Malo naprej se je začel pas ruševja, za njim pa greben nenadoma odsekano pada na Jezerski preval. Tu ni bilo prehoda. Lahko bi obšel strme pečine in se spustil do razpadle planine Jezerce, vendar bi s tem izgubil višino in bi potem moral spet navzgor na preval. Poiskati je bilo torej treba prehod po steni, ki se spušča na mišeljsko stran.

Spet sem moral obiti rušje in se pognati navkreber. Tam sem v veliki travnati kotanji opazil kakšnih petdeset ovac, ki so čisto tiho obirale gosto travo. Bile so lepo rejene in se niso dosti menile zame. Stopil sem naprej in za manjšo vzpetino v grebenu opazil v vrtači ostanke ene od njih: samo posušena koža je še pokrivala sprane kosti, kajti mrhovinarji so že opravili svoje. Iskal sem morebitni zvonec ali vsaj pas,

vendar niti glave ni bilo ve. Kdo ve zakaj je revica obtičala tam; vsekakor je bilo škoda lepe in velike živali.

KOMAJ POL DNEVA JE MINILO

Prav blizu vrha Prevalskega Stoga sem že prišel nazaj, ko sem končno le našel gruščnate police, ki so vodile v krušljiv žleb. Pri dnu stene je bilo plazišče, ki se je vlelo do Jezerskega prevala. Po krajši telovadbi sem se znašel pod steno, vesel, da sem spet prihranil nekaj časa. Zamlal sem kamenje do prevala in brez zadrževanja krenil na Veliki Stog. Podoben je Prevalskemu, le bolj priostren in skalnat je, na vrhu pa je bila za spremembo samo palica in ne križ. Z 2040 metri ni najvišji, je pa vseeno prav tako lepo razgleden: kot na platnu sem imel na drugi strani doline Ograde. Lepo je bilo videti tudi žleb, ki me je pripeljal do vrha. Ko sem opravil s fotografskim aparatom, sem se pošteno lotil zalog iz nahrbtnika.

Vmes sem si ogledoval zadnji cilj, ki je bil kot na dlani dvesto metrov nižje. To je komaj opazen ozek vršič v zadnjem delu grebena, ob straneh poraščen z ruševjem in redkimi macesni. Opazil sem tudi komaj vidno stezico, ki se je ponekod izgubljala in je vodila levo pod vrhom Malega Stoga proti planini Krstenici.

Spustil sem se torej med skalovjem do plazišča in na koncu stopil po stezici, ki se je vila med ruševjem in redko travo. Tam, kjer se potka najbolj približa vrhu Malega Stoga, sem krenil navzgor po grebenu in hitro stopil še na ta vrh. Spodaj so cingljali kravji zvonce in živina je bila raztresena po vsej planini. Videti je bilo kar živahno.

Na Krstenici sem malo zatem sklenil krog, ki me je popeljal prek štirih zanimivih vrhov Fužinskih planin. Na vzpetini sredi planine sem zagledal tudi prve obiskovalce ta dan, ki so se lepo predajali soncu in jim je bila planina očitno zadnji cilj. Stopil sem do korita, se umil in napil odlične studenčnice, ki me je prav poživila. To so bili zadnji dnevi na planini, saj se živina potem seli v dolino.

S pogledom sem še enkrat objel to gorsko idilo, nato pa po isti poti, kot sem prišel, odbrzel proti Vojam. Zadovoljen sem vijugal skozi gozd, vendar sem bil skoraj žalosten, ker je minevalo nekaj vznemirljivega in nevsakdanjega. Spet bo treba na to vznemirljivo pot, da potešim nemir in hrepenenje.

Sicer pa je minilo ves ta čas komaj pol dneva: ob pol dveh popoldne sem z Jano že kuhl nedeljsko kosilo.

Za otroško dlan velika planika pa mi še zdaj obuja spomine vsakič, ko jo pogledam.

Grafična podoba Planinskega vestnika, ki ga imate v rokah, je nekoliko drugačna od tiste, ki ste je bili vajeni doslej. Z modernejšo grafično tehnologijo izboljšujemo kakovost in videz, cena za tiskarske storitve pa zaradi tega ni višja. Želimo, da vam bo PV v novi obliki še bolj všeč.

NA VELIKI DRAŠKI VRH

SIVI OČAKI, KAMORKOLI SEŽE POGLED

IVANKA KOROŠEC

V sončnem julijskem jutru sva se odpeljala na Pokljuko, pod vznožjem Viševnika, le malo naprej od gozdarske kočice, pa sva zavila na levo navkreber v gozd. Pot se v loku vije okrog gozdnatega hriba in se nato spusti do roba travnikov planine Konjščice. Hodila sva po senčni, hladni poti, spodaj pa se je planina kopala v soncu. Po uri in pol zares prijetne, že skoraj počasne hoje sva prispela do Jezerca, kjer sva srečala dva pastirja in trop ovc, ki se je valil navzdol s Studorskega prevala. Blejajoč in meketajoč so naju ovce in jagnjeta obkrožila in zagrnila, a se takoj nato pognala za pastirjema. Povedala sta, da jih ženeta prek Srenjskega prevala na sončne travnike pod Viševnikom.

Pol ure sva porabila od Jezerca do Studorskega prevala. Tu sva malce posedela: ne toliko zaradi potrebe po počitku, kolikor zato, da se napa-sejo oči. Med skalami je cvetel avrikelj, ki naju je »pozdravljal s srajčko rumeno«. Na medeno sladkem cvetu pa čudež in lepota: metulj z rdečimi očesci na spodnjih krilih.

SVIZCI IN KOZOROGI

S Studorskega prevala (1892 m) sva zavila na desno na pobočje Velikega Draškega vrha. Tako visoko in tako daleč je bil, da se mi je zdel skoro nedosegljiv. Čez rušnato vznožje sva se vzpela do položnih skal, ki pa sem jih kljub kratki sapi in odvečnim kilogramom lahko preplezala. Greben se je nato položil v zložno, enakomerno napeto sleme, ki vodi naravnost na vrh.

Draški vrh je redko obiskana gora. Množice, ki hite spodaj proti Vodnkovi koči in dalje na

Triglav, ga pogosto kar spregledajo. Kdor misli, da na vrhu Velikega Draškega vrha (2243 m) ni nič ali samo veter, se pač moti. Kaj je to, pa mora odkriti vsak sam. Morda te za napor poplača srečanje s svizcem, ki bo prikukal iz svojega skrivališča, ali pa pogled na gorsko cvetje. V tem skalnem morju, kjer ponekod še ležijo zaplate snega, je moč odkriti sledi nekdanjih Zlatorogovih vrtov. To je bajni kraj, kjer so bili nekoč začarani vrtovi rojenic, dobrih triglavskih vil.

Svizca žal nisva videla, zagledala pa sva skupino kozorogov, ki so poležavali med skalami. Ko sva se jim približala, se je trop počasi in dostojanstveno umaknil.

Kozorogi so bili že močno ogrožena živalska vrsta. V 17. stoletju so bili znani recepti za pripravljane raznih zdravil iz njihovih dlake. Posebno vrednost je imel srčni križ, okostenelo vezno tkivo med preddvori in prekati v srcu, ki se pojavi pri kakšnih 10 odstotkih ostarelih samcev. Z njim so zdravili vse – od nesrečne ljubezni do vnetja ledvic. Prav te živali, ki kljubujejo plazovom, nevihtam in snežnim viharjem, je pohlepen in naravi odtujen človek skoraj iztrebil. Zdaj še žive pri nas in kadar jih vidimo, smo lahko veseli, da vlada med živalskimi vrstami v naravi ravnotežje, ki ga ne smemo nepremišljeno porušiti.

Veliki Draški vrh je visok 2243 metrov, kar je 7 metrov več kot Stol. Razgled z njega je prekrasen. V panorami se razporejajo Tosc, Vernar, Mišelj vrh, Kanjavec, Planika in Kredarica pa čepita na skalah ravno nasproti, tako rekoč na dosegu rok. Vrh Triglava se je ovil v rahle meglice in ob pogledu nanj se me je lotilo prav poetično razpoloženje.

Še in še sva občudovala skalnato kraljestvo. Življenje in hrup sveta sta tako daleč, noben glas ne seže semkaj. Prisluškuješ in slišiš samo lastno srce. To je kraj, kjer si z njim lahko sam.

Polagoma sva se spustila prek pobočja, poraslega z nizkim rušjem, travo in cveticami, in se ob vznožju srečala s spodnjo potjo, ki vodi čez pobočje.

HOJA NAD 2000 METRI

S travnate planjave med Velikim in Malim Draškim vrhom je prekrasen razgled v dolino Krme. V soncu se je svetila Kovinarska kočica pod Debelo pečjo. Legla sva na treh in strmela dol v vrtoglavi prepad. Zdelo se mi je, da se zemlja pod mano trese in da se bo zdaj-zdaj odlomila pod najino težo... V tako napet, daljni, neskončno visok, brezglasen prostor je udaril jek kamna, ki je padel čez steno. Zdaj se je šele tresla zemlja!

Začela sva se vzpenjati po pobočju Malega Draškega vrha (2132 m). Pot je varna in udobna, na nekaterih mestih pa je zavarovana z

Stritihova in Slabe prvaka

V škofjeloško športno dvorano Poden menda še noben športni dogodek ni privabil toliko gledalcev kot konec lanskega decembra odprto prvenstvo Slovenije v športnem plezanju. Tekmovanja na atraktivni 13,5 metra visoki in 5 metrov široki umetni steni se je udeležilo pet plezalk in 29 plezalcev iz Slovenije, Hrvaške, Italije in Avstrije.

Pet deklet se je pomerilo v finalu v smeri z oceno VIII+. Do vrha stene ni priplezala nobena – po besedah postavljalca smeri zato, ker so zgrešile pravo kombinacijo oprimkov. Slovenska prvakinja je postala Nataša Stritih (AO Tržič), na naslednji mesti pa sta se uvrstili Damjana Hudoklin (PK Škofja Loka) in Miranda Ortar (AO Tolmin).

Fantje so plezali smer z oceno IX+, ki je imela zelo redke oprimke in petmetrsko streho. Prvak Slovenije za lansko leto je postal Tadej Slabe (AO Matica), viceprvak je Luka Zaplotnik (AO Kranj), na tretje mesto pa se je uvrstil Stanko Židan (AO Matica).

žično vrvjo. Na desni so naju ves čas spremljale Bohinjske gore. Nasprotna stran gore je čisto drugačna: ostra, neprijazna, nevarna. Stena je krušljiva in je zahtevala že več smrtnih žrtev. Zatorej je varno po tej strani!

Prek Srenjskega prevala (1959 m) sva se povzpela še na Viševnik (2050 m). Zaradi udobnega pristopa in lepih razgledov je precej obiskan, posebno pozimi, saj spada med najlepše smučarske vrhove naših gora. Na vrhu je bilo vetrovno, zato sva si poiskala za počitek zaveten prostorček pod skalami med bujnimi šopi trav. Vsa širna Pokljuka je bila pod nama: naša najlepša gorska planota s temnimi smrekovimi gozdovi, pašniki in planinami, senožetmi in redkimi zaselki, kot so Zajamniki, Javorniki, Koprivnik, Gorjuše... Pogled, da težko najdeš lepšega.

Sledil je spust navzdol, prek travnatih pobočij in skozi gosto ruševje, v katerem se čisto skriješ. Veje se stegujejo za tabo, kot bi te hotele zadržati in te oplazijo po nahrbtniku, ker hitiš dalje.

Spuščala sva se vedno bolj navzdol in se ustavila pri studencu, kjer sva si sprala prepoten obraz in si ugasila žejo. Nato sva ob poseki ob vlečnici kmalu dosegla cesto. Tu sva se ponovno srečala s tropom ovac izpod Studorskega prevala. Hotele so kar za nama; pustile so pašo in se usule po najinih stopinjah, tako da sva jih komaj odpodila nazaj.

Hodila sva skoraj šest ur, a ker tura ni bila naporna in ker tudi ni bilo prevroče in presoparno, sva se počutila tako sveže, da sva se na poti domov še zavrtela pri Šobcu, kjer je bil dan zabave in veselja.

KDO VSE HODI TJA, KAJ VSE DELAMO TAM

MISLI S TRIGLAVSKH STEZ

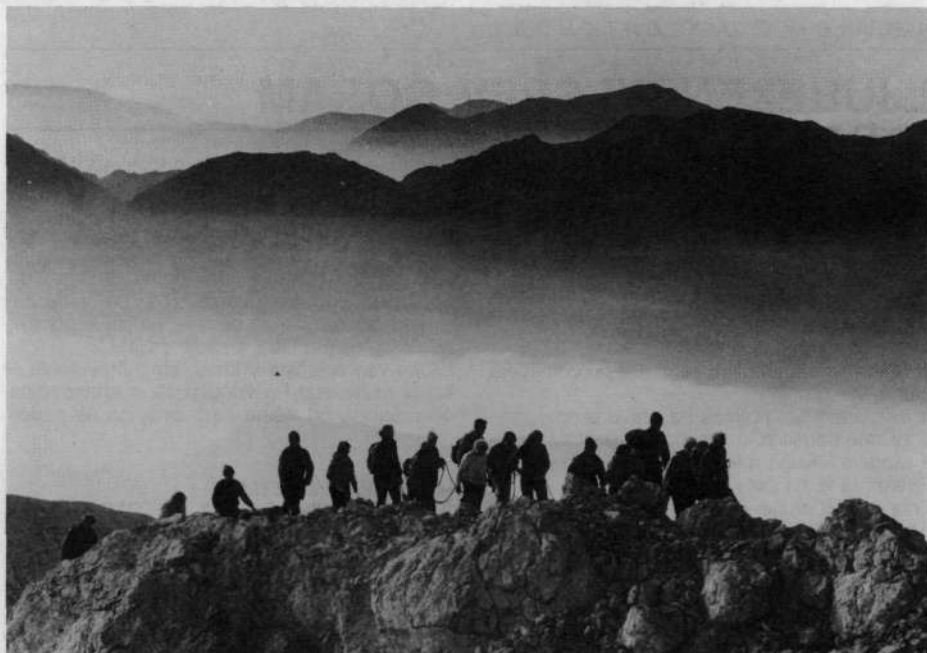
HELENA GIACOMELLI

Spočile se bodo te gore, ko se je zdaj s snegom naselil nanje mir. Belo tišino bodo samo včasih pretrgali previdni koraki alpinistov ali izkušenih gornikov. Debela snežna odeja bo goram manj težka kot tisočeri koraki, ki so v vročem poletju neutrudno, teden za tednom, nič kaj pobožno romali tja gor. Na Triglav.

Saj, Triglav! Česa vsega ljudje ne počno, da bi tudi nanje padla vsaj tenka senca njegove slave! Osvajali so ga z vsakršnimi domislicami,

odkar se je človek prvič, še bogaboječ, a dovolj drzen povzpел nanj. Ob njem je ostril narodno zavest, v njegovi severni steni se je bila tiha tekma med slovenskimi in nemškimi alpinisti za prvenstvo najtežjih vzponov, okrog njega so rasle slovenske in nemške planinske kočee. Danes se, hvala bogu, v nevihti lahko zatečemo v katerokoli, predvsem pa v najbližjo kočoo, ker so vse naše.

Triglavski greben: simfonija narave, ki ji je treba prisluhniti
Foto: Joco Žnidaršič

STOPAMO Z NOGAMI, HODIMO Z GLAVO

Moderna doba je pripeljala na triglavske steze tudi osvajačce z mopedi in kolesi, čez greben so se vile take in drugačne »stotnije« planincev, celo z lojtro so nekoč poviševali njegov vrh (ali pa sebe, kdo ve). Pogum posebne vrste pa je, da ga zavzameš od zgoraj, s padalom. Skratka, človeška iznajdljivost nima meja.

Tako se niti ne čudimo več, če se pod varno streho Triglavskega doma na Kredarici v poznem poletju zbere slovenski politični vrh, da bi se, direktno v radijski eter, pomeril v duhovitosti odgovorov na izzive »baze«. Če baza trdi, da je »le tisti predsednik nekaj vreden, ki se na Triglav povzpne z lastno silo«, potem je bilo pričakovati, da se bo vsak od njih potrudil, da ne bi razočaral svojih privržencev. Pa čeprav bi morda raje zavil na samotne poti bližnjih Triglavovih sosedov Rjavine, Cmira, ošiljenih Vrbanovih špic. Ali se rokoval z »drznim fantom« Jalovcem, si zaželel po Kopiščarjevi ali Hanzovi poti na Prisojnik, se vzpel po Kremžarjevi na Kočno, čez Križ na Skuto – steze, na katerih izkušen gornik res uživa, čeprav gore po višini in pomenu ne dosegajo Triglava. Po lepoti pa si lahko podajo roke.

Z »lastno silo« je pa tako: res stopamo z nogami, hodimo pa z glavo. Posebno tisti planinci, ki niso večji večerne hoje, naj v gozdarje ne pozabijo obuti še kanček zdrave pameti. Čeprav je Triglav, vkljenjen v jeklenice in kline varnosti, »dosegljiv vsakomur« (ceno si postavi vsak sam), so poti od vznožja do njegovega temena kar dolge. Pa še poln nahrbtnik nas vleče k tlom.

Kaj bi nas ne, ko pa vanj nismo naložili samo hrane, pijače in rezervnega perila, ampak še vse težave in probleme, ki nam v dolini grenijo

vsakdanjik! S politiko vred. Kar spomnite se, o čem vse ste se pogovarjali med potjo, ko so vam žgoleli ptički nad glavami in je studenček tiho žuborel nekaj korakov od steze in so rože preplašene umikale svoje žametne cvetove pred trdimi podplati in... Premlevali ste gospodarske probleme, razpravljali o strankah, o plačah, o... »O čem pa naj bi se pogovarjali, če ne o tem, kar nas žuli, boli?« hočete vedeti.

ALI SPLOH MORAMO GOVORITI?

Ko obiščemo koncertno dvorano, da bi se spostili in uživali ob poslušanju glasbe, molčimo. Še na misel nam ne pride, da bi med Beethovna, Griega ali Chopina vpletali reči, ki so zunaj dvorane sicer pomembne za nas.

Narava je pravzaprav največja koncertna dvorana. V njej letni časi s soncem, vetrom, dežjem in nevihtami pišejo svoje simfonije. Mi pa, ko gremo v gore, z besedami razbijamo to glasbo. Gore ob vsej tej naši dolinski majhnosti molčijo. In morda, zazrte v daljne spomine, prisluškujejo, kdaj bo skozi tišino zazvenel drugačen korak.

»Le ljubezni odkrijejo gore vse svoje bogastvo in globino svoje duše. Hočejo celega moža; popolno vdanost, srčnega poguma in resničnega navdušenja. Tedaj tudi vračajo ljubezen z ljubeznijo in kogar ljubijo, povzdignejo, naredo ga velikega in močnega... Oči so jim jasne, opazujejo ostro. In če spoznajo, da te niso privedle srčne želje, temveč moda, šport, gizdavost ali slučajna muhavost, tedaj se nejevoljne odenejo z obledelimi barvami, nezaupljivo skrivajo svoje zaklade ter postanejo ponosne, mrzle in neme,« je zapisal klasik gorohodništva dr. Julius Kugy.

NABIRANJE MOČI ZA PREŽIVETJE V DOLINI

LJUBEZENSKI SPEV GORAM

MOJCA KRŽE

Ozri se od morja: v bleščečem jutru se rišejo obrisi dvatisočakov.

Sprejmi izziv, sprejmi povabilo: »Pridi, pridi! Pridi že vendar, no!«

Prek mejne ločnice si.

V začetku še v osrčju kmetij –

razpadlih ali obnovljenih;

in iz teh že v zgodnjem svitu diši po domačem kruhu.

In ako pravi čas potrkaš na pravo okno,

ti za dobrodošlico in srečno pot postrežejo še s skodelo kislega mleka.

Potem pa le na pot...

Znoj, veliko znoja – in že si ves odišavljen s planinskim parfumom. Iz tebe kar puhtijo dnevene skrbi, kruto pehanje za denar in tekmovanje s časom.

Pot ti lije po licih, zaliva oči, da vidiš že kar mavrično nebo. Zaskrbljen si, ali ti bo še uspelo izključiti tempiran ritem vsakdanjosti.

Premišljuješ in se zavestno oddaljuješ od doline. Sopihaš, vse globlje vdihuješ ostrejši, čisti zrak. Pospešeno utripanje srca in prve bolečine v prsih. Pljuca se upirajo ostremu zraku, niso navajena, da kaj takega še obstaja. Šteješ vdihljuje in izdihljuje, da umiriš dihanje, da upočasníš obremenjevanje srca. Le čemu naj tik-taka kot tempirana bomba, ko lahko počasi, željno sprejema kisik v svoje celice!

Pa še vse bolečine v križu, stegnih, kolenih – kaj bi naštevala! Pa vrtoglavica in kratkotrajna onemoglost; od višine se ti zvrtil, pa ne padeš nikamor.

IZOBILJE DOŽIVETIJ

Za seboj imaš tri do štiri ure hoje, organizem se postopoma aklimatizira in lovi enakomeren ritem svojega delovanja. Prvi šok je mimo, verjetno tudi višina okoli 1500 metrov. Narava se spreminja...

Kmetije so ostale v zatrepu doline,

mešani gozd s svojo senco je kakor zelena preproga v dnu, tudi macesni ob stezi, ki se ti priklanjajo in te nežno ščegetajo po vratu, se že izmikajo tvojim očem, in vsa pisana flora, paleta vseh barv...

Omamljen si od pogledov in vonjav.

Spotakneš se ob prvi kamen: samo da še za trenutek obstaneš in se zazreš v cvet, v kimačo čašo in morda uzreš kapljico rose v njej. Naužil si se prvih lepot, prešel zadnje zelene preproge. Tla postajajo vse bolj ošiljena, delovanje vode je opaziti na vsakem koraku. Pot se vije samo še navzgor; položno po mulatieri, utrudljivo po melišču in šodru, še najbolj značno, hitro in izzivalno ob klinih in jeklenici. S police na polico, vedno meter višje, pogledi v dolino pa so vse globlji in v jasnem dnevu bi jo kar zaobjel z dlanjo.

Pst, kamen se proži! Ne, le trop gamsov je v skalovju. Človeški korak jih zdrami in od strahu se razkropijo na vse strani.

Z nove razgledne police se zatopiš v zeleno modre oči v dnu. Jezero kot na dlani, odsev sončnih žarkov na gladini. Kakšna fantazija med sivo razbeljenim skalovjem! Ta divji, redkeje obiskani svet je poln presenečenj. Škraplje, žlebiči, kamene stopnice, metrske razpoke in še globlja brezna, pa strelski jarki in na kile železja...

Globoko vzdihneš, kaj več ne moreš spraviti iz sebe.

Besede se zatikajo v grlu, kot bi želel sporočiti ljubezenski napev. Ganjen si, raznežen, težko sprejemaš vse, kar se dogaja okoli tebe. Takšnega izobilja ne doživiš vsak dan, ta bela apnenčasta divjina te prevzame. Kakšni balvani, koliko skalnih samotarjev, koliko naravnih oken in vrat, kar pač v domišljiji bolje razločiš,

koliko... vsega. Nalagano in odlagano milijone let, da se lahko danes povzpenjamo na vrhove. Globok priklon tisočakom!

Ali se zavedaš svoje ničnosti v primerjavi z razsežnostjo teh orjaških masivov? Kamen, ki dolgo kljubuje vremenskim neprilikom, jim ni kos: tudi neživa narava živi. Kako kljubuje šele človek – ne le vremenskim, temveč vsečloveškim neprilikom. Človek res zmore ogromno, ko le začuti signal po preživetju.

ČAROBNI NAPOJI

Jasno nebo zakrijejo črni oblaki, iz daljave se že sliši grmenje in vse bližje švigajo strele. Sekunda – in ulije se, kot bi se oblak utrgal. Če še vedno kje sprejemaš jeklenice, te stisne pri srcu in si kar sam določaš prostor, kjer bo stala spominska plošča – »Zdrsnil, ko je strela udarila v steno in naelektrila jekleno vrv.«

Smrt, spokojna smrt; a govorilo bi se: »Norec, kaj mu je bilo treba! Tako mlad, tako poln življenja. Nesrečnež!«

Ta mladi nesrečnik pa je smrt sprejemal drugače.

Tu, kjer je preživel nešteto dni in večerov, doživel ničkoliko vzhodov in zahodov, prešel na tisoče zvezd in sanjal s polno luno, kopicil v sebi spomine za pravi roman, navezal stike in se poslavljaval z nasmehom na lich in poljubom na ustih, tu se je počutil res svobodnega, mogočnega. In tu ga je brez bolečin doletela usoda. Padeč, dolg sekundo, morda dve, v katerih se je zavrtel cel film preteklosti, še zadnji krik ali vrisk se je odbil od skal, ki ga niti budno uho oskrbnika v podivjanem dnevu ni moglo prestreči.

Smrt je blizu, a življenje še bližje.

In ko se tako po dve- ali triurnem divjanju razjasni, moraš zatisniti oči: svetloba te zaslepi in privaditi se ji moraš. Počasi, počasi spregledaš in se sprašuješ: »Je vse to resnično? Mar ne sanjam?« Pokrajina je en sam bleščeč kristal.

Cilj pa tudi ni več daleč. Vrh, imenovan tako ali drugače, še vedno hipnotično vabi na vzpon. Če se vmes predolgo zasediš v koči, te noge kar težko ponesejo na vrh. Pa kaj zato!

Stolp, železni križ ali kamnita piramida. Za ves trud si poplačan z nepopisnim razgledom; če pa tega ni, se ravno tako radostiš, zavriskaš, če je le še moči in glasu v tebi. Tu ni prostora za osamljenost; si med enako čutečimi ljudmi, ki z roko v roki nazdravljajo tem skalnim masivom in soncu.

Bogatejši si za novo doživetje, v sebi čutiš moč in željo, da se poln poleta vrneš v dolino, tu prebrodiš teden dni in se nato izpraznjen vrneš nazaj – vedno po nova doživetja, ker je to postalo tvoje vodilo življenja, ker je še toliko poti neprehojenih, v tebi pa toliko hrepenenja. Čutiš energijo ali pa nemir in kratkomalo moraš iti.

Dokler v sebi zaznavaš ta občutja in jih krepiš, veš, da je obdobje staranja še daleč. Ga loviš, a se mu tudi pritajeno izmikaš. Kot bi spil čarobni napoj; počutiš se mlad in ostati želiš večno mlad. Pravzaprav nočeš priznati, da nisi vsako leto eno leto več.

Popotništvo brez mej

»Popotništvo prek meja« – tako se je glasilo leta 1984 moto zahodnonemškega popotniškega združenja, kar je bila bolj želja kot realno upanje. V zadnjih letih pa so se odprle številne meje, tudi za popotnike, nato se je celo v železni zavesti pojavila velika razpoka: na avstrijskem Gradiščanskem je bilo od 12. oktobra 1985 možno na evropski pešpoti E4 peš prestopiti madžarsko mejo z nahrbtnikom na ramenih, medtem ko je meja sredi Nemčije, ki bi jo tako številni zahodnonemški (in seveda še bolj vzhodnonemški) popotniki radi prestopili, ostala zaprta.

Dandanašnji je čisto drugače. Meja je odstranjena, kot bi jo podrli vihar: zdaj Nemci po Nemčiji ne potujejo prek meja, ampak brez meja. Na čisto miren način so izginili obzidje, pregrade, zapore in boveda žica, minka polja, električni plotovi in smrtne cone. Prve sprostitve so se pokazale že spomladi leta 1989, ko je na povabilo nemške popotniške zveze iz Saarbrückna prišla na obisk delegacija iz Vzhodnega Berlina, pozneje pa je lahko delegacija iz Vzhodne Nemčije sodelovala na popotniškem dnevu v Zahodni Nemčiji. Nato so se dogodki začeli odvijati z bliskovito naglico. Prišlo je do vrste srečanj, še preden so iz nekdanjih vzhodnonemških pokrajin nastale zvezne dežele enote Nemčije: v začetku bolj zasebni stiki, predvsem še društev ob mejl, potem pa tudi uradna srečanja bolj znanih združenj z obeh strani nekdanje meje.

Zdaj lahko Nemci z nekdanjega Vzhoda in Zahoda neovirano potujejo po svoji deželi in seveda tudi po vseh drugih državah nekdanjega kapitalizma in socializma: evropsko popotništvo gre deloma res prek mej, deloma pa je celo brez mej.

LEPOTA JESENI

IZLET NA BLEGOŠ

MOJCA IPAVEC

Že predlansko jesen sem si želela na Blegoš. Pravzaprav sem nekomu obljubila, da ga peljem. Pa je šla jesen mimo in prav kmalu bi šla tudi lanska. Ujeli smo še zadnji vlak, kajti kočo pod Blegošem zaprejo konec oktobra.

Bil je lep sončen dan, morda zadnji tako lep v tej mokri jeseni. Peljali smo se skozi megleno Cerknjo in dalje proti Črnemu vrhu. Megla je počasi zaostajala za nami. Nihče ni vedel za pot. Po zemljevidu smo ugotavljali, da je ta pot s primorske strani najkrajša in najbrž tudi edina. Kako dolgo bomo hodili, kljub temu nismo vedeli. Na ostrem ovinku široke asfaltne ceste stoji tabla z napisom »smučišče«, naravnost pa se odcepi makadamska cesta, ki je sicer za gozdno pot lepa, a bolj ozka. Prav malo časa smo se vozili po njej, ko smo se ustavili pri kažipotu na Blegoš, na katerem ni nič pisalo, koliko ur bo treba hoditi. Toda za to se nismo menili, saj je bila ura šele devet in do večera bomo gotovo tudi nazaj. Bili smo tudi izredno dobro razpoloženi, za nameček pa je skozi drevje še posijalo sonce. Oprtali smo si nahrbtnike in počasi dobre volje krenili po cesti. S ceste smo zavili na stezo, mehko od odpadlega listja. Kar potihnili smo, le tu in tam se je kdo oglasil: »Kako lepo šumi listje!«

PADEC V LJUBEZEN

Tudi sama utihnem, se za hip ustavim in prisluhnem. V tišino odmevajo koraki, pod njimi pa šumi listje kot spomin, za vsakega od nas drugačen. Šele zdaj zagledam lepote tega jesenskega dne.

Lepota jeseni.

V vsem življenju, odkar sem odrasla, je bil to letni čas, ko sem se najbolje počutila. Že kot otrok sem imela najraje jesen, ko se listi navzamejo najčudovitejših barv in zlatih odtenkov. Kakor bi jih hotel Bog še poslednjikrat ozaljšati, preden bodo odleteli in umrli in jih bo veter raztrosil kdo ve kam. Jesen je čas za samotna tavanja, pa tudi za ljubezen.

»Branko, da ne padeš v ljubezen!« ogovorim sopotnika, ki stopa poleg mene in s svojo duhovitostjo zabava celo družino.

»Veš, to so nevarni kraji za ljubezen! Saj se gotovo spomniš Presečnikove Mete iz Cvetja v jeseni, ki je tu nekje pod Blegošem doživela svojo veliko ljubezen, tako veliko, da je morala zaradi nje umreti. Le da je bilo to nekje na gorenjski strani.«

Veselo se zasmije in pravi, da zanj skoraj ni nobene možnosti več. »Nekje drugje sem padel v ljubezen,« reče veseli in hudomušni Trentar.

»Toda mene že ves čas nekaj drugega skrbi,« prav resno govori naprej. »Rad bi vedel, kje je stala Šarečeva sliva. Gotovo je bila tudi ta na gorenjski strani. Res da jo je Meta posekala,

toda denarja vendar ni našel še nihče.« Vsi se mu iz srca nasmejemo.

»Saj to je pravi literarni krožek!« se oglasi nekdo drug. »Raje pogledajte malo na desno!« Na visoki, mogočni smreki, malo odmaknjeni v gozd, je stala tabla z napisom: Koča 15 minut. Preblizu je bilo! Saj to ni nobena hoja, smo bili kar malo razočarani. Toda kar je, je. Bomo pa na vrhu več časa.

Koča stoji na čudoviti jasi prav pod vrhom Blegoša. Kakor čuvarji jo obdajajo visoke in mogočne smreke. Zelo lepo in skrbno je urejena, da malo takih. Trava okrog kočje je še vsa zelena in tako enakomerno pokošena, kot bi jo porezali s škarjami. Pred nobeno vilo v mestu ni tako živo zelene trave.

ŽIVE RAZGLEDNICE

Časa smo imeli na pretek, zato smo vse dopoldne posedali na soncu. Tudi okolica je lepo urejena in pred kočjo stojijo prav mične mize in klopi. In veliko jih je.

Šele popoldne smo se odpravili proti vrhu. Pot je dokaj strma in ob deževnem vremenu verjetno nič kaj prijetna. Nas pa je spremljal sončen dan in tudi čas nas ni priganjal.

Sam vrh Blegoša pa je čisto drugačen kot je videti z naše strani, saj je na vrhu prava ravan. Kar dolgo smo bili tam zgoraj. Pred nami je ležalo Škofjeloško pogorje z nešteto vasicami, obsijanimi z opoldanskim soncem. Z vrha Ratitovca je v sonce mežikala kočja, videli smo Porezen in tam daleč zadaj v smeri proti Ljubljani tudi Šmarno goro. Julijci pa so bili v megli in le težko bi ugotovili njih imena.

Nazaj grede smo zadovoljni in veseli posedli na tisto zeleno travnato preprogo prav blizu kočje in se predajali še zadnjim sončnim žarkom, ki so počasi izginjali za vrhovi smrek. Izlet smo sklenili z mislijo, da smo preživeli čudovit dan, in sicer proč od vsakdanjih skrbi in tegob današnjega časa.

Počasi smo se odpravljali v dolino. Prijazna oskrbnika sta nam povedala, kakšno cvetje uspeva tod okoli, kje so prijetne izletniške točke, kmetije odprtih vrat, pa tudi na Porezen in Ratitovec se pride v enem dnevu, sta rekla. Poslovlili smo se in obljubili, da bomo še prišli. Morda enkrat spomladi, ko bo gozd ob vznožju Blegoša spet ozelenel in bodo zelene jase posejane z rožami. Takrat si bomo spet privoščili počitek na gorski trati, sredi dišav, brenčanja in božanja toplega vetra, ki prinaša resnično zadovoljstvo.

Spet je zašumelo listje pod našimi nogami. Za slovo nam je nekdo podaril še čudovito živo razglednico s Triglavom v ozadju.

Popravek

V lanski 10. številki Planinskega vestnika sta na strani 424 potrebni dve korekturi:

- namesto 2,790 je pravilno 2,275 kHz;
- naziva Barivox ne moremo pisati napol fone-tično; prav je Barryvox.

Franc Mulej, Ljubljana

Lansko jesensko vreme na Kredarici

Lanski jesenski temperaturni povpreček Kredarice, ki znaša $-0,2^{\circ}$, je za $0,4^{\circ}$ pod dolgoletnim jesenskim temperaturnim povprečkom. V padavinskem pogledu so bili trije jesenski meseci (september, oktober, november) prekomerno namočeni, saj so lanske jesenske padavine presegle normalno jesensko višino padavin Kredarice za 189 %.

Podrobnosti po mesecih so naslednje:

Septembrski temperaturni povpreček, ki je znašal $2,2^{\circ}$, je bil za $1,6^{\circ}$ pod normalno vrednostjo, tj. dolgoletno povprečno vrednostjo obdobja 1956–1985. Oktober je prvi jesenski mesec, ko temperaturni povpreček zdrse pod ledišče. Letošnji oktobrski temperaturni povpreček, ki je znašal $2,4^{\circ}$, pa je bil kar za 2 stopinji nad normalno vrednostjo. Oktober je bil edini jesenski mesec s pozitivnim temperaturnim odklonom.

Novembrski temperaturni povpreček je bil z $-4,8^{\circ}$ za $0,8^{\circ}$ prehladen.

Mesečni temperaturni ekstremi so bili v mejah doslej znanih absolutnih temperaturnih ekstremov. Najvišja septembrska temperatura je bila izmerjena zadnji dan v mesecu; znašala je $13,7^{\circ}$. Najnižja temperatura tega meseca je bila $-5,0^{\circ}$, zabeležena pa je bila predzadnji dan v septembru.

Oktobrski temperaturni maksimum, ki je znašal $12,1^{\circ}$, je bil ugotovljen 11. oktobra, temperaturni minimum tega meseca pa je znašal $-7,6^{\circ}$. Izmerjen je bil 28. oktobra.

Novembrski temperaturni maksimum je znašal $4,8^{\circ}$ (dne 18. novembra), minimum pa $-16,2^{\circ}$ dne 30. novembra.

Septembrski mesečni povpreček oblačnosti je znašal 6,5 desetini pokritosti neba. Bil je nad dolgoletnim povprečkom (5,6). Prav tako je bil oktober s 5,4 desetiniami pokritosti neba nekoliko nad normalno vrednostjo (5,1).

Novembrski povpreček oblačnosti (5,9) je bil neznatno nižji od dolgoletnega povprečka (6,0). Posledica povečane oblačnosti je bilo razmeroma skromno število ur s sončnim sijem. Heliograf na Kredarici je v septembru registriral samo 119 ur sončnega sija, kar je komaj 31 % njegovega maksimalnega trajanja v tem mesecu. Oktobra je sonce obsevalo Kredarico 150 ur, kar je 44 % od maksimalnega možnega trajanja. Novembra je dan že zelo kratek, zato je trajanje sončnega obsevanja krajše. Na Kredarici je bilo registriranih samo 114 sončnih ur, kar je 40 % od maksimalnega možnega trajanja.

Bila pa je Kredarica in njena širša okolica lansko jesen dobro namočena. Septembra je v 16 padavinskih dneh (vmes je petkrat tudi snežilo) padlo skupno 244 mm padavin, kar je 129 % normalne vrednosti tega meseca. Oktober je bil s 326 mm še bolj namočen: oktobrski

višina padavin je 171 % normalne vrednosti. V tem mesecu je bilo skupno 14 padavinskih dni. Ker pa je istega dne včasih deževalo in snežilo, izpade po meteorološki statistiki, da je bilo 12 dni z dežjem in 11 dni s sneženjem. – Najbolj namočen je bil november. Za ta mesec so namerili 527 mm padavin, kar je 266 % normalne vrednosti. V tem mesecu je bilo 18 dni s sneženjem, enkrat pa je vmes še deževalo.

Septembra je samo 7 dni prekrivala Kredarico skromna snežna odeja. Njena največja višina je merila samo 7 cm (dne 24. septembra). Oktobra je bilo 15 dni s snežno odejo, katere največja debelina je merila 60 cm (dne 30. in 31. oktobra). Novembra pa je Kredarico ves mesec prekrivala snežna odeja, ki se je proti koncu meseca krepila in bila med 28. in 30. novembrom debela 210 cm.

Med 26. oktobrom in 4. novembrom je Slovenijo zajela močna padavinska ujma. Te dni je na Kredarici v celoti padlo 396,0 mm padavin, največ pa 1. in 2. novembra (101,7 in 103,0 mm). Glede na strm relief so se padavine, ki so padle kot dež, naglo odtekle. Le v višjih legah je snežilo.

Dnevna višina padavin se je z večanjem nadmorske višine večala. Tako je bila skupna višina padavin obravnavanih desetih dni največja na Kredarici, kjer so namerili skupno 396 mm padavin. Skoraj polovico manj padavin je padlo na Planini pod Golico (200,4 mm), najmanj pa v dolinskem dnu, v Ratečah. Na Kravcu, kate-rega nadmorska višina je med Kredarico in Planino pod Golico, je padlo 290,5 mm moče. Na srečo je v višjih legah samo snežilo. Meja sneženja se je polagoma zniževala, tako da je z začetkom novembra pričelo snežiti tudi v dolinskem dnu, v Ratečah. Sneg je tudi v dolinskem dnu za nekaj dni obležal in s tem zmanjšal vodnatost Save. Počasno taljenje snega v dolinskem dnu pa ni več bistveno povečalo vodnatosti Save in poplavna ujma, ki je povzročila ogromno škode, se je počasi umirjala.

Dr. France Bernot

iz planinske literature

»Pot, ki ji ne vidim konca«

Pravzaprav bi bil najenostavnejši en sam stavek, poln superlativov: imenitna knjiga o imenitni športni poti! Vendar bi bilo to kljub vsemu le premalo, kajti če steče beseda o **Tomu Česnu** in njegovi knjigi z značilnim naslovom »Sam«, človeku zastaja dih: alpinistično neizobraženu iz čistega občudovanja, poznavalcu zaradi globokega spoštovanja. Tomo Česen je namreč prvi v svetu prestopil mejo mogočega.

Knjiga »Sam« je torej pripoved z besedami, predvsem pa s čudovitimi fotografijami o Česnovem curriculumu, je pripoved o izjemni osebnosti, kakršnih je v zgodovino svetovnega alpinizma, vse od začetkov do danes, zapisanih komaj peščica. Začelo se je pred petnajstimi

leti, vrhunec pa pomeni sanjski vzpon prek slovite tri kilometre visoke južne stene himalajskega velikana Lotseja. Ta vzpon, ki ga je slovit tirolski alpinist **Reinhold Messner** napovedal šele za tretje tisočletje, je odjeknil po vsem svetu kot pravi alpinistični boom. Dosanjani je bil sen številnih alpinistov, predvsem naših s pokojnim **Alešem Kunaverjem** na čelu, in zdaj imamo v tej divji steni Slovensko smer, posvečeno Aleševemu spominu.

Knjiga »Sam« ni knjiga običajnih dogodkov, ampak je to pričevanje o neizčrpnih volji, premagovati samega sebe in svoje povsem človeške slabosti (Tomo Česen sicer trdi drugače, ko pravi: »Če premagaš samega sebe, ostaneš poraženec«). To je knjiga, kakršne doslej še nismo imeli priložnost vzeti v roke. To je knjiga, ki ima sicer popisano prvo stran, zadnje pa še ne: Tomo Česen še ni rekel zadnje besede.

ln zdaj še nekaj podatkov. Knjiga je vrhunski tiskarski izdelek, prava umetnina, za kar imata zaslugo tiskarna Mladinska knjiga in njen vodilni grafik **Ljubo Juvan**. Je tudi knjiga vrhunskih fotografij, katerih avtorji so poleg Česna še **Janez Skok, Janko Kokalj, Xavier Murillo, Nejc Zaplotnik in Mario Colonel**. Oblikoval in tehnično uredil jo je **Peter Kobal**, založila pa radovljiška **Didakta**. Predgovor ji je napisal **Tone Škarja**, vodja slovenskega odpravarstva in nedvomno naš največji živeči poznavalec himalajskega gorstva.

Naj vas za konec vse, ki imate radi gore, ki imate radi igro senc in svetlobe, ki imate radi lepo besedo, povabim, da to knjigo vzamete v roke. Ne boste je kar takoj odložili.

Mitja Košir

Pustolovščina odkrivanja in iskanja lepote

Pred kratkim izdana knjiga **Staze Černič** »Poti v brezpotja« je dobrodošlo branje v času, ko se zdi, da se čar pustolovščine odkrivanja in iskanja lepote zaradi vsesplošnega napredka in padanja tabujev v alpinizmu odmika v najvišja in najmanj raziskana gorstva sveta.

Avtorica je dobro znana povojnim generacijam slovenskih gornikov in bralcev Planinskega vestnika, saj so bili njeni spisi med najvidnejšimi in najbolj brani. Z dejanji in z besedo je razširila marsikatero obzorje našega takratnega gorništv. Po mnogih letih je refleksija njenega bogatega gorniškega življenja izšla tudi v knjigi, ki bo marsikoga prijetno presenetila.

V uvodnem »Potovanju skozi čas«, ki sodi tako na začetek kot na konec pripovedi in ga moramo, preden odložimo knjigo, še enkrat prebrati in podoživeti, spletke rdečo nit svojega odnosa do gora in nas med čarobnim srečanjem s kavko popelje iz okvira dojemanja besed. Prva doživetja v domačih gorah so v naslednjih poglavjih napisana še nekoliko zadržano, dokler ne zaživijo hkrati z gorniško podobo avtorice. Sledimo ji v najvišje evropske gore, ki so bile v prvih letih po vojni našim alpinistom manj znane in težje dosegljive, kot nam je danes Himalaja. Naravo je Černičeva najgloblje doživljala na samotnih poteh, lepota pa ji je bila pomembnej-

ša od dosežkov, čeprav ji tudi pomembnih alpinističnih dejanj ni manjkalo.

Med vrhunec knjige vsekakor sodi doživet zapis o izjemni preizkušnji v zaledeneli steni Ailefroide. Nenadno poslabšanje vremena je Černičevo skupaj s petimi francoskimi alpinisti vkovalo v led tik pod vrhom ene od najzahtevnejših alpskih sten. Težaven vzpon se je sprevrgel v boj za preživetje in le splet okoliščin, od naporov reševalcev do trdoživosti ujetih alpinistov, je privedel do srečnega zaključka. Dramatični dogodek je takrat odmeval po vsej Franciji, Černičevi pa je kasneje uspelo prepričljivo ubesediti veličino in usodnost vzpona, reševalne akcije in srečnega preživetja.

»Poti in brezpotja« so prepletana z razmišljanji, ki so ponekod simpatično vzneseana, drugod globoka in trezna, pa tudi z drobnimi, a pomembnimi doživetji in spoznanji, v katerih bo marsikateri goram naklonjeni bralec lahko spoznal del sebe.

Morda najlepše in najbolj pomenljivo sporočilo pa je skrito v »Chamoniški pravljici«: »Srce jo sliši, pravljico. Besede pa je ne morejo povedati...«

Černičevi je z veliko mero topline in odkristosti ponekod uspelo ponuditi občutljivemu in dovzetemu bralcu doživetja in spoznanja, ki so tudi v gorah pomembnejša od dejanj in dogodkov.

Ob tem delu je treba povedati, da zbirka Domače in tuje gore pri založbi Obzorja žal počasi pojema. Omenjena knjiga Staze Černič je bila lani edina, izšla pa je v skromni nakladi 1000 izvodov. Takšna literatura ima pri nas zanesljivo širok krog bralcev, literarni poskusi naših gornikov pa so v zadnjem obdobju tudi dokazali, da premoremo zanimivo in kakovostno pisanje. Menim, da je poleg zmanjšane kupne moči potencialnih bralcev glavni razlog za usihanje tiskanja in prodaje takih knjig nesposobnost in (ali) nezainteresiranost nekaterih založb, da bi dobre knjige z gorniško tematiko ustrezno predstavile in prodajale.

Branje knjige »Poti v brezpotja« bo užitek in globoko zadovoljstvo pravim ljubiteljem gora in lepe besede; omejenem, kakršni dandanes mnogoštevilno lazijo po pohlevnih gorskih poteh ali pa telovadijo v strmih stenah, pa bo morda vsaj malo razširilo obzorja doživljanja gorskega sveta.

Iztok Tomazin

Društvena glasila

Po dolgem času so spet izšle Sledi, 13. številka glasila PD Gorazd Zavrnik Medicinske fakultete v Ljubljani, ki sicer izhaja občasno. To številko sta s pedantno natančnostjo zdravnikov in preudarnim premislekom gornikov uredila **Lovro Stanovnik** in **Marjan Kordaš**. – Tako uvodnik kot prvi daljši prispevek v publikaciji sta naravnana na lanskoletne politične spremembe pri nas in na obujanje nekaterih spominov iz gora in izpod njih, ki so bili doslej prepovedani – pa se je v gorah tudi vidno ohranilo marsikaj, kar je moralo biti v dolinah zabrisano, pozabljeno pa niti tu niti tam ni bilo nič. – Poleg tega so v Sledih izpod peresa **Andreja Mašere** opisane štiri zavarovane plezalne poti, na Košutnikov

turn, na Veliko (Koroško) Babo, na Krn in po Bambergovih poti na Triglav. Enako vsestransko poučna sta prispevka **Andreja Barage** »Kaj če me piči kača« (ki ga bomo v eni od prihodnjih številki ponatisnili v Planinskem vestniku) in **Polža** (ki je psevdonim za enega od urednikov) »Gorsko kolo – da ali ne?«. Na koncu društvenega glasila so še opisi lanskoletnih planinskih izletov tega društva in napoved izletov za letošnje leto. – Poudariti velja, da so Sledi verjetno najboljše urejevano društveno planinsko glasilo v Sloveniji, prispevki v njem pa tako tehtni, da bi se morala kar z večino od njih seznaniti najširša planinska javnost.

Konec lanskega leta je izšla 6. številka 15. letnika Informatorja PD Viharnik iz Ljubljane, ki je velik del posvečena proslavljanju društvenega jubileja – 15-letnici delovanja, katerega osrednji dogodek je bila proslava v Kamniški Bistrici. Ob tem je v publikaciji prispevek iz kronike društvenih izletov »Sama z vodnikom pod dežnikom« **Jožice Virant**, prispevek »Vodniški krst mlajšega pionirja« izpod peresa babice **Mihaele** ter »primerjalni« poročili o delu društvenih markacistov iz lanskega leta in iz leta 1976. Ob vesteh, izbranih iz drugih planinskih virov, ki bi lahko zanimala Viharnike, je vredno omeniti še prispevka o slovenskih zavarovanih in zdravilnih rastlinah. – Številko Informatorja je uredil **Jože Končan**.

Izšli sta tudi 6. in 7. številka informativnega biltena članov PD Onger iz Trzina »Vongrčki«, ki ju je v nakladi 200 izvodov pripravil uredniški odbor v sestavi **A. Čičerov**, **A. Cesen** in **M. Planko**. Šesta številka je v celoti (en list formata A4) posvečena **Tomu Česnu**, s katerim je objavljen krajši intervju, osrednji del 7. številke pa je namenjen informaciji o ustanavljanju posebne planinske skupine za zahtevnejše podvige v gorah, na primer za trekinge v najvišja pogorja sveta, za raftinge po divjih gorskih rekah, za jadrarno padalstvo, zmarjstvo, ekstremno gorsko kolesarjenje ali hojo po brezpotjih. Člani te skupine naj bi se skupaj tako teoretično kot praktično posebej pripravljali na te podvige, za prihodnja leta pa imajo že konkretne načrte: trekinge v Nepal, Ande, na Kavkaz in Islandijo. Kogar zanima takšna dejavnost, naj se pozanima pri **A. Čičerovu**, Bergantova 1, Trzin, 61234 Mengeš. – Poleg tega je v tej številki Vongrčkov predstavljena še 97-letna **Minka Mali Tekla**, ki jo dobri znanci imenujejo Štampiljka; ta leta preživlja v Domu upokojencev v Kamniku in je vesela vsakega pisma. Naposled je v tej številki društvenega glasila objavljen še okvirni program letošnjih društvenih izletov in program zahtevnejših letošnjih tur.

Izšel je tudi bilten mladih planincev PD Lisca iz Sevnice in PD Radeče »Tamar '90«: v tej dolini so namreč imeli lansko poletje mladi planinci obeh društev svoj letni tabor, ki se ga je udeležilo 60 učencev osnovnih šol iz Radeč, Boštanja, Sevnice, Trzišča in Krmelja in 16 članov tabornega vodstva. Eden od namenov tabora je bil, da se udeleženci praktično usposobijo za gibanje in hojo v gorskem svetu v poletnih razmerah, poudarek pa je bil na praktičnem delu. Opravili so ture na Srednjo Ponco,

na Sleme, Vršič in Mojstrovko, na Jalovec in Kotovo sedlo, v Grlo, Malo Pišnico in Kranjsko goro ter v Planico. Na teh turah so poleg pravil za hojo po gorskem svetu spoznali še gorsko rastlinstvo in živalstvo, na predavanjih pa so zvedeli marsikaj o liku planinca, o hoji v gore, planinski opremi, nevarnostih v gorah, osnovah orientacije in prve pomoči. V biltenu »Tamar '90« so opisani vtisi s tega tabora.

M. R.

Srcce in oko

Obzornik Prešernove družbe »Srcce in oko«, ki od vsega začetka posveča planinstvu in gorništvu nasploh veliko pozornost, je v lanskim novembrski številki na naslovni strani objavil fotografijo **Vikija Grošlja** »Zadnji metri pod vrhom Everesta«, ki jo je avtor posnel 10. maja 1989, na straneh revije pa je daljši prispevek istega avtorja »Na vrh boginje matere Zemlje in nazaj v življenje«, v katerem Grošelj opisuje svoj in Splitčana **Stipeta Božiča** vzpon na Mount Everest, ki je v makedonski odpravi (tej sta se oba alpinista pridružila) zahteval smrtno žrtev. Urednik revije **Janez Kajzer** je Grošlju dal na voljo kar 10 velikih revijalnih strani za to zanimivo opisovanje.

Nasploh je mogoče opaziti, da se vse več slovenskih založb zanima za planinsko literaturo: redkokatera založba še ni izdala kakšne gorniške knjige in redkokatera revija ni natisnila kakšnega članka o planinstvu. To je za širjenje planinske ideje vsekakor nadvse spodbudno.

Najvišje od čustev

V Innsbrucku je začela izhajati nova revija – dvomesečnik za gorniški šport, divje vode in jadrarno padalstvo, ki ga izdaja založba Bergfex. Gre za novo nemško revijo za gorništvu, ki najprej pade v oči že zato, ker je po formatu večja od drugih, ki so zdaj na trgu, ki pa hoče biti tudi vsebinsko večja, kot napoveduje že naslov: revija se namreč imenuje »Everest. Najvišje od čustev«. Za velike besede gre torej, ki so podčrtane z uredniškim uvodnikom: revija naj bi bila v resnici na tem področju prestižna in naj bi dajala več kot konkurenca. Takšna je tudi napoved za drugo številko: v njej naj bi objavili ekskluzivne barvne reportaže, ki naj bi jemale dih, bile pa bi s področij dejavnosti na divjih vodah, jadralnega padalstva, jamarstva, športnega plezanja in na koncu koncev tudi klasičnega alpinizma, kot napoveduje založnik **Helmut Pinggera**. Opozarja, da bodo teme vseskozi nadvse pestre, da bodo opremljene s številnimi odličnimi barvnimi fotografijami, da bodo objavljali reportaže o jadralnem padalstvu v največjih višinah in predstavljali poklicne športnike s področij, ki jih pokriva revija, da bodo poiskali ozadja nekaterih zgodovinskih dogodkov in seveda opisovali tudi dogodke, ki so navidez vsakdanji, v resnici pa mnogo več kot to. Kljub plastičnemu ovojju se potem v reviji vendarle predstavi že znano in videno doživetje, poleg tega pa so nasveti in informacije deloma malo kratke sape. Pa saj je na Everestu na koncu koncev nekoliko redek zrak...

Nebesa in pekel hkrati

Dva moža vlečeta 92 dni svoje 90 do 120 kilogramov težke sani po beli neskončnosti Antarktike. Šest ali sedem ur dnevno hodita ali poskušata, da bi ju poganjali njuni jadra, podobni tistim za zimsko surfanje. Eden od njiju je vedno hitrejši in mora šklepetaje z zobmi vedno čakati ter postavljati šotor, da potem skupaj zlezeta vanj, kuhata, jesta in spita, naslednji dan pa se vse to ponovi. Ali je o tem dovolj gradiva za 391 strani knjige, ki bi lahko pritegnila bralce? Kaže, da je, kajti najnovejša knjiga **Reinholda Messnerja** »Nebesa in pekel hkrati« (Himmel und Höhle zugleich) gre dobro v prodajo.

Kot smo že pisali, se je zamisel o prečenu Antarktike peš, brez tehničnih pomagal, porodila Messnerju decembra leta 1986, ko je plezal na Vinson Massiv, najvišjo goro Antarktike. Prepričan je bil, da bo v izkušenem nemškem popotniku po ledenih prostranstvih in pomorščaku **Arvedu Fuchsu** našel idealnega partnerja. Fuchs je poleti leta 1989 že peš prikorakal na Severni tečaj in je hotel isto leto prav tako peš priti še na drugi tečaj. Oba, Messner in Fuchs, sta se zavzemala za ohranitev antarktičnega okolja in za ustanovitev »Naravnega parka Antarktika«, glavni motiv za njuno pot pa je bil vsekakor pustolovščina in dokazovanje, da lahko na koncu koncev človek čisto sam pride na konec sveta. Messner opisuje v tej svoji knjigi med drugim svojo dromomanijo, stalno željo po hoji, tudi v najtežavnejših pogojih.

Ledena puščava nikakor ni dolgočasna. Zastrugi, do meter visoke trde in ostre zapreke iz naphanega snega in ledu, menjava zasneženih predelov z ledenimi polji in ledeniški razpokami, takšna je bila pokrajina. Včasih ju je jadro nosilo do sto kilometrov daleč na dan, včasih sta naredila komaj nekaj kilometrov ali pa sta morala ves dan preživeti v šotoru, ko je bila zunaj vidljivost nič metrov. Od časa do časa, ko je bilo jasno vreme, so se jima kazale verige antarktičnih gor in med njimi velikanski ledeniki: »Vsak ljubitelj narave bi nama lahko zavidal te razglede.« Čudeže svetlobe na antarktičnem nebu primerja Messner z Dantjevo Božansko komedijo.

Kajpada Messner v svoji najnovejši knjigi prepleta svoja in Fuchsova doživljanja z dramo polarnega raziskovalca **Scotta**: Angleži so umrli marca 1912. leta le malo pred taborom, ki bi jih rešil, Messner in Fuchs sta 12. februarja 1990 dosegla svoj cilj – in bila vesela in žalostna hkrati.

Na tej poti se je dogajala tudi majhna, a pomembna drama med Messnerjem in Fuchsom, med južnotirolskim kmečkim sinom in severnonemškim pomorščakom, med priganjalcem in zaviralcem. Messner bi sicer želel kot solist sam narediti vse, tudi prečiti Antarktiko, ker pa to ni bilo mogoče, je potreboval človeka z navigacijskimi znanji in izkušnjami mornarja. Dopolnjevala sta se kljub nesporazumom. Tudi po potovanju sta ostala velika prijatelja, Messner pa zdaj svojega sopotnika še bolj ceni, kot ga je na začetku pot. Težava na poti je bila edinole

tempo: za Messnerja je tek telesni užitek, ta tek pa mora biti tako hiter, da čim hitreje doseže svoj cilj. Tukaj na Antarktiki pa je moral čakati; izračunal je, da je bil vsako uro za 15 minut hitrejši od Fuchsa in da bi lahko na koncu poti v istem času naredil 500 kilometrov več od svojega sopotnika. Tako se je razvilo razmerje med priganjalcem Messnerjem in zaviralcem Fuchsom. Od prvega dne dalje se je Fuchs neprestano pritoževal nad hitrostjo, toda hitreje ni mogel hoditi. Na Južnem tečaju pa sta se moža objela: kljub različnim navadam in težavam sta bila vendarle na tej poti idealna partnerja, čeprav Fuchs svojega tempa ni spremenil do konca poti – niti med jadranjem po hitrosti Messnerju ni bil kos.

Zadnja Messnerjeva knjiga je napisana zgledno. V njej je popisana neverjetna pustolovščina in razmerje med dvema moškima, ki sta se odločila toliko časa potovati po belih prostranstvih. To prostranstvo je v knjigi plastično predstavljeno tako v besedilu kot s fotografijami.

Najbolj svete gore sveta

Vseposod po svetu so svete gore, ki veljajo za sedeže bogov, duhov in demonov. Izvor številnih gorskih kultov je vsekakor v predstavah ljudi, da je sedež božanstev v nebesih, od koder gledajo na zemljo. Zato marsikje smatrajo, da je človek na gorskih vrhovih bližje božanstvom in božanskemu. Tako je razprostranjena tudi predstava, da se božanstva kažejo v nevihtah, neurjih in hudih urah okoli najvišjih vrhov, kjer se nevihtni oblaki dotikajo zemlje.

Sveta gora, kjer se dotikata nebo in zemlja, naj bi bila središče sveta. V globini takšne gore naj bi bile skrite neizmerno moči. Precejšen del religiozne zgodovine človeštva je povezan z gorami; pri tem naj se spomnimo samo na goro Sinaj. Pa tudi številni miti in legende so se doslej spletli okoli gor, predvsem okoli tistih, ki zaradi svoje izoliranosti ali osamljenosti štrlijo iz pokrajine (Ararat) ali pa so zaradi svoje simetrične oblike drugačne od okoliških gor.

V knjigi z 216 stranmi, 68 barvnimi in več kot sto črno belimi fotografijami in devetimi dvo-barvnimi zemljevidi, ki jo je izdala Verlag für Sammler iz Gradca (knjiga stane 680 šilingov), je torej predstavljena vrsta po vsem svetu najbolj znanih in najpomembnejših svetih gor, ki imajo že od nekdaj magično in privlačno moč in kamor že stoletja romajo verniki. Glede na to, da je po svetu ogromno svetih gor, so v tej knjigi naredili izbor, tako da je mogoče v prvem zvezku najti opise naslednjih gor: Olimp, Atos, Parnas, Ararat, Sinaj, Kailasa, Nyančen Thangha, Burhan Haldun, Wu Ti Shan ter Fudži in Miwa.

Šestkrat prek Himalaje

V založbi Steiger je izšla knjiga **Hansa Koppa** »Šestkrat prek Himalaje«, 212 strani debela knjiga z 32 barvnimi celostranskimi fotografijami in številnimi črno belimi slikami. Avtor je eden iz skupine ljudi, ki so jih internirali v indijskem

mestu Dehra Dun, ki pa jim je po ponesrečenem begu pozneje vendarle uspel beg v prostost, v Tibet. Ko je skupinica ljudi dosegla Tradün, ki se zdaj imenuje Zhongpa, je imela le megleno upanje, da bo dobila dovoljenje za potovanje dalje v Lhaso. Koppu je bilo čakanja dovolj, ločil se je od svojih dveh tovarišev in odšel proti jugu, v Nepal, ki je takrat veljal za nevtralnega. Upal je, da bo tam dočkal konec vojne in svobodo. Vendar je bila nepalska vlada tako pod vplivom in pritiskom Anglije, da so ga izgnali. Tako so ga ponovno internirali v Dehra Dunu. Med svojim begom je Kopp šestkrat prekorlačil glavni greben Himalaje, zato se knjiga tudi tako imenuje. Na svoji poti iz Tradüna v Katmandu je Kopp prišel v Lo Mantang in je bil menda prvi Evropejec, ki je dosegel to majhno kraljevino, ki je za tužce še dandanašnji zaprta. Kopp je bil najverjetneje tudi prvi Evropejec, ki je šel prek Kali Gandakija in prek prelaza Gorepani.

Kopp v svoji knjigi opisuje številna doživetja na tej poti in prav skromno popisuje svoj delež pri uspelem begu. Zato pa bralec nič manj ne čuti vseh pustolovščin, ki so bile takrat v resnici še prave pustolovščine. Tisti bralec, ki gre zdaj v Himalajo, si lahko živo predstavlja, kaj vse je Kopp doživel takrat.

Kopp se je rodil leta 1910 v Jugozahodni Afriki. Posledice prve svetovne vojne so pripeljale do njegovega bega v goščavo. Pozneje je prepotoval velike dele jugovzhodne Evrope in Orienta. Tudi potem, ko so ga spustili iz Dehra Duna, ni zdržal v Evropi. Spet je šel na tuje, v Indijo, kjer so usposobljene inženirje potrebovali za gradnjo jezov na rekah v indijskem delu Himalaje. Kopp zaključuje svojo knjigo s pripombo, da lahko diha samo tedaj, ko padejo pregrade, ko se odprejo meje in ko kličejo daljave s svojimi lepotami, skrivnostmi in čudesi. To bralec tudi čuti iz vsake vrstice njegove knjige. Tako ga prevzame knjiga, da bi kar takoj zavezal nahrbtnik in odpotoval proti Himalaji.

Knjiga stane 42,80 marke.

društvene novice

Levstikova pot s Kučanom

Štiri leta ni dolga doba, a ta lepa jesenska pot nam je že šla »pod kožo«. Že četrto leto prihajamo na Martinovo soboto v Litijo, da se udeležimo pohoda po Levstikovi poti, ki jo je pisatelj lepo opisal v Popotovanju od Litije do Čateža. Ker pot ni višinsko zahtevna, se je lahko udeležijo vsi, ki čutijo največ zdravja prav v nogah (za vsakega 25 kilometrov tudi ni mačji kašelj). Največ je seveda mladine.

Letos nam je to hojo popostril mož z vrha **Milan Kučan** – in ko ga takole gledamo z rami ob rami in skupaj z njim mešamo blato in listje po poti, pozabimo na njegovo »profesijo« in ga za tisti dan sprejmemo medse med navadne pohodnike, ker pa je tu še Martin, nam pa tisti »gospod« komajda gre z jezika.

V Čatežu na prireditvenem prostoru že vse vre od dobre volje. Kaj tudi ne bi, saj je vprašanje,

kdaj bo spet tako sladka letina. Predsednik republiškega predsedstva Milan Kučan nam protokolarno prebere tisto, kar že delno vemo, nazdravi z moštom (kar pa to ni več bil) in zopet postane naš. Z njim se dá prav po domače pokramljati, pa še na tisoče avtogramov je vmes razdelil.

Stanč

Levstikova pot

Po hladnem in meglenem vremenu se je začel 10. novembra četrti pohod po Levstikovi poti od Litije do Čateža, za Libergo in vse do cilja pa je bilo sončno in prijetno. Na startu v Litiji je bilo vse brez kakršnekoli gneče ali živčnosti, saj je bila organizacija planincev in Litijskih dobra. Ko smo prišli na Libergi do gasilskega doma, je bilo prekrasno poslušati zvoke glasbe ter vonjati vonjave toplih napitkov, kuhanega fižola in še marsičesa drugega. Kolona se je od tod razvlekla, saj je bilo obiskovalcev nekaj tisoč, in sicer vseh starosti, še največ pa učencev okoliških šol. Lepo je bilo že na Libergi, še lepše pa v Moravčah, kjer so ponudili prav vse, kar premorejo v tej prelepi vasi, postavili pa so celo plesišče. Od tod smo nadaljevali pot proti Čatežu, kjer so udeležence spet pričakali s toplimi pijačami; to se je zgodilo tudi že pred vzponom v Čatež. Ta del pohoda je bil še najprijetnejši, ker smo zavili z makadamske ceste. Ker so nas vabili zvoke glasbe iz Čateža, vzpon sploh ni bil težak in je celo spodbujal, da bi čimprej prišli na cilj, kjer so pregledali kontrolne dnevnik in podeljevali pismena priznanja za tretje sodelovanje na pohodu, medtem ko je že na startu vsak udeleženeec dobil priložnostno pripombo.

Nekaj planincev-železničarjev iz Zagreba se je iz Čateža napatilo še v Trebnje na Dolenjskem, kajpada peš, vodil pa jih je **Rudi Likar**, ki je šel le do Velike Loke. Od tam so se tudi Zagrebčani odpeljali – do Sevnice in od tod dalje v Zagreb, med potjo pa je beseda še pogosto nanasla na dobro organizacijo tega pohoda.

Josip Sakoman

28 značk dolge transverzale

V Sestavljenem PTT podjetju Slovenije je bila 26. novembra lani prisrčna slovesnost, na kateri sta predsednika domicilnega odbora **Josip Novak** in predsednik transverzalnega odbora **Martin Prevorčnik** podelila osemindvajsetim planincem, ki so to leto dokončali pot po transverzali kurirjev in vezistov NOV Slovenije, značke za prehojeno pot.

Martin Prevorčnik je v svojem nagovoru poudaril skrb transverzalnega odbora in PTT podjetij v Sloveniji za redno vzdrževanje najdaljše transverzalne poti v Sloveniji ter izrekel željo, da bi po njej hodilo in spoznavalo zgodovinske, kulturne in prirodne znamenitosti čimveč ljudi, zlasti mladih. V enainvajsetih letih je nad 1000 kilometrov dolgo pot od Gančanov v Prekmurju do Slavnika v Slovenski Istri prehodilo 564 planincev in drugih pohodnikov. Vsi, ki so pot prehodili, so bili zadovoljni, kar potrjujejo pisma in pohvale pohodnikov ter tudi to, da so jo nekateri prehodili večkrat. Med lanskimi pre-

jemniki značk jih je kar devet, ki so transverzalo prehodili večkrat. Kar petnajstkrat jo je doslej prehodil znani gornik **Slavko Krušnik** iz Ljubljane, ki mu je odbor za transverzalo podelil v znak priznanja najnovejšo knjigo **Toma Česna »Sam«**. Osemkrat je pot prehodila **Vida Pliberšek** iz Ljubljane.

Razveseljive so bile pozdravne besede namestnice generalnega direktorja Sestavljenega PTT podjetja Slovenije **Julke Žibertove**; hkrati s čestitkami prejemnikom značk je obljubila, da bodo slovenska PTT podjetja še naprej skrbela za transverzalo kurirjev in vezistov, s katero so ptt delavci zgodovinsko povezani.

Dragica Rometova, pobudnica za ustanovitev transverzale in prva predsednica domicilnega odbora, je v imenu transverzalnega odbora podelila častni znački transverzale PTT servisu iz Ljubljane, ki že nad 20 let vzorno skrbi za vse pripomočke na transverzali, in **Rajku Gerdoviču**, dosedanjemu direktorju PTT podjetja Novo mesto, ki je dolgo vrsto let skrbno podpiral prizadevanja transverzalnega odbora.

Prejemniki značk, med katerimi so bili kar štirje iz Hrvaške, so v pogovoru s predstavniki transverzalnega odbora in PTT podjetij predlagali marsikaj koristnega za izboljšanje transverzalne poti ter obudili spomine na prijetne trenutke in lepa doživetja na tej poti. **Milivoj Djurić** iz Splita pa je svoj transverzalni dnevnik sklenil takole: »Kaj povedati o transverzali kurirjev in vezistov? Za Slovensko planinsko potjo je to najdaljša in najlepša slovenska transverzala. Ponekod so manjkali žigi, ponekod je bila pot bolj slabo označena, ponekod so bile težave s prenočevanjem, toda vse to se pozabi, ostanejo samo lepi spomini iz mnogih čudovitih slovenskih krajev...«

Jože Dobnik

Počitniško razmišljanje

Zimske počitnice, ampak kakšne! Deževne! Ves dan se prekladam po postelji. Saj se da dolgčas pregnati tudi drugače: vzameš knjigo, se učiš; ampak to mi ne gre. Zato se vlečem v posteljo in buljim v steno. Zagledam koledar, nekaj lepega: slika severne triglavske stene, obsijane s soncem.

Spominjati se začenjam lepih doživetij in prijetnih spominov z izletov, ko smo obiskovali najbližje vrhove. Zopet se spomnim na omamne vonjave in prelepe barve naših gorskih cvetic, ki dajejo hladnim skalam toploto. V ušesih mi je še vedno ostala glasba ptic, ki te spremljajo na poti in so sestavni del prelepega gorskega sveta, tako različnega od tistega, iz katerega prihajamo.

Drugačne niso le rože, ptice in zrak, ampak smo tam drugačni tudi ljudje. Veliko bolj smo prijazni, odprti, veseli, sproščeni in pripravljeni pomagati drug drugemu. Z neznanci, ki bi jih na cesti niti ne pogledali, se sedaj pozdravimo in celo spregovorimo nekaj besed, na koncu pa si zaželimo srečno pot. Drobne neprijetnosti, ki bi doma povzročale veliko jeze, so tu le vzrok za smeh. Kot da bi v nas živeli dve osebi: ena za med ljudi v mestu, druga zaživi šele v gorah. V tej mirni naravi smo bolj pozorni na glasove

in šume. Opazimo tudi najmanjše živali. Pravi ljubitelji gora hodimo počasi, saj se nam navadno nikamor ne mudi. Imamo čas za opazovanje drobnih živalic, ki prečkajo pot, ogledujemo si čisto, modro nebo, vrhove košatih smrek – ampak če bolje pogledamo, čisto na vrhu silijo v nebo le še ošiljene snežno bele skale. Po hribih so tudi planinske kočice, ki so za krajši ali daljši čas zavetišče in postajališče planincem. Tu si odpočijejo ali prespijo.

Želim si, da bi vsi obiskovalci gora spoštovali »hišni red« v tem lepem planinskem svetu.

Alenka Planinšek, 7. b, Lesce

»Moraš iti prav na vrh planine...«

Vzgojnovarstveni zavod H. Ch. Andersen in PD Integral sta ob koncu lanskega šolskega leta že tretjič organizirala planinski tabor cicibanov na Planini pri Jezeru.

Toplo junijsko sonce je pokukalo izza oblakov, ko so cicibani, štiri tovarišice in dva planinska vodnika pomahali mamicam, očkom, dedkom, babicam, sestricam in bratcem ter se odpravili na pot proti Gorenjski. V treh kombijih je bilo slišati le vesel otroški pogovor. Otroci so vedeli, da se odpravljajo v gore, večina otrok pa je življenje v gorah le malo poznala.

Pripeljali smo se do Planine Blato, kjer so nas čakali trije konji – nosači, ki so nam odnesli prtljago. Majhne nahrbtnike s čutaricami čaja pa smo si oprtali na rame in pogumno zakorakali proti Planini pri Jezeru. Da smo lažje hodili, smo se nekajkrat ustavili, se odžejali in pot je bila spet lažja in hitrejša. Po enourni hoji so otroci zagledali kočico, si oddahnili in prve besede otrok so premagale ves napor: »Oh, kako lepo je tu gori!«

Popoldne smo raziskovali okolico, si ogledali lovsko kočico, opazovali planinsko cvetje. Ko so otroci opazovali naravo, so se v malih glavicah neprestano pojavljala vprašanja, zakaj je zlatca tu tako majhna, zakaj ni listnatega gozda, kako se imenuje tisti vrh in podobno. Pri odgovorih sta bila tovarišicam in otrokom v veliko pomoč prijazna planinca Miha in Marjan.

Koliko čudovitih cvetlic smo videli naslednji dan na izletu na Planino Laz! Vendar jih nismo trgali.

Ko smo v sredo pojedli zajtrk, si napolnili čutarice in se pripravili na celodnevni izlet, smo bile tovarišice kar malo zaskrbljene: bodo vsi otroci zmogli dolgo pot do Sedmerih jezer? Miha je skrbno pripravil vrvi, tovarišice smo se še enkrat prepričale, da imajo vsi otroci primerno in varno obutev in podali smo se na pot. Do prvega počitka na Dednem polju smo jo zmogli brez težav. Počasna hoja, primerna za vse naše planince, predvsem pa želja, da vidijo Triglavsko jezera, je bila večja od dolge in naporne poti. Preko Planine Ovčarije in Proda, nas je pot pripeljala do Sedmerih jezer. Male očke so žarele od veselja, ves trud je bil poplačan s prelepim razgledom in čudovitim občutkom, da smo zmogli naporno pot. Slišati je bilo le otroško občudovanje in vzdihovanje: »Oh, kako je lepo! Ko bi me moja mamica zdaj videla, kam sem prišel! Tudi moja mama misli, da sem še dojenček, ki še hoditi ne zna!«

Blagoslavljanje ali ne?

Dne 5. avgusta lani so blagoslovili Češko kočo, ob tej priložnosti in ob podobnih verskih obredih v naših gorah pa so se nekateri planinci začeli spraševati, ali naj bi v prihodnje po nekdanjem običaju blagoslovili vse objekte v gorah, ki jih bo zgradil človek, ali pa bo to prepuščeno pobudi lastnikov. Obstaja splošno prepričanje, naj bi nemara postavili v gorah križe, kapelice in podobne verske simbole le tam, kjer so jih po vojni na silo odstranili in so bila ta dejanja

5. avgusta lani ob blagoslovlitvi Češke koče: pri oltarju Bine Vengust, Drago Kozole in Tomaž Banovec.

Foto: Franci Ekar

deležna tihega zgražanja planinskih krogov, drugje pa po možnosti ne bi postavljali ničesar in bi poskušali naravo ohraniti nedotaknjeno. Nikakor pa planinskih zavetišč ne bi smeli deliti na blagoslovljena in neblagoslovljena: tako ena kot druga so zatočišča vseh gornikov ne glede na njihovo čisto osebno politično ali versko prepričanje.

Po dobri malici, občudovanju teh planinskih lepot in počitku, ki je trajal, dokler so otroci želeli, smo se začeli pripravljati na povratek. Miha je pripravil vrvi, otroška radovednost pa je vsak njegov gib skrbno spremljala, ko je otroke drugega za drugim skrbno navezal. Pogumno smo se podali po melišču navzgor in skrbno pazili na vsak korak, da ne bi prožili kamenja. Ko smo plezali po strmih stopnicah, vklesanih v skalo, je v koloni vladala tišina; vsak pogled, korak ali beseda je bila namenjena le opozorilu, da vrv, na kateri so bili otroci navezani, ni dovolj ali pa je preveč napeta. Nepopisno navdušenje in ponos je bilo čutiti med otroci, ko smo priplezali na vrh. »Sedaj smo čisto zares prav planinci!« so se pohvalili.

Ko smo ob povratku zagledali kočo na Planini pri Jezeru, je glasno otroško vriskanje naznanilo naš prihod. Tovarišice smo si tedaj oddahnile in si mislile, da otroci samo še povečerjajo in že jih bo premagal spanec. Pa ni bilo ravno tako. Po večerji so se igrali ob koči in na nobenem otroškem obrazu ni bilo videti utruje-

nosti. Še pozno v noč je bilo slišati pogovore o čudovitem izletu.

Pa s tem še ni bilo konec naših izletov. Odpravili smo se še na Planino Viševnik in v Medvedjo jamo, kakor so jo otroci poimenovali.

Na večer pred odhodom so nas obiskali starši. Za popoldne smo ob jezeru pripravili kres. Ko je zagorel, smo skupaj zapeli, nato pa nas je čakal še planinski krst. Otroci so jo z vrvmi dobili po zadnji plati, vsakomur pa smo izbrali tudi planinsko ime.

Tako je naš šestdnevni tabor na Planini pri Jezeru minil v zadovoljstvo vseh: tovarišic, planinskih vodnikov, staršev in predvsem otrok. Ko smo se poslavljali od oskrbnice Francke, kuharice Marije in pomočnika Tomaža, smo si zaželeli snidenja prihodnje leto.

Naj zaključim z mislijo, ki jo je 10-letni Gašper, ki je bil z nami na Planini, pisal svojim prijateljem v Ljubljano: »Naše planine so prava lepota. Ni to tako, ko iz mesta gledaš na planine, to moraš iti prav na vrh planine, da doživiš pravo lepoto.«

Zdenka Peklaj

Vojkova koča na Nanosu spet odprta

Vojkova koča na Nanosu je od 16. novembra dalje ponovno odprta za obiskovalce. Zaprta je bila približno dva meseca zaradi nujnih prenovitvenih del, saj v takem stanju, kot je bila, ni več zadovoljevala pogojev za poslovanje. Zato je UO Planinskega društva Postojna sklenil, da kočo obnovijo. S pomočjo delovnih organizacij iz naše občine je uspelo zbrati potrebna finančna sredstva. Gradbeni odbor, ki mu je predsedoval **Ljubo Miklavčič**, je vodil vsa gradbena in prenovitvena dela, ki so trajala dva meseca in bila zaključena do roka. Koča je v resnici v celoti obnovljena, vrednost del in opreme znaša okrog milijon dinarjev.

Obnovljena in opremljena je kuhinja, ki ima še priročno skladišče in pregrado za pomivanje posode, nova je centralna kurjava, sanitarije za osebe in posebej za goste, nova točilna miza in nove obloge v sobah ter nova oprema. Obnovljena je zunanja fasada, nova je betonska plošča v pritličju, prav tako je nova vsa električna napeljava, pa še kaj. Tako bo poslej v koči možno nuditi kvalitetne gostinske in prenočitvene zmožljivosti v zadovoljstvo vsakega planinca, ki se bo tu okrepljal ali prenočil. Za zimski čas oziroma ko bo koča zaprta, je zgrajena posebna soba za planince.

Ob ponovnem odprtju je bila v koči manjša slovesnost, ki jo je začel starosta postojnskih planincev in častni predsednik PD Postojna **Ivan Rozman**. Poleg planincev so se slovesnosti udeležili tudi predstavniki delovnih organizacij, ki so finančno omogočili obnovitev koče. Zbranim planincem in gostom je o pomenu opravljenih del za planinstvo spregovoril **Zdravko Žmitek**. Ob tej priložnosti so najzaslužnejšim pri obnovi koče podelili planinska priznanja. Novi oskrbnik koče je **Ivan Biščak**, ki je veliko pomagal in se trudil pri delih za obnovo koče.

Viktor Jenček

Planinsko srečanje treh republik

Predstavniki planinskih zvez Slovenije, Hrvatske ter Bosne in Hercegovine se sestanejo vsako leto na delovnem srečanju; lansko je v začetku novembra pripravila Planinska zveza Bosne in Hercegovine na Crepoljskem in Jahorini v bližini Sarajeva. Obravnavali in izmenjali smo stališča in izkušnje o nekaterih pomembnih vprašanjih, s katerimi se srečujejo vse tri planinske organizacije.

Precej časa smo se pogovarjali o položaju planinske organizacije po večstrankarskih volitvah v treh republikah. Vse tri planinske zveze so se opredelile kot nadstrankarske organizacije, ki se ne bodo pridružile nobeni politični stranki kot kolektivni član. Podpirale pa bodo vse programe in aktivnosti, ki so pomembne za člane planinskih društev in planinsko organizacijo kot celoto, zlasti še napore za varovanje okolja. Pripadnost članov planinskih društev političnim strankam (ali pa nobeni) je njihova osebna zadeva; za planinsko organizacijo je pomembno, da sprejemajo njen statut in da se po njem ravna. Planinska organizacija pa si mora pri novih oblasteh s svojim delom, aktiv-

nostmi in s sodobno naravnanim programom sama, brez posrednikov izbojevati ustrežno družbeno pomoč in si še naprej zagotoviti ugled, ki ga je dosegal v dolgoletnem življenju.

Veliko časa smo namenili Planinski zvezi Jugoslavije, ki že več let preživlja težko krizo. Sedanji neustrezen statut PZJ ne daje možnosti, da bi to stanje uredili, saj vsebuje taka določila, ki niso več v duhu današnjega časa, kot npr. enoletni mandat predsednika, obvezno kroženje predsednikov po vrstnem redu vseh zvez itd. Vsi navzoči smo bili mnenja, da je treba to stanje razrešiti najpozneje v šestih mesecih. Bodoče povezovanje planinskih zvez mora biti le koordinacija skupnih interesov republiških planinskih zvez. Predstavniki planinskih zvez Bosne in Hercegovine ter Hrvatske so poudarili, da se moramo zahvaliti edino **Tomažu Banovcu**, sedanjemu predsedniku PZJ, da Planinska zveza Jugoslavije sploh še obstaja. Na prihodnji seji predsedstva PZJ bosta obe zvezi predlagali podaljšanje mandata sedanjemu predsedniku **Tomažu Banovcu**, planinske zveze Hrvatske, Slovenije ter Bosne in Hercegovine pa bi pripravile teze za novo vsebinsko in organizacijsko koordinacijo (zvezo) med planinskimi zvezami, ki bi jih ponudile kot svoj predlog drugim planinskim zvezam.

Predstavniki planinskih zvez Bosne in Hercegovine ter Hrvatske je zanimalo gospodarjenje v planinskih postojankah v Sloveniji. Seznanili smo jih z letošnjimi ocenami uspešnosti sezone, akcijo »Iščemo najprijetnejše planinsko domovanje«, načrti za ekološko sanacijo, politiko gradnje novih postojank, kadrovskimi rešitvami itd. V Bosni in Hercegovini so vse planinske postojanke nerentabilne, precej pa je takih tudi na Hrvatskem. Iz pogovora bi lahko ocenili, da so temu vzrok slab obisk, nizke cene, pa tudi to, da planinski organizaciji ne prejmeta ustrezne pomoči za to dejavnost iz republiških in občinskih virov. Slovenski planinci smo predstavnike obeh zvez povabili na skorajšnje posvetovanje, ki ga pripravlja gospodarska komisija PZS o aktualnih vprašanjih planinskih postojank.

Predstavniki Planinske zveze Hrvatske so nas seznanili s pripravami na podaljšanje evropskih pešpoti prek te republike. S predstavniki odbora evropskih pešpoti so se dogovorili o podaljšanju E-6 od Kastava pri Reki prek gora nad jadransko obalo do Črne gore, E-7 od Kumrova prek Slavonije do Donave pri Iloku, in E-4, ki pride iz Madžarske, prek Baranje in Slavonije do Srema. To težavno in obsežno nalogo bodo začeli postopoma uresničevati, potrebno pa bo več let, da bo v celoti uresničena. Vse tri poti pa s tem še ne bodo prišle do cilja; potrebno jih bo nadaljevati prek Črne gore, Makedonije, Srbije in Vojvodine do grške, bolgarske in romunske meje. O tem bodo spregovorili na prihodnji seji predsedstva PZJ. Mnogi pohodniki po evropskih pešpotah bodo prav gotovo pozdravili odločitev Planinske zveze Hrvatske o podaljšanju evropskih pešpoti prek Hrvatske. Na srečanju smo se pogovarjali tudi o gibanju članstva, ki raste, članarini, kadrovskih problemih, vzgoji in izobraževanju, odnosu šol do

planinstva, ki je v BiH negativen, izboljšanju informiranja javnosti o našem delu, če želimo večje razumevanje družbe, pa tudi o drugih vprašanih delovanja planinskih zvez.

Planinski prijatelji iz Bosne in Hercegovine so nas popeljali tudi na vrhove severno od Sarajeva in na Jahorino. Med hojo po zasneženih planinskih poteh smo lahko izmenjali planinske izkušnje.

Prihodnje srečanje bo spomladi 1991 pripravila Planinska zveza Slovenije.

Jože Dobnik

Mednarodno sodelovanje mladih Koprčanov

Mladi planinci Obalnega planinskega društva iz Kopra že več let sodelujejo z vrstniki iz različnih držav. Lani so se udeležili dveh mednarodnih srečanj v Italiji in Avstriji.

Oktober so se udeležili srečanja, ki ga je organiziral mladinski odsek italijanskega planinskega društva 3. oktober pod imenom Oktober na Tržaškem krasu. Tu so bili tudi avstrijski planinci iz Celovca. Smoter srečanja je bil poleg ogleda doline Glinščice in razgledne Rilkejeve poti proti Devinu predvsem navezovanje stikov mladih planincev treh dežel. Kot že velikokrat se je tudi tukaj pokazalo, da imajo mladi manj težav pri navezovanju stikov kot odrasli in glavno zavoro – nepoznavanje jezika – spremenijo v izhodišče za pogovor. Organizatorji srečanja so se zelo potrudili za naše dobro počutje in v svojih govorih velikokrat poudarili pomembnost dobrih odnosov s sosedi. Na srečanju so bili tudi planinci – predstavniki tržaških Slovencev, ki niso vključeni v italijansko planinsko društvo iz Trsta.

Že pred nekaj leti je mladinski odsek navezal stike tudi z avstrijskim društvom OTK iz Železne Kaple in se od takrat udeležuje njihovih poletnih taborov. Lani je bil tabor v Železni Kapli avgusta, poleg nas pa so se ga udeležili tudi Madžari. Bili smo tako navdušeni nad njihovo gostoljubnostjo, odlično organizacijo, raznimi dejavnostmi, ki so nam jih pripravili poleg hoje v hribe, da se skoraj nismo zavedali, kdaj je bil teden naokrog.

Če želimo, da mladi različnih držav navezujejo stike, jim moramo omogočiti, da se srečujejo. Veliko resnice je v besedah, ki jih je izrekel nekdo na srečanju v Trstu: »Najprej postanejo prijatelji mladi ljudje, nato odrasli. To prijateljstvo se prenese in krepi tudi z njihovimi otroki.«

Tatjana Pavlič

Izlet v neznano – na Kuk

Jesenski čas je ravno pravšnji za organizacijo izletov v neznano. S takim izletom društva ponavadi zaključujejo planinsko sezono. Je pa res, da je za udeležence tak izlet nekaj vznemirljivega in pričakujočega. Vodnika poznamo že vnaprej, ne vemo pa za smer oziroma cilj.

Sobota. Vremenska napoved je bila ugodna, celo zelo ugodna. Kar oddahnem si. Vsaj to! Jutro v Ljubljani je bilo megleno in turbno,

vedar smo prihajali na zbirno mesto pod uro malo bolj veselo kot običajno ob rani uri. Stisk roke, plašen pozdrav nekaterih – in že smo polnoštevilno zasedli prostore v avtobusu. Vodnik s pomočnico je bil sprejad – kot se spodobí.

Prvih nekaj minut vožnje smo seveda ugibali, v katero smer gremo. Ko nam je bilo jasno, da se peljemo proti Primorski, pa nam je Živko razdelil lističe, na katere naj bi napisali, kateri vrh bomo osvojili. Večina nas tega predela ne pozna dobro, zato je bilo nepravilnih odgovorov več kot pravilnih. Vodnik se je samo skrivnostno nasmihal in nam sprti razlagal zanimivosti krajev. Pot je bila za večino zanimiva, saj smo se nekateri prvič vozili po tej cesti ob desnem bregu modro zelene Soče od Tolmina naprej. Še pred poldnevom smo se pripeljali do Kobarida.

Mesto Kobarid leži v prelepi dolini, obdani z vrhovi in ima tudi muzej s spomini na prvo svetovno vojno. Pod strokovnim vodstvom smo si ogledali slike, ostanke orožja, maketo borb in film, ki je res domiselno zmontiran. Ob poslušanju razlag in ogledu filma se postavili čisto v drug čas in si iskreno želiš, da ne bi bilo več vojne in hudih dni. Po ogledu muzeja smo krenili tudi na ogled kostnice, ki so jo postavili Italijani v spomin na svoje padle vojake. Zgradba je na čudovitem prostoru s pogledom na celotni Kobarid in je bila dograjena leta 1938. V njej so niše z ostanke padlih vojakov, znanih z imeni in činom, ostanke neznanih vojakov pa so v skupnih grobiščih. Vseh je tu pokopanih 7014 vojakov.

Po ogledu kostnice smo se z avtobusom odpeljali skozi Kobarid na desno stran doline, tu pa smo že videli, kam gremo. Livek! Cesta je asfaltirana, pozimi tu tudi smučajo, pa smo z avtobusom prišli precej visoko, do stražarnice, kjer smo pustili avtobus in jo peš mahnil na vrh Kuka, visokega 1351 metrov. Prekrasen razgled! V muzeju smo gledali in poslušali, kje so bile bitke, od tu pa smo te kraje tudi videli. Vrhovi so bili obsijani s soncem, zasneženi, in zdelo se mi je, da so čisto blizu. Ponužali so se nam Porezen, Vogel, Rodica, Kobilja glava, Batognica, Krn, Jalovec v daljavi, Kobariški Stol. Nekateri smo obujali spomine, kje smo že hodili. Videle so se poti od Planine Razor pa vse do Kobaridskega Stola.

Nazaj smo se vozili po desni strani Soče. V Kanalu smo se ustavili, našli s pomočjo domačinke prijetno gostilnico, se okrepčali in spet odpeljali naprej proti Novi Gorici. Zavili smo na cesto proti Colu, kjer smo na sedlu pri gostilni »Vodnjak« imeli dogovorjeno večerjo. Ker je bilo potrebno dalj časa čakati nanjo, smo se ob muziki domačih godcev zavrteli in skoraj pozabili na lakoto. Kapljica pa tudi ni bila od muh! Malo smo peli, jedli, pili, plesali, se pogovarjali, pa je že vodnik dal znak, da bo potrebno iti proti domu.

Izlet je bil zelo dobro izbran. Veliko smo videli, slišali in doživeli. Zaslugo za vse to ima seveda vodnik **Živko Tuta** iz PD Viharnik.

Marinka Petančič Jecelj

Izjava ob uspehu Štremfljevih

Ob vrnitvi odprave Alpe Adria iz Nepala je predsednik Planinskega društva Kranj **Franci Ekar** v svojem imenu ter v imenu upravnega odbora in vseh članov tega društva čestital vsem članom odprave, še posebej pa članoma PD Kranj **Mariji** in **Andreju Štremflju**, ki sta kronala odpravo s popolnim uspehom. »Še posebno smo veseli in srečni,« je dejal predsednik PD Kranj, »da prav kranjski alpinisti skrbijo za kontinuiteto kakovosti klasičnega in himalajskega alpinizma. Zakonca Štremfljev in še posebej prof. Marija sta vnesla nove diamantne dosežke v zlato knjigo kranjskega planinskega društva.«

Martinova nedelja v Arnovem selu

Že osmič je lansko pozno jesen Planinsko društvo Brežice organiziralo Martinovo nedeljo, tokrat v Arnovem selu nedaleč od Artič. Poleg domačinov so bili tam še planinci iz Zasavja, iz Samobora in kar okoli 50 planincev-železničarjev iz Zagreba, ki so se v Brežice pripeljali s posebnim avtobusom. Najprej so si ogledali mesto in tudi železniško postajo, ki se jim je zdela lepa in predvsem zelo čista. V kolodvorski

restavraciji so se okrepčali in počakali svoje vodiče-domačine, ki so jih po nezaznamovanih poteh peljali do lovske kočice v Arnovem selu. Med potjo so jih domačini večkrat ustavili in jih povabili na kozarec pijače.

V Arnovem selu so pripravili jedajočo in pijačo in seveda ceremonial ob krščenju mošta v vino, čemur je dal posebno noto humorist iz Slovenskih goric. Udeležence je pozdravil tudi **Ivan Tomše**, župan občine Brežice, ki je sicer znan planinec iz Brežic. K veselemu razpoloženju so marsikaj prispevali tudi gostje iz Hrvaške, ki so muzicirali, na koncu pa so vsi skupaj peli slovenske in zágorske pesmi. Domačini so organizirali tudi tombolo, ki je bila kakor za koga srečna, vendar je tudi to prispevalo k še prijetnejšemu vzdušju. Domačini in organizatorji so prireditve pripravili na zavidljivi ravni.

Josip Sakoman

Gremo na Javornik

Ta sobotni dan mi bo še dolgo ostal v spominu: imeli smo planinski izlet, in sicer kljub mrazu, ki nas je močno oviral. Iz Črnega vrha nad Idrijo smo jo krepkega koraka ubrali proti Javorniku. Toda vrh je še precej daleč! Miha in jaz sva se pogovarjala bolj malo, saj so drugi dovolj motili gorski mir. Šele ob bonbonih smo oživel; med tem prijetnim opravilom pa smo se trije izgubili. Vendar smo brez panike našli pravo pot. Po enournem pešačenju smo naleteli na sneg in se veselo zakadili vanj, saj ga že dolgo nismo videli.

Končno smo zagledali kočico, vendar zaprto. Groza in strah! Iz zagate nas je rešila sosednja hiša, kjer so nam postregli s čajem. Medtem smo spoznali tudi izdelovalca grabelj, ki nam je pokazal, kako jih dela. Nato smo najprijednejši pokukali še na opazovalni stolp na vrhu Javornika. Pogled je bil čudovit. Pod nami so se v ivju bleščala drevesa, veter je bril nosove in obraze ter pršel ivje v nas.

Z Javornika smo se napotili čez Selo do Podkrajca. Pot ni bila več zahtevna, zato pa toliko bolj ledena. Ustavili smo se in se sankali na polivnilu. Ves breg je žarel od navdušenja in veselja.

Pa se je pokazala dolina in z njo naš odhod iz prečiste narave. Bili smo kar nesrečni ob tem slovesu.

Matiček Zumer, 6. b
OŠ Matija Valjavec, Preddvor

Mali oglas

Gorniški dokumentacijski center v španskem Sabadellu nas prosi za številke Planinskega vestnika, ki so se jim v preteklosti izgubile. Žal spodaj navedenih v našem arhivu ni več.

Naprašamo vse, ki imate morda odveč št. 1/70, 9/71, 2/72, 2/73, 1/74, 1, 4, 5 in 9/75, 4/76, 2, 4, 5, 6 in 9/77, 1, 4, 12/78 in 10/79, da nam pomagate. Sporočite, katere številke imate in za kakšno ceno bi jih bili pripravljene odstopiti oz. jih pošljite na naslov

Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova 9, 61000 Ljubljana; (telefon 312553).

Še so mecen!

V korist Planinskega vestnika so odstopili avtorski honorar **Zdenko Vogrič**, Gorica, 150 dinarjev, **Jože Dobnik**, Ljubljana, 300 dinarjev, **Verena Mencinger**, Lesce, 300 dinarjev, **Karel Bajd**, Kranj, 250 dinarjev, **Darinka Madjanovič**, Ljubljana, 500 dinarjev, **Franci Ekar**, Kranj, 600 dinarjev, **Jože Stolcar**, Medvode, 600 dinarjev, **Jurij Kunaver**, Ljubljana, 1200 dinarjev, **Miroslav Žolnir**, Velenje, 250 dinarjev, **Albin Venugust**, Ljubljana, 150 dinarjev, **Pavle Šegula**, Škofja Loka, 200 dinarjev, **Gregor Klančnik**, Ljubljana, 150 dinarjev, **Vlado Motnikar**, Kamnik, 200 dinarjev, **Milena Peče**, Kamnik, 150 dinarjev, in **OŠ XIV. divizije Senovo** 150 dinarjev.

V korist Planinskega vestnika je odstopil honorar od akviziterskih del v višini 540 dinarjev **Peter Lavrič** iz Mengša.

V korist Gorske reševalne službe so prispevali **Živko Cevgol**, Dutovlje, 400 dinarjev, **PD Železničar**, Maribor, 564 dinarjev, in **Helena Giacomelli**, Domžale, 400 dinarjev.

V korist PVP je odstopil avtorski honorar v višini 300 dinarjev **Anton Omerza** iz Ljubljane.

Za Alešev sklad je odstopil avtorski honorar v višini 900 dinarjev **Tomaž Banovec** iz Ljubljane.

Vsem tem darovalcem in vsem drugim, ki so izrecno želeli, da poimensko ne bi bili navedeni, se uredništvo Planinskega vestnika v imenu prejemnikov iskreno zahvaljuje.

